

**ВАЛЬТЕР
СКОТТ**

KUNINKAAN
MIES

Вальтер Скотт

Kuninkaan mies

«Public Domain»

СКОТТ В.

Kuninkaan mies / В. СКОТТ — «Public Domain»,

Содержание

ALKULAUSE	5
1. LUKU.	10
2. LUKU.	17
3. LUKU.	26
4. LUKU.	37
5. LUKU.	44
6. LUKU.	52
7. LUKU.	56
8. LUKU.	59
9. LUKU.	71
Конец ознакомительного фрагмента.	74

Walter Scott

Kuninkaan mies Historiallinen romaani

ALKULAUSE

Walter Scottin laaja historiallishaaveellisten romaanien sarja pysytteli kauvan yksinomaan skotlantilaisella pohjalla, ja kaikkiaankin on enemmän puolet näistä teoksista omistettu synnyinmaan menneiden vaiheiden kuvailulle ja kansalliselle ihannoimiselle. Vasta kymmenennessä romaanissaan hän ensi kertaa siirtyi rajan yli Tweed-joen eteläpuolelle, arvellen muutoin väsyttävänsä yleisöä alituisen samanluontoisilla aiheilla ja epäilemättä myös tahtoen koetella voimiansa vieraallakin maaperällä. Täten syntyi "Ivanhoe", joka muualla maailmassa on varmaankin hänen kaikkein suosituin tuotteensa, mutta Britanniassa hiukan oudostellen luettu sen johdosta, että pitkälliset kehityskaudet on siinä sulatettu yhteen kovin selkeästi vastoin oman maan tuttua historiaa. Kun hän oli jälleen eräässä kaksoisromaanissa asettunut varsinaiseen piiriinsä, kuvaten Maria Stuartin päiviä Skotlannissa, esitti kustantaja Constable, että tekijän seuraavaksi yritykseksi soveltuisi vastaava ajanjakso Englannissa, Elisabet-kuningattaren loistokas hallituskausi. Hän toimitteli suurelle romaanisepolle runsaita historiallisia aineksiakin tästä aiheesta ja viehätti tämän suostumaan sitäkin helpommin, kun Scott yhä selvemmin tajusi välttämättömäksi avartaa kuvaustensa alaa.

Elisabet-kuningattaren hovissa liikkuva "Kenilworth", joka on suomeksi julkaistu O.H.K: n 191. n: ona, on toiminnaltaan sovitettu mainehikkaan hallitsijattaren suuruudenvuosien alkupuolelle, v: een 1575. Scott ei tahtonut suoranaisesti puuttua merkkitapauksiin, jotka ovat lukijoille historiasta tunnettuja, vaan pyrki yhden ainoan viikkokauden tapahtumapuitteissa antamaan selkeän kuvan monista senaikuisista henkilöistä, toteuttaenkin tämän tarkoituksensa erinomaisesti. Myöskin ajan henki ja koko silloisen henkisen, valtiollisen ja yhteiskunnallisen uudistustyön luonne ovat siinä kuitenkin osuvasti ilmaistuja kaiken toiminnan perustana, ja sellaisen teoksen lukiessaan tulee saaneeksi oivallista valaistusta historian tiedoille näistä Englannin ensimmäisistä tietoisista askelista sivistyksen etunenässä esiintyväksi suurvallaksi. Tiede ja taide, kirjallisuus ja yleinen kansanvalistus saivat silloin suuren herätyksensä, espanjalaisen sotalaivaston tuhoutuminen avasi Englannille tien mahtavimman merivoiman asemaan, ja keskiajan ritarillisuudesta periytynyt seikkailuhalu alkoi luoda valtakunnalle siirtomaita merten takana.

Yhä vaihtelua tavoittaen sijoitettuaan seuraavan romaaninsa ("Merirosvon") toiminnan Shetlannin saarille, saadakseen samalla näyttää kuntoansa vasituisena luonnonkuvaajanakin ja kansatieteellisten seikkain piirtelijänä, ryhtyi Scott "Ivanhoen" ja "Kenilworthin" menestyksestä rohkaistuneena uudestaan käsiksi Englannin historiaan. "Nigelin vaiheissa", joka sekin jo on tähän sarjaan suomennettu, hän käsittelee sitä merkillistä murrosaikaa, jolloin Stuart-suvun heikoin hallitsija, Skotlannin kuningas Jaakko V, oli omatta ansiottaan päässyt Englanninkin valtaistuimelle Elisabetin seuraajana ja antoi yhdistyneen kuningaskunnan kehittyä jokseenkin oman onnensa varassa. Tässäkään teoksessaan ei Scott ottanut seurataksaan huomattavien historiallisten tapausten kulkua, vaan henkilökuviensa ohella – esim. kuningas kaikkine ristiriitaisine ominaisuuksineen on verrattomasti piirretty – sovitti nyt varsin suuren sijan tarkkoihin tutkimuksiin perustuvalle tapamaalaukselle. Valtakunnan henkisen elämän keskus, Lontoo Jaakon hallituksen keskivaiheilla v. 1616, on siinä valaistu harvinaisen eloisasti: menneiltä ajoilta säilynyt vallattomuus, joka alimmissa kansankerroksissa esiintyi nyrkkivaltana, heikon kuninkaan hovipiirissä ja aatelistossa rehentelevänä kevytmielisyytenä ja irstailuna, sai vastapainonsa vakavasta ja vauraasta keskiluokasta, josta oli muodostumassa uusi valtiomahti, molempien yhdistettyjen kansallisuuksien olematta vielä sulautuneita yhteen. Tähän rajaan asettaen leikkisimmän romaaninsa toiminnan Scott antoi likeisessä tulevaisuudessa lymyvän verisen ajan luoda ennerikkaan varjonsa Jaakko-kuninkaan päiviin ja

hänen poikaansa, joka sitte Kaarlo I: nä sai sukunsa vikojen sovitukseksi ja päättyneen ajanjakson sinetitsemiseksi laskea päänsä mestauspölkylle.

Scottin teki mieli jatkaa näitä Englannin historian kuvauksia jokseenkin yhtäjaksoisesti, valiten kunkin uuden romaanin polttopisteeksi tuollaisen erillisen ajanjakson keskikohdan. Jo seuraavassa teoksessaan, nimeltä "Huipun Peveril", hän edelleen kehitti tätä hedelmällistä työalaa, ottaen lähtökohdakseen v: n 1651, jolloin Worcesterin taistelu oli ratkaissut Englannin kansalaissodan ja lujittanut Cromwellin aseman maan varsinaisena hallitsijana. Mutta tässä romaanissaan Scott ensi kertaa kompastui pahasti. Hän luontui yleensäkin ottamaan kirjailijatyönsä keveältä kannalta, sivuhommana, jota hän harrasti osittain aikansa kuluksi. Kustantajat taas olivat haltioituneet hänen romaaniensa tavattomasta menekistä ja houkuttelivat hänet ylettömään tuotteliaisuuteen. Ennen "Nigelin vaiheiden" viimeisten arkkien painatusta oli hän jo myynyt neljä olematonta, tuskin hämärästikään hahmoiltua teosta julkaisijoille (niiden joukossa oli sitte "Quentin Durward" ja kaksi muuta hänen parhaimpiensa), ja käsikirjoitus annettiin latojalle sitä mukaa kuin uupumattomat aivot ja puutumaton käsi ainaisessa kuumeellisessa ponnistelussaan saivat valmista; aivan tavallista oli hänen kyhätä sata tämän kirjan sivua viikossa kuukausi kuukaudelta, kaikkien moninaisten virkatoimiensa ja muiden hommiensa lomassa. Tällaisesta työskentelystä oli tuloksena varoittava tapaus: "Huipun Peveril"issä" johtui Scott vastoin alkuarkeissa ajattelemaansa suunnitelmaa laajentamaan teoksen toiminta-aikaa tavattomasti, kahden vuosikymmenen yli ulottuvaksi, lisäämään liialliseksi niiden henkilöiden lukumäärää, jotka pyrkivät lukijan erityiseen huomioon, liittämään huonosti sommiteltuja ja mahdottomia lisäpiirteitä historian seikkoihin ja jättämään hajallisen juonen hataraksi loppuun asti, kunnes teos oli määrättyyn sivulukuun päässeenä rutosti päätettävä. Monista ansioistaan huolimatta – sillä Scottin jokainen tuote on toki mestarin työtä – tämä romaani vaikuttaa häiritsevästi.

Ei siis ihme, että historiallisen romaanikirjallisuuden varsinainen luoja sittemmin moneen kertaan uudestaan näytettyänsä täyden kuntonsa tahtoi toistamiseen käsitellä aatelisvallan ja kansanvallan, katolilaisuuden rippeiden ja uuden uskon suurta rynnistystä Englannissa. "Woodstockissa" hän v. 1826 asetti jälleen toimintapohjaksen tuon merkillisen vuoden 1651; arvatenkin piti hänen osoittaa, että tämä ajankäänne lopultakin soveltui hänen kirjailijaluonteelleen. Valitettavasti ei yritys nytkään tapahtunut suotuisissa olosuhteissa. Hän oli tehnyt tästä romaanista kustannussopimuksen jo kolmea vuotta aikaisemmin, ja nyt kolmessa kuukaudessa kyhätessään sen hän jo tiesi Constablen olevan joutumassa vararikoon ja liikkeen osakkeihin omaisuutensa sijoittaneena jäävänsä puille paljaille itsekkin. "Woodstock" on siten viimeinen tuote Scottin loistokaudelta; seuraavat viisi vuotta hän hellittämättömästi makseli aherruksellaan puolenkolmatta miljoonan markan velkataakkaa, jonka oli ottanut vastatakseen liikkeen hyvittämättöminä sitoumuksina, ja siihen jättiläisurakkaan hän sortui. Alituinen ahdistus raskautti häntä niin armottomasti, että "Woodstock" "Perthin kaunotarta" lukuunottamatta jäikin hänen viimeiseksi ensiluokkaiseksi teoksekseen; myöhemmät eivät läheskään sovellu hänen parhaimpiensa joukkoon.

Mutta jo "Woodstockissa" ilmenee väsymystä. Scott oli kaikessakin kaunokirjallisessa työskentelyssään hetkellisten tunnelmien ja mieleenjuohtumien noudattaja, joka ei huolitellut käsikirjoitusta enää sen valmistuttua, kuten sanottu. Täten johti alituinen uurastus helposti kaavamaisuuteen, jota edisti sen ajan romanttinen makusuunta. Skotlantilaisissa kansanelämän kuvauksissa hän aina lämpeni, päästessään käyttelemään tuota mehevää murretta ja piirtelemään kaikesta sovinnaisuudesta vapaata arkioloa; hän oli silloin todellinen realisti, maailmankirjallisuuden varhaisimpia. Säätyhenkilöitä esittäessään hän sitävastoin tuon tuostakin eksyi silloisessa kirjallisuudessa kaavautuneeseen kankeaan ja onttoon korupuheluun, jolla ei voinut olla vastiketta todellisuudessa, ja erityisesti esiintyy vika "Woodstockissa", jonka salonkipiireihin asettuessaan Scott ei enää tuntenut mitään uutuuden viehätystä. Toimintaan päästessään hän kylläkin osoittausi yhä edelleen verrattomaksi mestariksi, vaikka hän taas juonen sommittelussa salli totuudenmukaisuudesta poikkeavia käänteitä. Yksityiskohtiin puuttumatta riittää tässä teoksen

laadun mainintaan se lyhyt huomautus, että Scottilla sekä kirjailijana että oman aikansa lapsena oli sepittelyssään puutteita, jotka erityisesti pistävät nykyajan yleisön silmään, ja että "Woodstockissa" ilmenee hänen vikojaan selvemmin ja runsaammin kuin muissa hänen parhaissa teoksissaan. Näihin tämä romaani kuitenkin ehdottomasti kuuluu.

Teosta vastaan heräävät muistutukset eivät nimittäin paljoa merkitse sen mielenkiintoisuuteen ja sekä yleisinhimilliseen että historialliseen arvoon verraten. Edellä on jo huomautettu romaanin vilkkaasta toiminnasta, joka pitää lukijan huomaavaisuuden vireillä. Teos on sitäpaitsi kauttaaltaan voimakkaan ihmiselon sykähtelyä, se sisältää lukuisissa kohtauksissa syvästi tehoavaa oikeata tunnetta ja hienosti esitettyä sielunelämää (esim. Sir. Henry Leen ja hänen poikansa väittely sekä vanhan ritarin sielunkykyjen herääminen 32. luvussa). Monet henkilökuvat esiintyvät lukijalle ilmielävinä yksilöinä, jäämättä enemmän tai vähemmän varjomaisiksi kaavioiksi, vaikka ne on valittu nimenomaan edustamaan eri aatevirtauksia; vakuuttavin kenties on tekopyhä puritani Tomkins, niinkuin Scott yleensäkin on taipuvainen tekemään sivuhenkilönsä elävimmiksi. Ja historiallinen puoli on teoksessa varsin ansiokas.

Sattuvasti esittää tekijä heti ensi sivullaan sen piirin, jossa romaanin toiminta liikkuu, kuvaten aikakauden luonteen muutamilla varmoilla piirroilla. Käydessään sitte laajemmalti tulkitsemaan silloista valtiollista ja yhteiskunnallista käännettä, osoittamalla sen kehityskauden ihmisten vaikuttimia ja pyrkimyksiä, hän saa selkeästi näkyviin, mikä suuri etu historiallisella romaanilla on historiankirjoitukseen verraten. Jos tutkija kuinkakin havaannollisesti esittää tarkoin seulotun ainehaston, niin ei hän parhaallakaan vakavan kerronnan taidolla kykene saamaan henkilöitä liikkumaan ja hengittämään aikakautensa ilmapiirissä läheskään niin todellisesti kuin itse tapaukset kuvastuvat eteemme. Mutta ainoastaan likeisesti tutustumalla noihin henkilöihin kykenemme kunnollisesti tajuamaan koko kehityksen laatua ja merkitystä; ainoastaan siten voimme eläytyä menneeseen aikaan, kuvitella mielessämme niitä ihmisluonnon ja yhteiskunnan voimia, jotka ovat historiaa luoneet. Runoilijaa ja romaanikirjoittajaa eivät sido historiallisten kuviensa sommittelussa asiakirjat ja muut todisteet, tai todisteitten puute; hän sovittelee eheäksi ja täydentää eläväksi ihmiseksi ne vajavat piirteet, jotka historia tietää mainita. Tällöin ei hänen tarvitse pysytellä historiallisten tapausten oikeassa aikayhteydessä, antaakseen oikean kuvan niiden aiheuttajista, yhtä vähän kuin pidättyä sepittämästä niitä uusiakin. Mitä tarkempi sisäinen näkemys hänellä on ja mitä luontevammin hän osaa tämän taiteellisesti esittää, sitä parempaa ohjausta hän antaa menneisyyden ymmärtämiseen.

"Woodstockissa" ei Scott taaskaan suuresti kosketele historian tärkeitä tapauksia – enemmän kajoaa hän niihin "Huipun Peverilissä" – , vaan tahtoo saada meidät, juuri henkilökuvausten avulla tajuamaan historian kulkua. Hänen esittämänsä tapaukset ovat kehitykselle toisarvoisia, joten on turha ryhtyä tässä katsastamaan, minkä verran ne todellisuudessa pitävät paikkaansa; olkoon vain mainittuna kummallisimmasta – Woodstockin palatsihuvilassa esitetystä kummittelusta – , että parlamentin valtuutetuille tosiaan teki siellä kujeitaan kattoluukun ja ruudin avulla muuan kuningaspuoluelainen kahden ystävänsä kanssa, pitkiksi ajoiksi herättäen taikauskoista pelkoa koko kansassa. Pääpaino on henkilöillä, ja ennen muita herättää huomiota Cromwell, historian vaikeimmin ymmärrettäviä tekijöitä, jota on selitelty mitä ristiriitaisimmin perusteellisissa tutkimuksissakin, niin varovasti kuin nämä ovatkin pysytelleet todistetuissa seikoissa, joten ne eivät ole voineet määritellä hänen todellista *luonnettansa* kanssaihmisensä. Tuollaiset tosiseikat *eivät* puhu puolestaan, vaikka niin sanotaan; ne ovat tulkinta-asioita. Irlantia nujertaessaan kirjoitti Cromwell Droghedan varusväen teurastuksen jälkeen parlamentin puhemiehelle: "Kielsin säästämästä kaupungissa ketään aseellista, ja luullakseni hukui sinä yönä miekkaan noin 2,000 henkeä. Upseereita ja sotamiehiä pakeni sillan yli toiseen osaan kaupunkia, jolloin satakunta heistä otti haltuunsa Pyhän Pietarin kirkontornin; nämä kieltäysivät tarjotusta armosta, jonkatahden annoin sytyttää tuleen tornin. – Olen vakuutettu siitä, että tämä on Jumalan vanhurskas tuomio noille raakimuksille, jotka ovat tahranneet käteensä niin runsaaseen viattomaan vereen." Elävästi luottaen siihen, että hän oli taivaan valitsema

ja valaisema tuomari, Cromwell teurastutti varusväen, vai tekeysikö hän vain kostonhimonsa peittelemiseksi tuollaiseen uskoon? On epäiltävää, tokko Droghedassa silloin oli enää ainoatakaan soturia, joka oli voinut ottaa osaa niinsanottuihin verilöylyihin v. 1641; unohtiko Cromwell tämän seikan tulistuksissaan, vai luuliko hän toisin vielä jälkeenkään? Mistä armosta nuo elävältä poltetut kieltäysivät, se on tunnettua silloisesta sodankäynnistä; se armo suotiin pyytämättä joka tilaisuudessa, hakkaamalla maahan kaikki, jotka taistelujen jälkeen saatiin kiinni, ja pistämällä ruumiitten päät seipäisiin. Mutta tarkoittaakokaan hän mitään ulkokultaisuutta tarjouksensa mainitsemisella, vai pitääkö luonnollisena, että muuta armoa ei voitu "kapinallisille" ja pyhän asian vihollisille ajatella? Cromwellin esiintyminen on eri lailla seliteltävää, riippuen tulkitsijan ennakkoluuloista ja ainehistosta.

Niinpä ovat jotkut arvostelijat sanoneet Scottin Cromwellia epätodelliseksi ja "melodramaattiseksi". Miehestä saadulle yleiselle käsitykselle on varmaankin pahimpia kompastuskiviä romaanin loppuratkaisu, jolloin Cromwell keveästi peruuttaa edellisenä yönä antamansa pikaiset kuolemantuomiot; saattaakin arvella, että tekijä vain tahtoi nopeasti johtaa romaaninsa onnelliseen päätökseen, saatuansa sille kylliksi kokoa. Mutta Cromwellin oma taloudenhoitaja on antanut isännästään seuraavan todistuksen: "tavattoman tulinen mielenlaatu, mutta voimakkaan siveellisen hillinnän alainen, ja sääliväinen hentomielisyyteen asti!" Kenties ei Cromwell "Woodstockissa" ole sama kuin tosielämässä, mutta meillä ei hänestä ole vakuuttavampaakaan kuvaa kuin Scottin luonnostelu hänen pääpiirteistään. Se tuntuu tasapuoliselta, se selittää puritanien ajatusmaailmaa, kuten kiihkomielisyyttä, josta kuninkaan mestaus ja monet muut tarpeettomat verityöt olivat ihmetyttävänä ilmaisuina, suuren uskonnollisen ja yhteiskunnallisen tehtävän herättämää itseluottamusta ja heidän toimissaan samalla nähtyä maailmallista järkevyyttä. Cromwellin epäämätön teeskentelytaito, jota ilmenee esim. 8. luvun erinomaisessa henkilöllisessä piirroksessa, ei romaanissa saa suurta painoa arvattavasti senkään vuoksi, että puritanien joukossa tavattua ulkokultaisuutta jo vasiten edustaa Tomkins; sellaiset uskomattomat seikat taas, kuin on edellämainitussa luvussa C: n salaisten suunnitelmien paljastuminen tuntemattomalle ja epäiltävälle miehelle, eivät kuulu luonnekuvaukseen, vaan juonen hätäkeinoihin.

Tasapuoliselta tuntuu myös Kaarlo II: n kuvailu, – miehen, jota varmasti on liiaksi mustattu toiselta taholta kuten hänen suurta vastustajaansa toiselta. Hänen kevytmielisyyteensä on tosin kohdistettu paljon huomiota romaanissakin, mutta monet muut piirteet vaikuttavat sovittavasti ja ovat todenmukaisia. Erästä "kavalierien" eli kuningaspuoluelaisten ryhmää edustaa Wildrake niinikään kaunistelemattomasti, joskin hän muutoin tuntuu paikotellen liioitellulta, pastori Holdenough on oiva presbyteriläinen hengenmies, j.n.e. Mennyttä aikaa esittää vanha ritari Lee, jotta lukijalle selviää, mitä yhteiskunnallisia muutoksia maassa oli tapahtunut Elisabetin kaudesta kansalaissotaan asti. Hän tuntuu kuitenkin saaneen liian suuren sijan ympäristöönsä verraten, monista mielenkiintoisista piirteistään huolimatta – varsinkin kun Scottin rakastavainen pari tavallisuuden mukaan on jokseenkin merkityksetön. Tekijä itse katsoo hänet päähenkilökseen, kuten näkyy romaanin toisesta nimestä: "Kuninkaan mies"; mutta tämän kuten monen muun hänen romaaninsa rakenteessa on sekin vika, että teos lopultakin jää ilman varsinaista kokoavaa päähenkilöä ja useat esiintyjät yhtäikaa tunkevat siihen asemaan, syrjäisimmistäkin alkaen. Näin ollen ei vanhan ritarin osuus tunnu sopusuhtaiselta, kun hän verrattain vähän vaikuttaa toiminnan kulkuun. Aivan oikeaan osattu muuten on hänen kiintymyksensä Shakespeareen, joka maan sivistyneen säädyn jumaloimana oltuaan joutui varjoon seuraavan sukupolven mullistuksissa, kunnes hänet S.T. Coleridge jälleen nosti esiin 1700-luvun lopussa. Kieltämätöntä on, että erityisten edustajien sovittaminen kullekin yhteiskuntaryhmälle ja aatevirtaukselle häiritsee teoksen luontevuutta ja saa sen näyttämäänsä hieman haaveelliselta; mutta historiallinen merkitys siitä kyllä saa lisää tehoa.

"Woodstock" otettiin ilmestyessään vastaan suurella suosiolla, ja sen suomentamisella on tähän sarjaan saatu eheäksi se käsittely, jonka Scott on kolmessa romaanissa omistanut mitä tärkeimmälle Englannin historian vuosisatajaksolle. Likeisimmin liittyy hänen tuotannossaan "Woodstockiin"

sitte muuan varhaisempi romaani, "Hautapatsaiden parantaja" (Old Mortality); v: sta 1679 alkaen se kuvailee Skotlannin puritanien onnetonta kapinaa sitä uskonnollista vainoa vastaan, jonka johdosta Stuartit ainiaaksi menettivät kuninkuutensa. Tekijän elämänvaiheista ja – työstä on mainittu muutamain sanoin "Kenilworth" – suomennoksen alkulauseessa.

Suomentaja.

1. LUKU. HÄIRIÖ KIRKOSSA

Woodstockin kauppalassa on sievä pitäjänkirkko. Niin olen ainakin kuullut, sillä minä en ole sitä koskaan nähnyt. Paikkakunnalla käydessäni oli minulla nimittäin hädin aikaa silmäillä Blenheimin¹ uhkeutta, sen maalattuja suojamia ja seinäverhoisia kammioita, määrähetkellä ehtiäkseni käräjätaloon päivälliselle, syväoppisen tuomari-ystäväni vieraana; sellaisissa tilanteissa tuottaa itselleen suurta haittaa, jos antaa uteliaisuutensa häiritä täsmällisyyttään. Toimitin kirkon kyllä kuvatuksi itselleni tarkoin, tätä teosta ajatellen; mutta minulla on jonkun verran syytä epäillä, tokko avustajanikaan oli koskaan omin silmin nähnyt sen sisäpuolta. Tyydyn senvuoksi sanomaan, että se on nyt sievä rakennus, enimmältä osaltaan uusittu neljä- tai viisikymmentä vuotta takaperin, vaikka siinä on vielä säilynyt muutamia vanhan messukappelin holvikaaria, jonka väitetään olleen Juhana-kuninkaan rakennuttama. Tätä vanhempaa osaa koskee kertomukseni.

Eräänä aamuna syyskuun lopulla tai lokakuun alussa vuonna 1651 keräytyi melkoinen kuulijakunta vanhaan messukappeliin; päivä oli omistettu juhlalliseen kiitosjumalanpalvelukseen Worcesterin ratkaisevan voiton johdosta.² Sekä kirkon tila että sanankuulijain laatu kuvastivat kansalaissodan riehuntaa ja ajan erikoista henkeä. Pyhässä rakennuksessa näkyi monia rapistumisen merkkejä. Polttamalla kirjaillut ikkunaruudut oli kuvainpalvelukseen kuuluvina survottu sirpaleiksi peitsillä ja musketeilla. Saarnastuolin puuleikkauksia oli viileskelty ja kaksi kauneilla veistoksilla koristeltua tammiseinuketta tarvelty samasta ytimekkäästä ja vääjäämättömästä syystä. Korkea alttari oli siirretty muuanne ja sitä ympäröinyt kullattu aidake murrettu pois. Useita hautakuvia oli kolhittuina siroiteltu pitkin kirkkoa.

pois temmattuina seinäkomeroistaan: se palkka urhon, viisaan, ansioistaan!

Syystuuli vihelteli tyhjissä kuorikäytävissä, joissa järeästi nyrhityt saivat ja lavat samoin kuin hajalliset suuteetkin ja poljetut pahnat näyttivät osoittavan, että temppeleä oli jossakin äskeisessä hätätilassa käytetty ratsujoukon majoitukseen.

Loistoansa oli menettänyt kirkkoväkikin. Rauhallisina aikoina vakiintuneista vanhoista sanankuulijoista ei nyt näkynyt ainoatakaan veistosreunaisilla parvekkeillaan kädet otsalla tyynnyttämässä mieltänsä rukoukseen siinä, missä heidän isänsä olivat rukoilleet samanlaiseen hartaudentarjoitukseen tullessa. Perintötilallisen ja pienviljelijän katseet etsivät turhaan Ditchleyn vanhan herran Henry Leen kookasta vartta, nähdäkseen hänen astelevan pitkin kuorikäytäviä nauhakoristeiseen levättänsä verhoutuneena, parta ja viikset huolellisesti tasailtuina, saattolaisenaan uskollinen kahlekoira, joka oli aikomaan pelastanut isäntänsä valppaudellaan ja säännöllisesti seurasi häntä kirkkoon. Bevisiin tosiaan soveltui sananlasku, jonka mukaan "se on hyvä koira, joka käy kirkossa"; joskus se vain joutui kiusaukseen luritella sävelten sekaan, mutta käyttäysi muutoin yhtä säädyllisesti kuin yksikään seurakunnan jäsen ja palasi kotiin kenties yhtä suurta mielenylennystä saaneena kuin useimmat kuulijat. Turhaanpa myös Woodstockin naisväki vaani nähdäkseen jalosukuisten nuorten *cavalierien* ruusukkeisia viittoja, kiliseviä kannuksia, viillesaappaita ja korkeita tönkyitä, niinkuin olivat tottuneet näkemään näiden teikarien liikkuessi kaduilla ja kirkkomaalla huolettoman rentoina ryhdiltään – jollainen esiintyminen kenties oikeastaan ilmaisee liiallista itseluottamusta, mutta kuitenkin näyttää sorealta, kun siihen yhtyy hyväntuulisuutta ja kohteliaisuutta. Ja entä vanhat kunnon rouvat valkoisissa hipeissään ja mustissa samettihameissaan,

---

¹ "Woodstockin kruununpuisto on paljon muuttunut niistä ajoista, jolloin se oli kauniin Rosamondin asuntona ja Henrikki II: n salaisten ja luvattomien armastelujen näyttämönä. Nykyaikana siellä kohoa voitokkaan Marlboroughien muistona Blenheimin linna, joka on samalla muistomerkkinä arkkitehtinsä Vanbrughin nerosta" ("Kenilworth" s. 100).

² "Kavalieren" eli aatelisten johtamain kuningasmielisten suuri tappio. Suom.

ja heidän tyttärensä, "lähisilmäin polttopisteet" – missä olivat nyt he kaikki, jotka kirkkoon astuessaan käänsivät puoleensa miesten ajatuksia taivaallisista asioista? "Mutta, voi, Alice Lee – niin suloinen, niin säveä, niin alentuvainen viehkeydessäsi", jatkaa muuan ajan muisteloiden piirtäjä, jonka käsikirjoituksesta olemme ottaneet selon, – "miksi pitääkin kertomukseni kääntyä sinun vastoinkäymisiisi? ja miksei mieluummin niihin päiviin, jolloin sinä vain heposikin selästä laskeutuessasi kiinnitit katseita kuin olisi enkeli tullut alas ja herätit siunauksia niinkuin olisi taivaan lähetti tuonut hyviä sanomia? Et ollut sinä mikään joutilaan haaveksijan mielikuva – mikään ristiriitaisilla täydellisyyksillä somisteltu luomus; ansiosi saivat minut rakastamaan sinua suuresti – ja mitä vikoihisi tulee, niin ne esiintyivät hyvien ominaisuuksiesi ohella niin sopivasti, että ne luullakseni saivat minut rakastamaan sinua sitä enemmän." Leen perhekunnan mukana oli Juhana-kuninkaan messukappelista haipunut toisiakin jalosyntyisiä ja suvultansa suuria – Freemantlet, Winklecombet, Drycottit ja monet muut, sillä Oxfordin tornien³ yli puhaltava tuuli oli epäsuotuisa puritanisuuden kasvulle, joka menestyi yleisemmin naapuri-kreivikunnissa. Sanankuulijain joukossa oli kuitenkin muutamia, jotka vaateparreltaan ja esiintymiseltään näyttivät huomattavilta maalaisherrasmiehiltä, ja myöskin oli saapuvilla moniaita Woodstockin kauppalan arvohenkilöitä, etupäässä aseseppiä ja hansikkaantekijöitä, jotka taitavasti muovaamalla terästä tai nahkaa olivat nousseet mukavaan toimeentuloon. Näillä merkkimiehillä oli yllään pitkä musta kauhtana, tiukasti punottu kiinni kaulasta, ja vyössään puukon tai säilän asemasta raamattu ja muistikirja, niinkuin rauhallisilla kansalaisilla ainakin. Tätä kunnioitettavaa, mutta vähälukuisinta kuulijakunnan ryhmää edustivat sellaiset säädylliset henkilöt, jotka olivat omaksuneet presbyterisen⁴ opinkäsityksen, luopuen Englannin kirkonmenoista ja pappisvallasta, ollakseen kunnianarvoisan Nehemia Holdenoughin ohjattavina, joka oli kuuluisa saarnalahjojensa ehtymättömyydestä ja voimakkuudesta. Näiden vakavien kauppalanvanhimpain seurassa istuivat heidän kelpo emäntänsä vanuttamattomassa verassa ja poimukauluksissa niinkuin muotokuvat, joilla maalausluetteloissa on nimityksenä "Pormestarin vaimo", ja heidän sievät tyttärensä, joiden harrastus Chaucerin lääkäri⁵ tavoin ei aina kohdistunut raamattuun, sillä milloin vilkaisukin vältti arvoisan äidin valppauden olivat he itse tarkkaamattomia ja muille tarkkaamattomuuden aiheena. Mutta paitsi tätä vallasväkeä oli kirkossa suuri joukko alempisäätyisiä, toiset uteliaisuuttaan tulleina, mutta monetkin siistiytymättömiä käsityöläisiä, jotka sen ajan jumaluusopillisten väittelyjen sekaannuttamina kuuluivat niin moneen eri lahkoon kuin sateenkaareissa on värejä. Kun näiden oppineiden teebalaisten⁶ itsekylläisyys tarkoin vastasi heidän tietämättömyyttensä, oli jälkimäinen täydellinen ja edellinen rajaton. Heidän käyttäytymisensä kirkossa oli kaikkea muuta kuin kunnioitettavaa tai ylentävää. Useimmat heistä tekeysivät raakamaisen ylenkatseellisiksi kaikkea kohtaan, mitä vain pidettiin pyhänä ihmiskäsityksen mukaan – kirkko oli näille ihmisille pelkkä tornitalo, pappi tavallinen mies, säädetyt menot kuivaa silppua ja vesivelliä, jollaisesta ei ollut pyhään henkevystyneeseen suuhun pantavaksi, ja rukous taivaan puhuttelua, johon kukin yhtyi tai oli yhtymättä, miten katsoi peräti arvosteluhaluisen harkintansa mukaan soveliaaksi.

Tämän ryhmän vanhemmat istuivat tai lojuivat penkeillä, korkea huippuhattu painettuna syvään ankaralle ja ry pistyneelle otsalle, odotellen presbyteriläistä pastoria niinkuin karjakoirat kyyröttelevät mykkinä varroten sonnia, joka aiotaan tuoda paaluun. Jotkut nuoremmat päästivät harhakäsityksensä

³ Oxfordin yliopistokaupunki ei ole kaukana Woodstockista. Suom.

⁴ Stuartien kuningassuku suosi katolilaisuutta, jota suuri osa aatelialue tunusti. Englannin valtiokirkko oli kuninkaan vallasta riippuvainen episkopallinen eli piispalliskirkko, jonka järjestyksessä säilytettiin kirkkoruhtinaiden erityinen arvoasema, samalla kun jumalanpalvelukseen jäi paljon katolilaisia tapoja. Skotlannista käsin levisi Englantiin presbyteriläinen opinkäsitys, Knoxin muodostelema Calvinin opetusten pohjalte; sen kirkkojärjestyksessä ovat huomattavimpia piirteitä laaja seurakunnallinen itsehallinto ja jumalanpalveluksen yksinkertaisuus. Puritanit olivat jyrkempiä protestantteja, jotka lukuisiksi lahkoiksi hajautuen vaativat Englannin valtiokirkon puhdistamista paavilaisten hapatuksesta, hyväksymättä kalvinilaisen opin erityisiä kohtia. Heihin liittyvä independenttien lahko tahtoi olla kokonaan erillään sekä valtiosta että kaikesta kirkollishallinnosta; tähän kuului Cromwell.

⁵ Chaucerin "Canterburyn tarinoissa" kuvattu tietomies, josta lausutaan: "Vain hiukan harrasti hän raamattua".

⁶ Viittaus Shakespearen "Kesäyön unelmassa" esiintyviin teebalaisiin käsityöläisiin, jotka typerässä suuriluuloisuudessaan arvelevat olevansa erinomaisia seuranäyttelijöitä. Suom.

rohkeammin valtoimiksi; he katselivat ympärilleen naisiin, haukottelivat, köhivät ja supattivat, söivät omenia ja rouskuttelivat pähkinöitä niinkuin teatterin ylärivillä ennen kappaleen alkua.

Näiden kaikkien lisäksi kuului kirkkoväkeen joitakuuta satureita, joista muutamilla oli asunaan rintahaarniska ja teräslakki, toisilla nahkakölteri ja toisilla punainen takki. Patruunatasku uumilleen vyötettynä seisoksivat he peitsiinsä ja musketteihinsa nojaten. Heilläkin oli omituiset väitelmänsä mitä vaikeimmista opinkohdista, ja hengellisen hurmion oikut yhtyivät heissä mitä horjumattomimpaan sotaiseen urheuteen ja päättäväisyyteen. Woodstockin porvarit silmäilivät näitä aseellisia pyhiä hyvinkin pelokkaasti, sillä vaikka rosvoilu ja julmuus eivät heitä usein tahranneet, oli heillä ehdoton valta molempiin käytettävissään, ja rauhallisilla kansalaisilla ei ollut muuta valinnan varaa kuin nöyrystyminen kaikkeen, mitä heidän taistelevien ohjaajainsa huonosti hallittu ja haltioituva kuvittelu saattoi keksiä.

Sitte kun pastori Holdenoughia oli jonkun aikaa varrottu, ilmestyi tämä esille kappelin kuorikäytäviä pitkin, ei ryhdiltään verkallisenä ja arvokkaana niinkuin vanhalla kirkkoherralla oli ollut tapana hoitaa messupaidan merkitystä, vaan hätäisin askelin kuten mies, joka saapuu määrähetkestään myöhästyneenä ja touhuua käyttämään aikaansa parhaiten. Hän oli pitkä, laiha mies, hipiältään kuin pahtunut, ja silmien eloisuus ilmaisi hieman tuittupäistä luonnonlaatua. Hänen vaatetuksensa oli ruskea, ei musta, ja muiden pukineittensa päällä hän käytti Kalvinin kunniaksi sinistä geneveläistä kauhtanaa, joka valui taaksepäin hartioilta hänen rientäessään saarnastuoliin. Harmaantuneet hiukset oli leikattu niin lyhyiksi kuin keritsimillä kävi laatuun, ja niitä peitti musta silkkinen patalakki, joka painui niin tiukasti päähän, että molemmat korvat ulkonivat sen alta kuin aiottuina kahvoiksi koko miehen nostamiseen. Lisäksi oli arvoisalla Herran palvelijalla silmälasit ja pitkä harmaa pujoparta, ja kädessään hän kantoi pientä hopeahakaista taskuraamatua. Saarnastuolin juurelle päästyään hän pysähtyi toviksi hengähtämään ja alkoi sitte nousta portaita kaksi askelmaa kerrallaan.

Mutta hänen kulkunsa pidatti voimakas käsi, joka tarttui hänen kauhtanaansa. Häiritsijä oli tullut soturien ryhmästä. Hän oli vantttera keskimittainen mies, nopeakatseinen ja kasvoiltaan kylläkin jokapäiväinen, mutta näiden ilme kiinnitti huomiota. Asu ei ollut aivan sotilaallinen, mutta muistutti sitä kuitenkin. Väljät polvihousut olivat vasikannahkaiset, ja kupeella riippui peloittavan pitkä lyömämiekka, jonka vastineena oli toisella kyljellä väkipuukko. Sahvianivyöhön oli lisäksi pistetty pistoolipari.

Velvollisuudestaan ehkäisty pappi pyörähti päin pidättäjänsä ja tiedusti äkeästi tämän tarkoitusta.

"Ystävä", virkkoi tunkeilija, "onko aikomuksenesi selittää Sanaa näille hyville ihmisille?"

"On vainkin", vastasi pastori, "ja se on ehdoton velvollisuuteni. Voi minua, ellen saarnaa evankeliumia. Minä pyydän, ystävä, älä minua työssäni –"

"Ei", keskeytti sotaisten näköinen mies, "minä olen itse halullinen opettamaan. Luovu siis sinä, taikka jos neuvoani noudatat, niin jää hedelmöittymään noiden hanhenpoikasten seurassa, joille minä piammiten ripoitelen lohdullisen opin mureneita."

"Tee tilaa, sinä paholaisen sikiö", tiuskasi pappi kiukustuen. "Pidä kunniassa säätyäni – vaatetustani."

"En näe sen enempää kunnioitettavaa kauhtanasi kuosissa tai siihen käytetyssä kankaassa", intti toinen, "kuin sinä näit piispan kuoriviitassa – se oli musta ja valkoinen, sinä kuljet ruskeassa ja sinisessä. Nukkuvia koiria koko teidän parvenne, makailevia, unteloita – laumaansa nälkiinnyttäviä paimenia, jotka eivät tahdo sitä kaita, kukin harrastaen omia pyyteitään – hm."

Tällaiset säädyttömät kohtaukset olivat siihen aikaan niin tavallisia, ettei kukaan ajatellut asiaan puuttumista. Seurakunta katseli äänettömänä, säätyhenkilöt pahoilla mielin ja alhaisemmasta yleisöstä toiset nauraen ja toiset puoltaen soturia tai pappia, miten mieluisammalta tuntui. Sillävälän kävi reutominen kiivaammaksi, ja mr. Holdenough huusi apua.

"Woodstockin herra pormestari", huudahti hän, "tahdotko sinä olla niitä pahoja lain palvelijoita, jotka miekkaa hukkaan kantavat? – Kansalaiset, ettekö auta pastorianne? – Arvoisat neuvosmiehet, aiotteko nähdä tämän nahkanuttuisen Belialin pojan kuristavan minut saarnastuolin portailla? – Mutta katso, minä tahdon hänet lannistaa ja heittää hänen paulansa päältäni."

Puhuessaan Holdenough rynnisti ylös portaita, tarttuen lujasti kaidepuihin. Hänen kiusaajansa piteli kiinni kauhtanan liepeestä, ja kaulus oli tukehduuttaa hengenmiehen, kunnes tämä viime sanansa ähkäistessään ketterästi vetäisi auki kaulasolmun. Vaatekappale myötäsi äkkiä, soturi tuiskahti selälleen alas portaita, ja vapautunut sielunpaimen säntäsi saarnastuoliin, alkaen veisata voitonvirttä vastustajansa häviön johdosta. Mutta hänen riemuitsemistansa tarveli suuri hälinä kirkossa, ja vaikka hän ja uskollinen lukkari pitkittivät ilohymnin veisuuta, heidän äänensä kuuluivat vain puuskittain niinkuin kuikan uikutus myrskyssä.

Metelin syy oli seuraava: Kauppalan vanhin oli kiihkeä presbyteriläinen ja katseli soturin julkeutta suuresti pahastuneena heti alusta asti, vaikka hän epäröitsi puuttua tekemisiin aseellisen miehen kanssa tämän rehennellessä jalkeilla ja vastarintaan pystyvänä. Mutta tuskin näki esivallan edustaja vapaakirkollisuuden sankarin sätkivän selällään, hengenmiehen geneveläinen kauhtana käsissään liehumassa, kun hän ryntäsi esiin huudahtaen, että tuollaista röyhkeyttä ei käynyt sietäminen, ja käski oikeudenpalvelijain siepata talteensa makaavan rauhanrikkojan. Vihansa suurellisuudessa julisti hän samalla: "Minä kytketän vaikka kaikki punatakit – tyrmään toimitan hänet, vaikka hän olisi Noll⁷ Cromwell itse!"

Arvoisan pormestarin suuttumus oli päässyt voitolle hänen järjestään, kun hän lausui tämän epäaikaisen kerskauksen, sillä kolme soturia, jotka olivat tähän asti seisseet liikkumattomina kuin patsaat, eteni kukin pari askelta, siten asettuen järjestyksenvalvojien ja jaloilleen kömpivän soturin väliin. Sitte he yhtäkaa pysähtyivät lepoasentoon silloisen harjoituskaavan mukaan, ja heidän musketinperänsä kolahtivat kirkon kivipermantoon tuuman päässä herra pormestarin luvvaloisista varpaista. Tarmokas virkamies, jonka yritys järjestyksen palauttamiseksi tuli siten ehkäistyksi, loi silmäyksen kannattajiinsa, mutta se riitti näyttämään hänelle, että voima ei ollut hänen puolellaan. Kaikki olivat hätkähtäneet taaksepäin, kuullessaan raudan ja kiven kolkon kalskeen. Hänen oli pakko alentua kehoitteluun.

"Mitä te tarkoitatte, hyvät herrat?" hän sanoi. "Onko säädyllisten ja Jumalaa pelkääväisten soturien tapaista, jotka ovat maamme hyväksi saaneet aikaan ennen kuulumattomia urotöitä, rähistä ja mellastaa kirkossa taikka puoltaa, avittaa ja rohkaista julkeata miestä, joka on juhlallisena kiitoshetkenä sulkenut papin hänen omasta saarnastuolistaan?"

"Meillä ei ole mitään tekemistä kirkkosi kanssa, kuten sitä nimität", sanoi mies, joka kypärinsä etureunaan kiinnitetystä pienestä sulasta päättäen oli joukkueen korpraali. "Me emme käsitä, mikseivät lahjakkaat miehet saisi antaa äänensä kuulua näissä taikauskon linnoituksissa, yhtä hyvin kuin entisen ajan mustamekot ja nykyiset kauhtanankäyttäjät. Niinpä tempaammekin tuon presbyteriläis-Jaakon alas puisesta vahtikopistaan, jotta oma vartijamme pääsee vuorolleen. Nouskoon hän sinne, huutakoon kovaa, älköönkä säästelkö." "Ei, arvoisat herrat", arveli pormestari, "jos sellainen on aikeenne, niin ei meillä ole keinoja vastustaaksemme teitä, koska olemme rauhallisia ja hiljaisia miehiä, niinkuin näette. Mutta antakaa minun ensin puhua arvoisan pastori Nehemia Holdenoughin kanssa, suostuttaakseni hänet toistaiseksi luovuttamaan paikkansa ilman enempää pahennusta."

Rauhaarakentava kauppalanvanhin keskeytti sitte Holdenoughin ja lukkarin veisailun, pyytäen molempia peräytymään, koska muutoin varmasti syntyisi tappelu.

"Tappeluko!" vastasi presbyteriläinen pappi halveksivasti. "Ei ole pelkoa tappelusta miesten keskuudessa, jotka eivät uskalla nousta todistamaan tätä julkista kirkon häväistystä ja häikäilemätöntä kerettiläisyyden ilmaisua vastaan. Olisivatko banburyläiset naapurinne sietäneet tällaista loukkausta?"

⁷ Lyhennysmuoto Oliverista. Suom.

"No, no, pastori Holdenough", tynnytteli pormestari, "älkää panko meitä kapinoimaan ja huutamaan väkeä tarttumaan nuijiinsa. Sanon teille vieläkin, että me emme ole sodan tai verenvuodatuksen ystäviä."

"Ette tosiaankaan saa nähdyksi enempää verta kuin neulankärki saattaa riipaista", vastasi saarnamies ylenkatseellisesti. "Te Woodstockin räätälit! – sillä mitä on hansikkaantekijä muuta kuin kilinnahkaa muokkaava räätäli? – minä hylkään teidät heikkoja sydämiänne ja hervottomia käsiänne halveksien ja etsin itselleni muualta lauman, joka ei pakene paimenensa luota ensimmäisen villiaasin rääkynästä, sen tullessa suuresta erämaasta."

Niin sanoen läksi närkästynyt hengenmies saarnastuolistaan, pudisti tomun kengistään ja poistui kirkosta yhtä nopeasti kuin oli tullutkin, vaikka joutuisuudella nyt oli toinen peruste. Pahoilla mielin näkivät porvarit hänen menevän, eivätkä he voineet olla tuntematta jotain katumuksen tapaista ikäänkuin tajuten, että he eivät esittäneet maailman miehuullisinta osaa. Pormestari itse ja useat muut läksivät kirkosta saattamaan ja lepyttämään häntä.

Vastikään kukistunut, mutta nyt voitollinen vapaakirkollinen puhuja nousi muitta mutkitta saarnastuoliin, veti raamatun taskustaan ja valitsi tekstinsä viidennestäviidettä psalmista: "Vyötä miekkasi vyölles, sinä sankari, kunniasi ja kirkkautesi! Menestyköön kunnias." Tästä aiheesta hän aloitti tuollaisen siilien aikaan tavallisen innokkaan puheen, jollaisessa oltiin totuttu väänteleämään ja mielivaltaisesti tulkitsemaan raamatun kieltä, soveltamalla sitä vereksiin tapauksiin. David-kuninkaaseen kirjaimellisesti kohdistuvat sanat, joilla yleisemmässä merkityksessä tarkoitettiin Messiaan tuloa, olivat tämän sotilaallisen puhujan mielestä parhaiten omistettavia Oliver Cromwellille, sen vastasyntyneen tasavallan voitokkaalle kenraalille, joka ei ollut koskaan tuleva täysikäiseksi. "Vyötä miekkasi vyöllesi" huudahti saarnaaja pontevasti; "ja eikö se ollutkin niin naseva säilä kuin on milloinkaan riippunut rintahaarniskasta tai kalahdellut terässatulaa vasten? Niin, te heristätte nyt korvianne, te Woodstockin asesepät, ikäänkuin pitäisi teidän jotakin tietää kunnan lyömämiekasta. Mutta teköhän sen taotitte? – jäähdytettiinkö teräs Rosamondin kaivon vedellä, tai siunasiko Godstow'n vanha peijaripappi kalvan? Arvatenkin tahtoisitte uskottaa meille, että te muovasitte ja hitsasitte, hioitte ja kiilloititte sen, ja kuitenkin ei se ole woodstockilaista pajaa nähnytään! Teillä oli kaikilla yltäkyllin puuhaa takoessanne puukkoja Oxfordin laiskoille mustamekoille, möhömahaisille papeille, joiden silmät olivat niin ummessa ihraisuudesta, että ne eivät nähneet Perikatoa ennen kuin se kouraisi heitä kurkusta. Mutta minä voin sanoa teille, missä se miekka taottiin ja karaistiin ja hitsattiin ja hiottiin ja kiilloitettiin. Kun te olitte, niinkuin jo sanoin, takomassa puukkoja väärille papeille ja tikareita irstaille lempo-minut-periköön-kavaliereille Englannin kansan kurkkujen leikkaamiseksi, niin se taottiinkin Marstonin laajalla nummella, missä iskuja annettiin vinhemmin kuin on ikinä moukari alasimeen moikunut – ja se karaistiin Nasebyssa kavalierien parhaassa veressä – ja se hitsattiin Irlannissa Droghedan muureja vasten – ja se hiottiin skotlantilaisilla hengillä Dunbarin luona – ja nyt äskettäin se kiilloitettiin Worcesterissa, kunnes se loistaakin kirkkaana kuin aurinko keskitaivaalla, eikä ole Englannissa valoa, joka voi sitä lähennelläkään."

Seurakunnan sotilaallisesta osasta nousi hyväksyvä sorina, joka brittiläisen alihuoneen "kuulkaa, kuulkaa" – kehoituksia muistuttaen oli tarkoitettu koroittamaan puhujan innostusta kuulijakunnan myötätunnon ilmaisemisella.

"Ja sitten", aloitti taas saarnaaja sitä tarmokkaammin, kun huomasi kuulijakunnan ottavan osaa tunteisiinsa, "mitä sanookaan teksti? Menestyköön kunnias – älä pysähdy – älä anna seisahduskäskyä – älä laskeudu satulasta – aja hajoitettuja pakolaisia takaa – toivotta torvella – älä luritusta tai liverystä, vaan sotakutsun törähdys – toivotta, saapastaudu ja satuloiitse – ratsaille ja matkaan – rynnätkää! Seuratkaa nuorta Miestä – mitä me hänestä säälisimme? Surmatkaa, vallatkaa, hävittäkää, jakakaa saalis! Siunattu olet sinä, Oliver, kunniasi puolesta – sinun asiasi on selkeä, kutsumuksesi on epäilemätön – milloinkaan ei tappio ole lähestynyt sinun johtosauvaasi eikä vaurio lippuasi

tavoittanut. Menestyköön kunnias, sinä Englannin soturien uljahn! eteenpäin, Jumalan sankarien valittu johtaja! sonnusta päättäväisyytes kupeet ja ole vakaa korkean kutsumuksesi vaatimuksille!"

Taaskin kaikui vanhan messukappelin kaariholveista kumea ja tuima kohu, joka soi hänelle hetkiseksi lepoa. Sitte kuulivat Woodstockin asukkaat huolestuen, että hän käänsi kaunopuheisuutensa vuon toiseen uomaan.

"Mutta minkätähden, te Woodstockin asujamet, puhunkaan tätä teille, jotka ette omaksu mitään osuutta Davidistamme, mitään harrastusta Englannin Jessen-poikaan? Te jotka taistelitte voimienne mukaan (ja ne eivät olleet järin kehuttavia) Mies-vainajan puolesta, – vanhan verenhimoisen paavilaisen Sir Jacob Astonin johtamina – ettekö te parhaillaan vehkeile taikka ole valmiita vehkeilemään nuoren Miehen palauttamiseksi, joksi sitä sanotte, tapetun hirmuhallitsijan saastaisen pojan – pakolaisen, jota nyt Englannin uskolliset miehet ajavat, tavoittaakseen ja tappaakseen hänet? 'Minkätähden kääntäisi teidän ratsastajanne hevosensa pään meidän tahollemme?' sanotte te sydämessänne; 'me emme häntä halua. Jos saamme auttaa itseämme, niin mieluummin heittäymme rypemään yksinvallan liejussa sen imisän kanssa, joka vastikään pestiin. 'Kuulkaas, Woodstockin miehet, minäpä kysyn teiltä, ja vastatkaa te minulle. Himoattekko te yhä Godstow'n munkkien lihapatoja? ja te vastaatte: emme. Mutta mistä muusta syystä kuin että padat ovat halkeimilla ja rikki ja että on sammuksissa tuli, jolla uuninne kuumeni? Ja taaskin minä kysyn: juotteko te yhä sievän Rosamondin haureuksien kaivosta? Te sanotte siihen: emme. Mutta minkätähden? – "

Ennen kuin puhuja ehti täydentää kysymyksensä omalla tavallaan, hänet yllätti seuraava vastaus, jonka varsin ytimekkäästi lausui muuan seurakuntalainen: "Sentähden että sinä ja sinun kaltaisesi eivät ole jättäneet meille konjakkia sen höysteeksi."

Kaikki katseet kääntyivät julkeaan puhujaan, joka seiso i paksun ja jyhkeän saksilaisen pilarin vieressä, itse hiukan samankaltaisena, sillä hän oli lyhytkasvuinen, mutta hyvin vanterra, tanakka ja leveä miehen pätykkä. Hän nojasi pitkään metsänvartijan sauvaan ja käytti ihokasta, joka nyt oli tosin pahasti tahriutunut ja haalistunut, mutta oli aikoinaan ollut vihreätä Lincolnin verkaa ja vielä osoitti jälkiä nauhakoristeista. Miehen sävy oli huolettoman ja hyväntuulisen uskalias, ja vaikka soturien läsnäolo tuntui pidäkkeeltä, eivät muutamat porvarit voineet olla huudahtamatta: "hyvin sanottu, hauska Joceline!"

"Hauskaksi Jocelineksikö häntä nimitätte?" pitkitti saarnaaja osoittamatta hämiä tai pahastusta keskeytyksestä. "Minäpä teen hänestä rauskan Joceline, jos hän toistamiseen puuttuu puheeseeni. Teidän puistonkaitsijoitanne kaiketi, jotka eivät voi koskaan unohtaa, että heillä on ollut C.R.⁸ hihakilvissään ja metsästystorvissaan, niinkuin koiralla on herransa nimi kaulahihnassaan – kaunis tunnus kristityille ihmisille! Mutta alhainen luontokappale on paremmalla puolella – elukka kantaa omaa turkkiaan ja viheliäinen orja isäntänsä takkia. Olen jo ennenkin nähnyt tuollaisen heilakan heilumassa narun jatkona. – Missä minä olinkaan? Niin, moittimassa teitä verukkelehtimisestanne, Woodstockin miehet. – Niin, olitte te sanoneet luopuneenne paavilaisuudesta, ja te olette erkaantuneet kirkkoruhtinaitten vallasta, ja sitte te pyyhitte partaanne niinkuin fariseukset ainakin – ja kuka muka niin innokkaasti puoltaisikaan uskonnon puhtautta kuin te! Mutta minä sanon teille, että te olette vain niinkuin Jehu, Nimshin poika, joka kukisti Baalin temppelin, vaan ei kuitenkaan erinnyt Jerobeamin pojista. Ihan samaten tekään ette syö kalaa perjantaisin sokaistuneiden paavilaisten mukana ettekä hakkeluspiirakoita joulukuun viidentenäkolmatta niinkuin piispalaiskuhnurit; mutta mesiviiniheraa te ahmitte vuoden jokaisena ehtoonä silmittömän presbyteriläisen opastajanne kanssa, ja pahaa puhutte arvohenkilöistä ja herjaatte kansanvaltaa; ja te ylvästelette Woodstockin uhkeasta puistosta ja sanotte: 'Eikö sitä aidattu ensimmäiseksi Englannissa ja juuri Henrikin toimesta, sen Wilhelmin pojan, jota Valloittajaksi sanotaan?' Ja teillä on siellä ruhtinaallinen huvitalo, jota sanotte Kuninkaalliseksi Palatsihuvilaksi; ja tammi on teillä, jota nimitätte Kuninkaan tammeiksi; ja te varastatte ja syötte puiston riistaa ja sanotte: 'Tämä on kuninkaan riistaa, huuhtokaamme se alas

⁸ Carolus Rex, Kaarlo-kuningas. Suom.

maljalla kuninkaan terveydeksi – parempi on sen joutua meidän ruuaksemme kuin noiden keropäiden tasavaltalaisheittiöiden.' Mutta kuulkaa minua, ja ottakaa opiksenne. Näiden seikkojen takia me joudumme kiistasille teidän kanssanne. Ja meidän nimemme on oleva tykinlaukaus, jonka tieltä teidän ajanvietoksi ihastelemanne palatsihuvila luhistuu raunioiksi; ja me olemme kuin kiila halkomassa Kuninkaan tammen polttopuiksi, joilla kuumennetaan leipurin uunia; ja me kaadamme teidän puistonne aidat ja ammumme hirvenne ja syömme ne itse, jättämättä teille mitään osaa – luitakaan kaluttaviksi. Ette saa kymmenen pennyn veitseen vartta niiden sarvista ettekä leikatuksi housuparia niiden taljoista, niin veitsiseppiä ja hansikkaantekijöitä kuin olettekin joka sorkka; ettekä te myöskään saa mitään lohdutusta taikka kannatusta köyhäksi ryöstetyltä kavaltajalta Henry Leeltä, joka sanoi itseänsä Woodstockin ylimetsänhoitajaksi, sen paremmin kuin keltään hänen puoluelaiseltansakaan, sillä tänne ovat tulossa ne, joilla on oleva nimenä Maher-shalalhash-baz, koska hän saaliiseen kiinni joutuisasti karkaa."

Tähän päättyi katkonainen mielenpurkaus, jonka jälkimäinen osa raskaasti painosti Woodstockin asukas-parkoja, tuntuen vahvistavan ikävää huhua, jota oli viime aikoina kerrottu. Yhteys Lontoon kanssa oli kyllä vitkallinen ja siten saadut tiedot epävarmoja; yhtä epävakaisia olivat itse ajatkin, ja kuulopuheita värittivät monen eri puolueen toiveet ja huolet. Mutta mitä Woodstockiin tuli, olivat sanomat yleensä viimeksi kohdistuneet erityiselle suunnalle. Päivä päivältä olivat he kuulleet, että oli julkaistu onneton parlamentin määräys Woodstockin puiston myymisestä, sen huvilapalatsin hävittämisestä, ajometsän jättämisestä raiskiolle ja paikan vanhan maineen muistojen pyyhkimisestä unohduksiin mikäli mahdollista. Useat porvarit tiesivät tällöin joutuvansa todennäköisesti suoranaisiin tappioihin, sillä monilla heistä oli joko suvaitsemuksen tai oikeutuksen nojalla erinäisiä mukavia laiduntamisen, polttopuiden hakkuun ja muita sellaisia etuja kuninkaallisessa ajometsässä; ja kaikkiakin kauppalan asukkaita loukkasi ajatus, että paikan nähtävyydet tuhottaisiin, sen rakennukset hajoitettaisiin ja sen kunniakkaat muistot häivytettäisiin. Tällaista isänmaallista mielialaa ilmenee usein tuollaisilla paikkakunnilla, jotka ikivanhojen erikoisuuksien ja kauvan hellittyjen muisteloiden perusteella ovat peräti toisenlaisia kuin nykyaikaiset pikku yhteiskunnat. Woodstockin kansalaisilla oli se tunne mitä elävimpänä. He olivat vapisseet onnettomuuden aavistelussa, mutta nyt he pitivät kotitaloansa sinetittynä, kun sen ilmoittivat ilmestymisellään nuo synkät, ankarat ja samalla kaikkivaltiaat soturit – nyt kun he kuulivat erään heikäläisen sotilaallisen saarnamiehen suullisesti julistavan sen. Keskinäisten erimielisyyksien aiheet unohtuivat hetkeksi, kun seurakunta ilman loppuvirttä tai siunausta verkalleen ja murheissaan läksi kotiinpäin, kukin omaan asuntoonsa.

2. LUKU. YLI VOIMIEN

Saarnan päätyttyä sotilaspuhuja pyyhki otsaansa, sillä viileästä säästä huolimatta oli hän kuumissaan puheensa ja liikkeittensä kiivaudesta. Sitte hän astui alas saarnastuolista ja virkkoi pari sanaa korpraalille, joka johti soturiosastoa; yksivakaisesti nyökäten vastaukseksi tämä ilmaisi käsittävänsä asian, kokosi miehensä ja marssitti heidät järjestyksessä kauppalasta valittuun majapaikkaan.

Saarnaaja itse poistui kirkosta niinkuin ei olisi mitään merkillistä tapahtunut ja asteli pitkin Woodstockin katuja kuin muukalaisena, joka silmäili paikkakuntaa; hän ei näyttänyt huomaavankaan, että häntä itseänsä vuorostaan tähystelivät huolestuneina sen asukkaat, joiden salavihkaiset katseet tuntuivat tarkkailevan häntä ikäänkuin sekä epäiltynä että kamalana, vaan ei kuitenkaan millään muotoa ärsytettävänä häiritsijänä. Hän ei ollut heistä millänsäkään, vaan harppoi eteenpäin senaikuisten huomattavien kiihkoilijani omaksumaan tapaan – jäykän juhlallisin askelin, katse ankarana ja samalla mietiskelevänä kuten miehen, jolle maallisten asiain tuottamat väkinäiset keskeytykset ovat pelkkänä häirionä, pakoittaessaan hänet hetkeksi kääntämään ajatuksensa pois taivaallisista seikoista. Kaikkinaisia viattomia huvituksia he epäilivät ja halveksivat, ja haitatonta hilpeyttä he inhosivat. Sellainen mielenlaatu kuitenkin muovasi miehiä suuriin ja urhoollisiin tekoihin, omaksuessaan periaatteen – ja omaa etua tavoittamattoman periaatteen – vallitsevaksi vaikuttimeksi mielihalujen tyydyttämisen sijasta. Jotkut noista miehistä olivat kyllä tekopyhiä, käyttäen uskonnon kaapua vain kunnianhimonsa verhona; mutta useilla oli todellisena se harras luonne ja ankara tasavaltalainen kunto, jota toiset ainoastaan teeskentelivät. Suuri enemmistö häilyi näiden molempien äärimäisyyksien välillä, tunsu jossain määrin uskonnon voimaa ja mukautui ajan henkeen teeskentelemällä paljon lisää. Yksilö, jonka otsalle ja ryhtiin painuneet pyhyiden pyrkimykset ovat antaneet aiheutta ylläolevaan syrjäselitykseen, saapui vihdoin pääkadun päähän, Woodstockin puiston reunaan. Goottilaisen näköinen hammasharjainen holviportti suojeli pääsyä lehtokujaan. Se oli sekamuotoista rakennustaidetta, mutta herätti ylimalkaan suurtakin mielenkiintoa siitä huolimatta, että eri aikakausien antamat lisät edustivat eri makusuuntia. Tavattoman jyhkeä portti oli nyt rapistunut, osittain ruosteen syövyttämänä, osittain väkivallan pirstomana; se oli tehty taatuista rautakiskoista, jotka oli sommiteltu monenlaisiksi kiekuroiksi ja koruveistelmiksi, ylimpänä koristeenaan kovaonniset nimikirjaimet C.R.

Vieras pysähtyi ikäänkuin epävarmana, pyytäisikö hän päästä sisälle vai koettaisiko omin neuvoin. Hän tirkisteli ristikon läpi majesteettillisten tammien reunustamalle puistokäytävälle, joka hiljalleen kaareutuen johti eteenpäin ikäänkuin laajan ja ikivanhan metsän uumeniin. Ison rautaportin käyntiveräjä oli huomaamatta jäänyt auki, ja se houkutteli soturin astumaan sisälle, mutta kuitenkin hiukan epäröiden kuten tunkeutuja, joka arvelee aluettansa kielletyksi – hänen sävynsä tosiaan ilmaisi suurempaa paikan kunnioitusta kuin olisi osannut odottaa hänenlaiseltaan mieheltä. Hän hiljensi vakaata ja mahtipontista astuntaansa ja seisahtui lopulta katselemaan ympärilleen.

Jokseenkin lähellä näki hän puiden keskestä kohoavina pari ikivanhaa ja kunnianarvoiselta näyttävää harjatornia, joilla kumpaisellakin kimalteli oma harvinaista tunnuskuva esittävä tuuliviirinsä syysaurinon hohteessa. Nämä ilmaisivat vanhaa metsästyshovia eli niin sanottua huvilapalatsia, joka oli Henrikki II: n ajoista asti ollut Englannin hallitsijain satunnaisena asuntona, milloin heidän teki mieli pistäytyä Oxfordin metsiin, joissa oli silloin niin runsaasti riistaa, että vanhan Fullerin mukaan erämiehet ja haukankäyttäjät eivät missään saaneet suurempaa hupia. Huvilapalatsi sijaitsi pienellä tasangolla, jolle nyt oli istutettu sykomoripuita, ei kaukana sen uhkean paikan pääsykäytävästä, mihin katsoja ensin pysähtyy silmäilemään Blenheimiä, ajattelemaan Marlboroughin voittoja ja ylistämään tai moittimaan Vanbrughin tyylin jyrkää suuruutta.

Siihen pysähtyi sotainen saarnamiehemmekin, mutta toisin ajatuksin eikä suinkaan ihaillemaan ympäristön maisemaa. Pian jälkeensä näki hän kahden henkilön, miehen ja naisen, lähestyvän hitaasti ja niin syventyneinä omaan keskusteluunsa, että he eivät kohottaneet katsettansa huomatakseen vierasta seisomassa polulla edessään. Soturi käytti hyväkseen heidän tarkkaamattomuuttansa, ja haluten sekä pitää silmällä heidän liikkeitään että karttaa heidän huomiotansa hän hiipi ison puun suojaan, jollaiset reunustivat tietä; oksat lakaisivat maata joka puolelta ja suojasivat hänet ilmitulolta, jollei häntä suorastaan etsittäisi.

Sillävälin pitkittivät herrasmies ja vallasnainen kulkuansa, suunnaten askeleensa puutarhaistumelle, johon auringon säteet vielä osuivat; se oli asetettu saman puun viereen, jonka tyvelle vieras oli kätkeytynyt.

Mies oli vanhanpuoleinen, mutta näytti enemmän murheen ja raihnaisuuden kuin vuosien painon murtamalta. Hänellä oli suruviitta yhtä synkänvärisen puvun yllä, joka oli Vandyken ikuistamaa mielenkiintoista kuosia. Mutta vaikka vaateparsi oli sievä, oli pukeutuminen huolimatonta, osoittaen käyttäjän mielen rauhattomaksi. Hänen iäkkäillä, mutta vielä komeilla kasvoillaan oli sama arvontunnon sävy, joka ilmeni puvussakin ja ryhdissä. Silmäänpiistävänä piirteenä hänen ulkomuodossaan oli pitkä valkoinen parta, joka laskeusi kauvas viilteisen ihokkaan rinnuksen alapuolelle ja oli omituisena vastakohtana hänen asunsa tummuudelle.

Nuori nainen, joka näytti jossain määrin tukevan tätä kunnianarvoisaa herrasmiestä heidän kävellessään käsihakaa, oli hento ja keijuismainen ilmiö, niin sorea varreltaan ja niin kaunis kasvoiltaan, että hänen koskettelemansa maa tuntui liian järeän tukevalta kamaralta noin leijuvan olennon kannattelijaksi. Mutta kuolevaisen kauneuden täytyy ottaa osansa inhimillisistä suruista. Kaunottaren silmissä näkyi kyynelten jälkiä; hänen kasvonsa olivat tulehtuneet hänen kuunnellessaan iällistä kumppaniansa, ja tämän alakuloisesta, mutta pahastuneesta katsannosta oli ilmeistä, että keskustelu oli yhtä tuskallista hänelle itselleen kuin naisellekin. Heidän istuuduttuaan vastamainitulle penkille oli herrasmiehen puhelu selvästi kuuluvaa lymynneelle soturille, mutta nuoren naisen vastauksista hän ei niin hyvin saanut tolkkua.

"Sitä ei käy sietäminen!" sanoi vanhus kiihkeästi; "se nostattaisi rampautuneen raukankin soturiksi. Väkeni on harventunut, sen kyllä myönnän, tai luopunut minusta näinä aikoina – en kannan niille miesparoilta siitä kaunaa; mitä he tekisivät minua palvellessaan, kun ruoka-aitassa ei ole leipää eikä kellarissa olutta? Mutta meillä on vielä ympärillämme moniaita karkeapintaisia metsämiehiä vanhaa Woodstockin rotua – useimmat heistä vanhoja kuten minä itsekkin – entä sitte? Vanha puu harvoin kivistyy kostuessaan! Minä tahdon puolustaa vanhaa taloa, enkä ensi kertaa pidäkään sitä hallussani kymmenkertaisesti isompaa voimaa vastaan kuin nyt on puheena."

"Voi, isä rakas!" virkkoi nuori nainen äänellä, joka tuntui ilmaisevan, että vanhuksen vastustusaie oli aivan toivoton.

"Ja mitä surkeilet?" kysyi herrasmies äkäisesti. "Sitäkö, että suljen oveni joltakulta kymmeneltä verenhimoiselta teeskentelijältä?"

"Mutta heidän herransa voivat yhtä helposti lähettää rykmentin tai armeijan, jos haluavat", vastasi lady; "ja mitä hyötyä olisi tästä puolustautumisestasi? Se vain katkeroittaisi heidät täydelliseksi tuhoksesi."

"Niin tapahtukoon sitten, Alice", tuumi hänen isänsä; "olen elänyt aikani, ja sen ylikin. Olen jäänyt eloon mitä ystävällisimmän ja ruhtinaallisimmän herrani jälkeen. Mitä teen minä maan päällä tammikuun kolkon kolmannenkymmenennen perästä? Sen päivän murha oli merkinä kaikille Kaarlo Stuartin uskollisille palvelijoille kostaa hänen kuolemansa tai kuolla niin pian jälkeensä kuin saattoivat tavata arvolleen soveltuvan tilaisuuden."

"Älä puhu tuolla tavoin, isä", pyysi Alice Lee. "Ei ole vakavuutesi ja ansioittesi mukaista heittää sikseen elämää, joka saattaa vielä hyödyttää kuningastasi ja maatasi, – asema ei pysy aina tällaisena, ei voi pysyä. Englanti ei kauvan siedä valtiaita, joita nämä pahat ajat ovat sille määränneet. Sillävälin"

– tässä välttivät muutamat sanat kuuntelijan korvan – "ja varo sitä maltittomuutta, joka tekee pahan pahemmaksi".

"Pahemmaksiko?" huudahti kärsimätön vanhus. "Mikä voi olla pahempaa? Eikö jo kaikki ole pahimmillaan? Eivätkö nuo heittiöt tahdo häätää meitä ainoasta suojasta, mikä meille on jäänyt – hävittää mitä kuninkaallista omaisuutta vielä on hoidettavanani – tehdä ruhtinaitten palatsista varkaitten luolaa ja sitte pyyhkiä partaansa ja kiittää Jumalaa, niinkuin olisivat laupeuden työssä olleet?"

"Kuitenkin", huomautti hänen, tyttärensä, "on vielä toivoa, ja minä uskon kuninkaan jo olevan poissa heidän ulottuvistaan – meillä on syytä ajatella lohdullisesti Albert-veljeni turvallisuudesta".

"Niin, Albert – siinä taaskin", sanoi vanhus moittivasti; "ilman sinun pyytelyjäsi olisin itse lähtenyt Worcesteriin. Mutta minun piti vain jäädä tänne virumaan kuin kelpaamaton koira ajon alettua, ja kuka kuitenkaan tietää, mitä palveluksia olisin saattanut tehdä? Vanhan miehen ajasta on toisinaan apua, kun hänen käsivartensa ei tarjoakaan hyödytä. Mutta sinä ja Albert halusitte niin innokkaasti, että hän lähtisi yksin – ja kuka nyt voi sanoa, miten hänen onkaan käynyt?"

"Ei, ei, isä", viihdytti Alice, "meillä on hyvät toiveet, että Albert pelastui sinä onnettomana päivänä; nuori Abney näki hänet penikulman päässä kentältä".

"Nuori Abney luullakseni valehteli", väitti hänen isänsä itsepintaisella vastustustuulellaan pysyen. "Nuoren Abneyn kieli tuntuu nopeammalta kuin ovat hänen kätensä, mutta se on paljoa hitaampi hänen hevosensa kavioita silloin kun hän jättää keropäät taaksensa. Mieluummin soisin Albertin ruumiin oikaistuksi Kaarlon ja Cromwellin väliin kuin kuulisin hänen paenneen niin varhain kuin nuori Abney."

"Rakas isä", huokasi nuori nainen itkien, "mitä voinkaan sanoa lohduttaakseni sinua?"

"Lohduttaaksesiko minua, tyttö? Minä olen ylen kyllästynyt lohdutteluun – kunniallinen kuolema, Woodstockin rauniot hautapatsaanani, olisi ainoa lohtu vanhalle Henry Leelle. Niin, kautta isieni muiston! minäpä puolustan palatsihuvilaa noilta kapinallisilta rosvoilta."

"Ole kuitenkin järkevä, isä kulta", pyysi neitonen, "ja taivu siihen, mitä emme voi vastustaa. Everard-enoni – " Vanhus tarttui hänen sanoihinsa. "Everard-enosi, letukka! No, jatkahan."

Mitä on sinulla sanottavana oivallisesta ja rakkaasta Everard-enostasi?"

"Ei mitään", vastasi tyttö, "jos asia pahastuttaa mieltäsi".

"Pahastuttaako?" tuumi toinen. "Miksi se minua pahastuttaisi? Taikka jos niin olisikin, niin minkätähden sinä tai kukaan olisi valittavinaan siitä? Mitä on viime vuosina tapahtunut – mitä voi ajatella tapahtuvan sellaista kuin tähtientutkija saattaa arvata, mikä voisi meille tuottaa mielihyvää?"

"Kohtalolla", virkkoi tyttö, "saattaa olla helmassaan karkoitettun prinssimme iloinen paluu".

"Liian myöhään minun ajalleni, Alice", huokasi ritari; "jos taivaallisessa kirjassa on sellainen valkea lehti, niin sitä ei käännetä ennen kuin minun jo ammuin mentyäni. Mutta minä huomaan sinun kiertelevän. Suoraan sanoen, mitä Everard-enostasi?"

"Ei, isä", esteli Alice, "Jumala tietää, että minä olisin mieluummin ainiaan vaiti kuin puhuisin sellaista, mikä sinun käsitystesi johdosta saattaisi lisätä nykyistä kiihtymystäsi".

"Kiihtymystänikö!" jamasi hänen isänsä. "Kas, sinä olet simasuinen parantelija etkä arvatenkaan tahtois millään muulla kuin tuoksuvalla balsamilla ja hunajalla ja öljyllä voidella kiihtymystäni – jos tuo on sopiva nimitys vanhan miehen voipumukselle, kun hänen sydämensä on pakahtumaisillaan. Vielä kerran, mitä Everard-enostasi?"

Viime sanansa hän lausui ärtyisesti koroittaen ääntänsä, ja Alice Lee vastasi isälleen vapisten ja nöyrästi.

"Aioin vain sanoa, isä, että Everard-eno varmasti meidän lähtiessämme täältä – "

"Toisin sanoen kun meidät potkaisevat ulos täältä tyyppikorvaiset höpisevät hylkiöt, samanlaiset kuin hän itse. Mutta jatkahan auliista enostasi – mitä tekee hän sitte? Suopiko hän meille arvoisan ja säästeliään taloutensa rippeet, kolmasti pengotun salvukukon jätteet kahdesti viikossa ja runsaan paaston muina viitenä päivänä? Antaako hän meille vuoteet nälkiintyneiden hevoskaakkiensa vierestä

ja paneeko ne niukennetuille olkiannoksille, jotta hänen sisarensa mies – että minun pitikään sillä nimellä puhutella edesmennyttä enkeliäni! – ja hänen sisarensa tytär eivät nukkuisi kivityksellä? Vai lähettääkö hän meille noblen⁹ kumpaisellekin, varoittaen käyttämään sitä visusti, koska käteinen on nyt niin peräti lujassa? Vai mitä muuta tahtoo Everard-enosi tehdä hyväksemme? Hankkia meille lupakirjan kerjäämiseen? Kas siihen minä pystyn ilman häntäkin."

"Sinä tulkitset häntä kovin väärin", vastasi Alice rohkeammin kuin oli tähän asti uskaltanut puhua; "ja jos vain kysyisit omalta sydämeltäsi, niin myöntäisit – huomautan kunnioittavasti – että kieleksi virkkaa, mitä parempi harkintasi epäisi. Eno Everard ei ole saituri eikä tekopyhä – ei niin kiintynyt tämän maailman tavaraan, ettei hän anteliaasti korjaisi puutettamme, eikä niin kiihkomielinen, että pidättäisi armeliaisuuttansa muilta lahkoilta, vain omaansa ajatellen."

"Niin, niin, Englannin valtiokirkko on hänelle *lahko*, sitä en epäile, ja kenties sinullekin, Alice", sanoi ritari. "Mitä on muggletonilainen tai *ranter* tai brownilainen muuta kuin lahkolainen? ja puheentapasi asettaa heidät kaikki sekä itse presbyteriläis-Jaakon samalle tasolle meidän oppineitten kirkkoruhtinastemme ja hurskaan papistomme kanssa! Sellainen on sinun aikakautesi höpötystä, ja mikset puhuisikin niinkuin joku viisas neitsyt ja veisaileva sisar, koska olet hurskaan Everard-enon oma sisarentytär, vaikka isänäsi onkin vanha syntinen kavalieri?"

"Jos puhut tuolla tavoin, isä rakas", pahoitteli Alice, "niin mitä voin sinulle vastata? Kuule minua kärsivällisesti vain pikku hetkinen, niin saan toimitetuksi Everard-enon asian."

"Vai niin, sinulle on siis oikein annettu tehtävä? Sitä totisesti arvelinkin jo alun pitäin – niin, vieläpä on minulla jokseenkin osuva arvelu lähetistäkin. No, välittäjä, täytä toimesi, ja sinä et saa syytä valittaa kärsimättömyyttäni."

"Niin, isä", vastasi tytär, "Everard-eno haluaa, että sinä olisit kohtelias valtuutetuille, jotka tulevat tänne ottamaan takavarikkoon puistot ja omaisuuden, tahi ainakin järkevästi pidättyisit asettamasta heille esteitä tai tekemästä vastarintaa. Siitä ei voi, hän sanoo, olla mitään hyötyä omienkaan periaatteittesi mukaan, ja se antaa heille verukkeen kohdella sinua mitä pahanilksimpänä niskuroitsijana, minkä hän arvelee muutoin tulevan vältetyksi. Vieläpä toivoo hän, että jos noudatat hänen neuvoansa, valiokunta saattaa hänen vaikutusvaltansa johdosta olla taipuvainen peruuttamaan sinun omaisuutesi takavarikon kohtuullista sakkoa vastaan. Niin sanoo eno, ja ilmoitettuani hänen esityksensä ei minulla ole aihetta koetella kärsivällisyyttäsi sen enemmällä todistelulla."

"Hyvä on, ettet sitä tee, Alice", vastasi Sir Henry Lee hillityn suuttuneesta, "sillä, kautta taivaan, oletpa melkein johtanut minut siihen kerettiläisyyteen, etten sinua tyttärekseni uskoisikaan. 'Voi, rakas kumppanini, joka olet nyt kaukana tämän raskauttavan maailman suruista ja huolista, olisitko sinä voinut ajatella, että povellesi painamasi tytär Jobin pahan vaimon tavoin tulisi isänsä kiusaajattareksi koettelemuksen hetkenä ja kehoittaisi häntä mukaannuttamaan omantuntonsa itsekkäihin pyyteisiin ja rukoilemaan herransa ja kenties poikansakin murhaajien verisistä käsistä takaisin häneltä riistetyn kuninkaallisen omaisuuden vaivaista jäännöstä! – Kuulehan, letukka, jos minun on kerjättävä, niin luuletko vetoavani niihin, jotka ovat minusta mierolaisen tehneet? En. Minä en kuunaan käytä hallitsijani kuoleman surussa pitämääni harmaata partaa liikuttamaan sääliin ketään ylpeätä riistäjää, joka on kenties juuri samoja murhamiehiä. En. Jos Henry Leen täytyy anoa ruokaa, niin hän turvautuu johonkuhun itsensä laiseen uskolliseen alamaiseen, joka puolikaan kysää omistaessaan ei kieltäydy jakamasta sitä hänen kanssaan. Mitä hänen tyttärensä tulee, niin hän vaeltakoon omaa tietänsä, joka johtaa hänet äveriästen keropäiden sukulaistensa turviin; mutta älköön hän enää sanoko isäkseen miestä, jonka rehelliseen puutteenalaisuuteen hän on kieltäytynyt ottamasta osaa!"

"Sinä teet minulle vääryyttä, isä", vastasi nuori nainen, ja hänen äänensä oli kiihkeä, vaikka sopertava, "julmaa vääryyttä. Jumala tietää, että sinun tiesi on minun tieni, vaikka se johtaisi häviöön

⁹ Vanha kultaraha, noin 8 mk. 50 p. Suom.

ja mierolle, ja sinun kulkiessasi sitä kannattelee sinua käsivarteni, niin kauvan kuin tahdot ottaa vastaan niin heikon avun."

"Sinä sanailet minulle, tyttö", virkkoi vanha kavalieri, "sinä sanailet minulle, kuten Will Shakespeare lausuu – puhut käsivartesi tarjoamisesta minulle, mutta omana salaisena ajatuksenasi on riippua Markham Everardin käsikynkässä".

"Isä, isä", pahoitteli Alice murhemielin, "mikä on voinut tuolla tavoin muuttaa selkeän arvostelukykysi ja ystävällisen sydämesi? Voi näitä kansalaismullistuksia! Ne eivät ainoastaan tuhoa ihmisen ruumista, vaan tarvelevät sieluakin, ja urheat, ylevät, jalomieliset käyvät epäluuloisiksi, tylyiksi ja pikkumaisiksi! Miksi moittisit minua Markham Everardista? Olenko nähnyt tai puhutellut häntä siitä asti kun kielsit häneltä seurani vähemmän ystävällisin sanoin – sen sanon suoraan – kuin jo sukulaisuutennekin oikeutti? Miksi ajattelisit, että minä uhraisin sille nuorelle miehelle velvollisuuteni sinua kohtaan? Sinun pitäisi tietää, että jos minä pystyisin sellaiseen rikolliseen heikkouteen, olisi Markham Everard ensimmäinen halveksimaan minua siitä." Hän nosti nenäliinan silmilleen, mutta hän ei kyennyt salaamaan nyhkytyksiään eikä peittämään niiden ilmaisemaa ahdistusta. Vanha mies tunsii liikutusta.

"En osaa sanoa", hän virkkoi, "mitä ajatella. Sinä näytät vilpittömältä ja olet aina ollut hyvä ja herttainen tytär – miten olet antanut tuon kapinallisen nuorukaisen hiipiä sydämeesi, sitä en tiedä; kenties se on rangaistus minulle, joka luulin huonekuntani uskollisuutta kuin lumivalkoiseksi karpänahaksi. Tässä kuitenkin on synkkä laikku, ja kaikkein kauneimmassa helmessä – omassa rakkaassa Alicessani. Mutta älähän itke – kylliksi on meillä kiusaa muutenkin. Missä lausuukaan Shakespeare:

" – 'Hellä tytär, toimiini tuimiin myötätuntoinen

– älä aikain luonnetta sä sieluun laske, Percylle niiden lailla kiusaa tuottain."

"Minua ilahuttaa", sanoi nuori nainen, "kuullessani sinun taas lausuilevan suosikkiasi, isä. Pikku kinamme ovat aina jokseenkin lopussa, kun Shakespeare tulee mukaan."

"Hänen kirjansa oli siunatun herrani kammiokumppani", kertoi Sir Henry Lee. "Raamatun jälkeen – kaikella kunnioituksella ne mainitsen yhdessä – hän sai siitä suurempaa viihdytystä kuin mistään muusta, ja koska minä olen saanut osani hänen taudistaan, niin onhan luonnollista, että nautin hänen lääketänsä. En kuitenkaan pyri herrani tasalle hämäreiden kohtien selittämistaidossa, sillä minä olen vain yksinkertainen mies, maalaisen tapaan kasvatettu aseiden käyttöön ja metsästykseen."

"Olet kai itse nähnyt Shakespearen, isä?" kysyi nuori nainen.

"Typerä tyttönen", vastasi ritari, "hän kuoli ollessani pelkkä lapsi – olet kahteenkymmeneen kertaan kuullut sanovani sen; mutta sinä tahtoisit johtaa vanhan miehen pois kipeästä asiasta. No, vaikken ole sokea, voin ummistaa silmäni ja seurata. Ben Jonsonin¹⁰ minä tunsin, ja voisin kertoa sinulle monia juttuja kohtuuksistamme Merenneidossa, missä sukkeluus tulvi runsaana, jos viinikin. Me emme istuskelleet pölläytellen tupakkaa toistemme kasvoin ja käännellen silmänvalkuaisiamme nurin niinkuin kellistelimme viiniruukkuja kumolleen. Vanha Ben omaksui minut runotartensa ottopojaksi. Olen tainnut näyttääkin sinulle säkeet 'Suuresti rakastetulle pojalleni, arvoisalle Ditchleyn herralle Henry Leelle, ritarille ja paroonille?'"

"En nyt muista, isä", vastasi Alice.

"Pelkään valehtelevasi, hälläkkä", sanoi isä; "mutta eipä väliä – et juuri tällä haavaa kykene hulluttamaan minua pitemmälle. Paha henki on täksi kertaa jättänyt Saulin. Meidän on nyt ajateltava, miten menetellä Woodstockin luovuttamisen tai puolustamisen suhteen."

"Isä kulta", sanoi Alice, "voitko vielä hetkeksikään toivoa kykeneväsi puoltamaan tätä paikkaa?"

¹⁰ Ben Jonson oli klassillisen näytelmän mestari samaan aikaan kuin Shakespeare romanttisen. Suom.

"Enpä tiedä, tyttöseni", tuumi Sir Henry; "kyllä tekisi mieleni saada erojaisnujakkia niiden kanssa, se on varmaa – ja kuka tietää, mihin siunaus saattaa sattua? Mutta toiselta puolen, mies-parkani, joiden pitäisi yhtyä minuun niin arveluttavassa kiistassa – se ajatus pidättelee minua, sen tunnustan."

"Voi, anna sen pidätellä, isä", pyysi Alice; "kaupungissa on sotamiehiä, ja Oxfordissa on kolme rykmenttiä!"

"Onneton Oxford!" huudahti Sir Henry, jonka häilyvä mielentila sanastakin kääntyi mihin hyvänsä uuteen aiheeseen. "Opin ja uskollisuuden tyyssija, nuo karkeat soturit ovat sopimattomia asukkaita tiedonsuojamiisi ja runollisiin kammioihisi; mutta sinun puhdas ja kirkas lamppusi uhmaa tuhannenkin moukan saastaista hengitystä, vaikka ne puuskuisivat siihen kuin Boreas. Palavaa pensasta ei tämän vainonkaan kuumuus kuluta."

"Se on totta, isä", vahvisti Alice, "ja kenties ei ole hyödytön muistaa, että mikä tahansa kuningasmielinen häiriö tänä epäsuotuisana hetkenä saa heidät menettelemään vielä tylymmin yliopiston suhteen, he kun katsovat sen olevan alkulähteenä kaikkeen, mitä näillä tienoin ilmenee kuninkaan hyväksi".

"Aivan oikein, tyttöseni", myönsi ritari, "ja pienikin aihe saisi ne konnat ottamaan takavarikkoon, mitä vähä kansalaissodat ovat jättäneet opistoille. Se ja mies-poloisteni vaara – no niin, sinä olet riisunut minut aseista, tyttö. Tahdon olla kärsivällinen ja tyyni kuin marttyyri."

"Suokoon Jumala sinun pitävän sanasi, isä!" toivotti tytär. "Mutta sinua aina niin suuresti järkyttää noiden miesten näkeminen, että –"

"Tahtoisitko tehdä minusta lapsen, Alice?" sanoi Sir Henry. "Etkö tiedä, että minä voin katsella kyytä, rupikonaa tai kimpullista ilkeitä myrkkymatoja sen pahempaa tuntematta kuin hiukan inhoa? Ja vaikka keropää, ja etenkin punatakkinen, on minun mielestäni kyytä myrkyllisempi, korpikonaa tympäisvämpi ja kiemurtelevia myrkkymatoja vihattavampi, voin kuitenkin siinä määrin voittaa luontoni, että jos joku heistä ilmestyisi tällä hetkellä, niin sinä itse näkisit, kuinka säveästi minä häntä kohtelisin."

Hänen puhuessaan jätti sotilassaarnaaja lehväisen suojansa ja harpaten esille seisoi aavistamattomasti vanhan kavalierin edessä, joka tuijotti häneen ikäänkuin luullen lauseellaan todella mananneensa esiin paholaisen.

"Kuka sinä olet?" kysyi vihdoinkin Sir Henry vihaisesti koroittaen äänensä, tyttären riippuessa hänen käsivarressaan peljästyneenä, suurestikaan luottamatta siihen, että hänen: isänsä rauhaarakastavat päätökset kestäisivät tämän vastenmielisen ilmestyksen järkytyksen.

"Minä olen mies", vastasi soturi, "joka en pelkää enkä häpeä sanoa itseäni halvaksi päiväpalkkalaiseksi Englannin suuressa työssä – hm! Niin, yksinkertainen ja vilpitön hyvän vanhan asian kannattaja."

"Ja mitä hittoa täältä haet?" kysyi vanha ritari tuimasti. "Herrojen valtuutettujen taloudenhoitajalle kuuluvaa tervetulleeksi toivotusta", vastasi soturi.

"Tervetullut olet kuin suola olisi kipeihin silmiin", sanoi kavalieri.

"Mutta kutka lienevät valtuutettusi, mies?"

Niukkaa kohteliaisuutta osoittaen ojensi soturi paperikääryä, jonka Sir Henry otti häneltä etusormen ja peukalon väliin ikäänkuin se olisi ollut kirje ruttosairaalaan, ja hän piteli sitä niin etäällä kuin lukemiseltaan suinkin saattoi. Hän luki sitten ääneen, ja yksitellen mainitessaan henkilöt hän lisäsi lyhyitä huomautuksia kuhunkin nimeen, tosin Aliceen kääntyneenä, mutta sellaisella äänenpainolla, joka osoitti, ettei hän välittänyt, vaikka soturikin hänen puheensa kuuli.

"*Desborough* – kyntömies *Desborough* – niin ryömivä moukka kuin on Englannissa kukaan – mies, jonka olisi paras pysytellä kotona niinkuin muinainen skyyttalainen vaunukatoksensa alla – lempo hänet periköön. *Harrison*, verenhimoinen, pauhaava kiivailija, joka on lukenut raamattua siltä kannalta, että häneltä ei ole milloinkaan puuttunut tekstikohtaa murhan oikeuttamiseksi – lempo periköön hänetkin. *Bletson* – puhdasverinen kansanvallan mies, kuuluu *Harrisonin* Rota-

klubiin, nuppi täynnä uutukaisia aatoksia hallituksesta, jonka selvimpänä päämääränä on mullistaa kaikki nurin narin; miekkonen, joka jättää muille vanhan Englannin lait ja asetukset, lörpötelläkseen Roomasta ja Kreikasta – näkee Westminsterin parlamenttipalatsissa Areopagoksen ja otaksuu vanhan Nollin roomalaiseksi konsuliksi – totisesti, hänestä pikemmin koituu sen sijaan diktaattori heidän joukkoonsa. Siitä viis – lempo periköön Bletsoninkin."

"Ystävä", huomautti soturi, "miehelläni olisin säädyllinen, mutta velvollisuuteni mukaista ei ole kuulla tuollaiseen halventavaan ja loukkaavaan tapaan puhuttavan niistä hurskaista miehistä, joiden palveluksessa olen. Ja vaikka tiedän, että te ilkimieliset pidätte oikeutenanne vapaasti jaella sitä kirousta, jota te näytte käyttävän omana osuutenanne, on kuitenkin liikanaista syytää sitä muita vastaan, joilla on parempia toiveita ajatuksissaan ja parempia sanoja suussaan."

"Sinä olet vain höpisevä tolvana", vastasi ritari, "ja kuitenkin olet tavallaan oikeassa – sillä liikanaista on kirotta ihmisiä, jotka jo ovat niin mustan kadotuksen omia kuin on itse helvetin sauhu".

"Minä pyydän sinua jo heittämään tuon silleen", pitkitti soturi, "hyvien tapojen tähden, ellet omantunnon vuoksi – tuimat valat soveltuvat kehnosti harmaaseen partaan".

"Kas, se on totta, jos sen paholainenkin lausui", myönsi ritari; "ja minä kiitän taivasta siitä, että voin noudattaa hyvää neuvoa, vaikka se on pimeyden ruhtinaasta lähtöisin. Ja siis, ystävä, mitä noihin samaisiin valtuutettuihin tulee, niin vie heille tämä sanoma: että Sir Henry Lee on Woodstockin puiston haltija, jolla on käytön ja kulutuksen, laitumen ja riistan oikeudet yhtä täydellisesti kuin ainoallakaan heistä omien tilustensa suhteen – jos heillä nimittäin on muita tiluksia kuin mitä ovat saaneet rehellisten ihmisten ryöstöllä. Kuitenkin syrjäytyy hän niiden tieltä, jotka ovat voimastaan tehneet oikeuden, eikä tahdo panna alttiiksi hyvien ja uskollisten miesten henkeä niin suurta ylivoimaa vastaan. Ja hän selittää, että hän ei tee tätä luovutusta noiden niin sanottujen valtuutettujen hyväksymiseksi eikä omasta yksityisestä kohdastaan peljäten heidän voimaansa, vaan yksistään välttääkseen englantilaisen veren vuodatusta, jota on näinä viime aikoina niin paljon hukattu." "Hyvin puhuttu", sanoi valtuutettujen taloudenhoitaja. "Kävelkäämmekin siis yhdessä taloon, jotta voit luovuttaa minulle egyptiläisen faraon omistamat astiat sekä kulta- ja hopeakorut, jotka hän on uskonut huostaasi."

"Mitkä astiat?" tiuskasi tulinen vanha ritari; "ja kenen omistamat? Kastamaton koira, puhu siivosti marttyyristä minun kuulteni, taikka minä johdun kurjaa ruumistasi vastaan tekoon, joka on arvolleni alentava!"

Ja ravistaen irti tyttärensä oikeasta käsivarresta laski vanhus kätensä lyömämiekkansa kahvaan.

Hänen vastustajansa päinvastoin säilytti malttinsa täydellisesti, ja kätensä heilautuksella antaen pontta puheelleen hän sanoi niin levollisesti, että Sir Henryn raivostus vain yhä kiihtyi: "Ei, hyvä ystävä, olehan toki alallasi äläkä haasta riitaa – harmaiden hiuksien ja heikkojen käsivarsien ei sovi yhtyä seuhdomiseen ja suunsoittamiseen niinkuin päihtyneillä on tapana. Älä pane minua käyttämään lihallista asetta omaksi puolustukseksi, vaan kuuntele järjen ääntä. Etkö näe, että Herra on ratkaissut tämän suuren kiistan meidän ja asiamme hyväksi, sinua ja teikäläisiä vastaan? Luovu siis taloudenhoidostasi sovinnolla ja jätä haltuusi sen Miehen – Kaarlo Stuartin – tavarat."

"Kärsivällisyys on hyvä hepo, mutta se pillastuukin", ärähti ritari, kykenemättä enää hillitsemään vimmastustansa. Hän tempasi huotran pistetyn lyömämiekan kupeeltansa, läimäytti sillä soturia tuimasti, paljasti sitte heti aseensa ja viskasi huotran lehvistöön, asettuen puolustusasentoon, säilän kärki puolen kyynärän päässä taloudenhoitajan ruumiista. Jälkimäinen astahti vikkelaasti taaksepäin, heitti pitkän kauhtanan hartioiltaan, kiskaisi ison kalpansa ja kävi torjumaan. Miekat kalahtivat kiivaasti yhteen, kauhistuneen Alicen vihlovasti kirkuessa apua. Mutta ottelu oli lyhytaikainen. Vanha kavalieri oli käynyt ahdistamaan yhtä taitavaa tai hiukan taitavampaakin miekkailijaa kuin hän itse oli; lisäksi oli toisella etunaan kaikki se voimakkuus ja notkeus, mitä aika oli riistänyt Sir Henryltä, sekä tyyneys, jonka tämä oli menettänyt kiivastuksissaan. He olivat tuskin vaihtaneet kolme liikettä, kun jo ritarin miekka sinkosi ilmaan ikäänkuin huotraansa tavoittamaan, ja

häpeästä ja kiukusta hehkuen seisoj Sir Henry aseettomana, vastustajansa armoilla. Tasavaltalainen ei näkynyt aikovan käyttää voittoansa väärin, eikä hän ottelun aikana tai voiton saatuaan millään tavoin päästänyt katsantonsa ynseätä ja vakavaa levollisuutta muuttumaan – taistelu elämästä ja kuolemasta näytti hänestä yhtä tutulta ja vähäpätöiseltä seikalta kuin tavallinen koitos harjoitusmiekoilla.

"Sinä olet luovutettu minun käsiini", hän sanoi, "ja aselain mukaan voisin iskeä sinua, viidennen kylkiluun alle niinkuin Asahelin sivalsi kuoliaaksi Abner, Nerin poika, kun hän seurasi ajoa Amman vuorelle, joka sijaitsee Gian edustalla Gibeonin erämaan tien varrella; mutta kaukana olkoon minusta viimeisten vähien veripisaraisi vuodatus. Tosin olet miekkani ja keihääni vanki; kun kuitenkin otan lukuun, että sinulle voi tapahtua käänös pahoilta teiltäsi ja paluu hyvien seuraan, jos Herra pitentää katumuksesi ja parannuksesi tilaisuutta, niin miksi lyhentäisi sitä halpa syntinen kuolevainen, joka totta puhuen on vain sinun matokumppanisi?"

Sir Henry Lee oli vielä sekaannuksissa ja kykenemätön vastaamaan, kun paikalle saapui Alicen huutojen kutsumana neljäs henkilö. Tämä oli Joceline Joliffe, ajopuiston alihoitajia, joka nähdessään asiain tilan heilutti virkasauvaansa, ainaista asettaan, ja saatuaan sillä pyöräytetyksi kahdeksannumeron ilmassa olisi vauhdikkaasti kolauttanut sen taloudenhoitajan päähän, ellei Sir Henry olisi asettunut väliin.

"Meidän tyytyy nyt laahata mailoja perässämme, Joceline – aikamme niiden ottamiseen olallemme on mennyt. On turha ponnistella vastavuolteeseen – paholainen isännöittää ylimäisenä ja tekee orjistamme holhojiamme."

Tällä hetkellä ryntäsi tiheiköstä toinenkin tulokas ritarin apuun. Se oli iso susikoira, voimakas kuin kahlekoira, mutta muodoltaan ja melkein nopeudeltaankin vinttikoiria. Bevis oli uljainta lajia, mikä milloinkaan on nujertanut uroshirveä maahan, kellanruskea kuin jalopeura, kuono musta ja jalat samaten, varpaiden ympärillä vain kapea valkoinen viiru. Se oli yhtä säyseä kuin väkeväkin ja rohkea. Juuri kun se oli hyökkäämisillään soturin päälle, muuttivat Sir Henryn sanat: "hiljaa, Bevis!" jalopeuran lampaaksi, ja sen sijaan että olisi temmannut soturin nurin se käveli ympäri ja ympäri nuuskien, ikäänkuin yrittäen kaikella älyllään keksiä, kuka saattoi olla vieras, jota sen käskettiin suvaita, vaikka hän oli ulkomuodoltaan niin epäilyttävä. Nähtävästi se varmistui, sillä se luopui epäilevistä ja uhkaavista elkeistään, laski alas korvansa, antoi harjaksiensa silitä ja heilutti häntäänsä.

Sir Henry piti suosikkinsa älykkyyttä suuressa arvossa ja virkkoi matalalla äänellä Alicelle: "Bevis on samaa mieltä kuin sinäkin ja neuvoa alistumaan. Tässä on taivaan sormi rankaisemassa ylpeyttä, joka on aina ollut sukumme vikana."

– "Ystävä", hän jatkoi soturiin kääntyen, "sinä olet antanut viimeistelyn opetukselle, jota kymmenen vuoden alituiset vastoinkäymiset eivät ole kenneet täydellisesti ajamaan päähäni. Sinä olet selkeästi osoittanut minulle, kuinka hupsua on ajatella, että hyvä asia voi tehdä heikon käsivarren vahvaksi. Jumala minulle sen ajatuksen anteeksi antakoon, mutta voisinpa melkein kääntyä pakanaksi ja uskoa, että taivaan siunaus seuraa aina pisintä säilää. Mutta niin ei kuitenkaan iäti käy; Jumala tietää aikansa. – Ojenna minulle toledolaiseni, Joceline, se on tuolla – ja huotran näet jossain riippumassa puussa. – Älä ny'i levättiäni, Alice, ja näytä noin surkean säikähtäneeltä; en kovinkaan pikaisesti jälleen tartu kirkkaaseen teräkseen, sen lupaan. – Kiitän sinua, hyvä mies, ja poistun herraisi tieltä sen enemmättä kinastuksetta tai muutenkaan siekailematta. Joceline Joliffe on lähempänä säätyäsi kuin minä ja luovuttaa sinulle palatsihuvilan talouskapineineen. – Älä pidätä mitään, Joliffe – anna heidän saada kaikki. Mitä minuun tulee, niin en enää koskaan astu sen kynnyksen yli – mutta mistä yösi? En tahtoisi olla vaivaksi kellekään woodstockilaiselle – hm – niin – se käy päinsä. Alice ja minä, Joceline, lähdemme sinun majaasi Rosamondin kaivon luo. Lamaamme kattosi suojan ainakin yhdeksi yöksi; otathan meidät tervetulleina vastaan? Mitä nyt – otsasi pilvistyy?"

Joceline näytti tosiaankin joutuneen hämilleen. Hän vilkaisi ensin Alicen, katsahti sitte taivaalle, loi silmänsä maahan, tähysteli viimein kaikkiin ilmansuuntiin ja mutisi lopulta: "Kyllä – epäilemättä – minun pitäisi vain vilistää sinne panemaan asuntoa järjestykseen."

"Järjestystä kylliksi – järjestystä kylliksi – niille, jotka saattavat piankin olla hyvillään, kun pääsevät puhtaille oljille latoon", sanoi ritari. "Mutta jos olet vastahakoinen suojaamaan mitään vihattuja eli nyt ilkimielisiksi sanottuja henkilöitä, niin älä häpeä mainita sitä, mies. Otin sinut kyllä hoivaani pelkkänä ryysyläispoikana, tein sinusta kaitsijan, ja niin edelleen. Mutta mitäpä tuosta. Merimiehet eivät ajattele tuulta sen kauvemmin kuin se lykkii heitä eteenpäin matkalla – parempasi kääntyvät vuoroveden mukana, niin miksei tuollainen tietämätön maalainenkin?"

"Jumala teidän arvoisuudellenne suokoon tylyn arvostelunne anteeksi!" lausui Joliffe. "Maja on teidän sellaisenansa, ja olisi kuninkaan palatsinakin, jollaiseksi sen toivoisin vain teidän arvoisuutennekin ja Alice-neidin tähden. Soisin ainoastaan teidän arvoisuutenne suvaitsevan minun pistäytyä sinne hiukan edellä siltä varalta, että joku naapuri sattuu olemaan siellä – taikka – taikka – juuri hiukan järjestämään kuntoon Alice-neitiä ja teidän arvoisuuttanne varten – vain pikkusen siistiämään ja laittamaan kaikkea vähän paikoilleen."

"Sillä ei ole vähintäkään väliä" väitti ritari, kun sitävastoin Alicen oli hyvin vaikea salata kiihtymystään. "Jos kotisi on siistimätön, sitä soveliaampi se on hävinneelle ritarille – jos siellä ei ole kaikki niin paikoillaan, niin sitä paremmin se pitää yhtä muun maailman kanssa, joka nyt on mullin mallin. Mene sinä tuon miehen kanssa. – Mikä on nimesi, ystävä?"

"Joseph Tomkins on lihallinen nimeni", ilmoitti taloudenhoitaja.

"Ihmiset sanovat minua kunnon Joeksi ja Taatuksi Tomkinsiksi."

"Jos olet ansainnut tuollaisia nimityksiä, kun ottaa lukuun, mitä ammattia olet harjottanut, niin oletpa erinomainen ilmiö tosiaankin", sanoi ritari. "Jos se kuitenkin on ansiotonta, niin älä silti punastele, Joseph, sillä ellet ole todella rehellinen, niin on sinulla vain sitä parempi mahdollisuus pysyä kunnon miehen maineessa – se nimitys ja asia itse ovat jo aikaa kulkeneet eri teitä. Hyvästi jää – ja hyvästi, kaunis Woodstock!"

Niin sanoen kääntyi vanha ritari pois, pujottaen tyttärensä käsivarren kainaloonsa. Siten kävelivät he eteenpäin metsään samalla tavoin kuin olivat lukijan näkyviin tulleetkin.

3. LUKU.

INDEPENDENTTI TULEE TALOON

Joseph Tomkins ja metsänvartija Joliffe olivat jonkun aikaa vaiti, seistessään katselemassa pitkin polkua, jota myöten Ditchleyn ritari ja sievä Alice-neiti olivat kadonneet puiden taa. Sitte he epäillen tuijottivat toisiinsa niinkuin tuskin tietäen, olivatko he vihamielisellä vai ystävällisellä kannalla keskenään, ja kumpainenkin oli ymmällä, miten alottaisi keskustelun. He kuulivat ritarin viheltimen kutsuvan Bevisiä; mutta vaikka kelpo koira äänen kuullessaan käänsi päätänsä ja heristi korviaan, ei se kuitenkaan totellut kutsua, vaan nuuski yhä Joseph Tomkinsin kaavun liepeitä. "Sinä taidatkin olla eto elävä", virkkoi metsänvartija, uuteen tuttavaansa katsoen. "Olen kuullut puhuttavan miehistä, jotka osaavat varastaakseen taikoa sekä koiria että hirviä."

"Älä huoli minun ominaisuuksistani, ystävä", huomautti Joseph Tomkins, "vaan muista täyttää herrasi määräys".

Joceline ei heti vastannut, mutta viimein hän ikäänkuin välirauhan merkiksi painoi virkasauvansa pään maahan ja nojasi siihen, lausuessaan karskisti: "Sitkeä vanha ritarini ja sinä olitte siis miekkasilla ehtoopäivähartaudeksi, herra saarnaaja. Hyvä sinulle, etten ehtinyt paikalle ennen kuin säilät olivat tauonneet sälisemästä, muutoin olisin kumautellut iltamessua kallostasi."

Independentti hymyili yrmeästi, vastatessaan: "Ei, ystävä, se on hyvä itsellesi, sillä milloinkaan ei olisi tuntio saanut parempaa palkkaa läppäyksistään. Miksi kuitenkaan olisi sotaa meidän välillämme tai minun käteni nousisi sinun kättäsi vastaan? Sinä olet vain halpa työläinen, joka teet herrasi määräyksen mukaan, eikä minua ollenkaan haluta, että omaa vertani tai sinun vuotaisi tämän asian johdosta. Käsittääkseni piti sinun jättää rauhallisesti haltuuni Woodstockin niin sanottu palatsi – vaikka Englannissa ei nyt ole yhtään palatsia, ei, eikä ilmesty tulevaisinakaan päivinä, ennen kuin saamme astua Uuden Jerusalemin palatsiin ja pyhän hallitus alkaa maan päällä."

"Varsin hyvin alotettu jo, Tomkins-veikkonen", arveli kaitsija. "Ei paljoakaan puutu, ettette jo olojen tänälläänkin ollen ole kuninkaita, ja Jerusalemistanne en kyllä tiedä, mutta Woodstock on sievä pesämuna alkuun. – No, käytkö ketaroillesi – lähdetkö liikkeelle – oletko sonnustautunut?"

"Hm – enpä tiedä", epäröi Tomkins. "Minun täytyy varoa väijytyksiä, ja olen täällä yksinäni. Sitäpaitsi on nyt parlamentin määräämä ja armeijan hyväksymä suuri kiitospäivä – myöskin saattavat vanha mies ja nuori nainen haluta korjata mukaansa joitakin vaatteitaan ja yksityistä omaisuuttaan, enkä soisi olevani siinä heidän tiellään. Jos siis tahdot tehdä luovutuksen huomisaamuna, niin se tapahtukoon omien saattolaisten ja sen presbyteriläisen kauppalanvanhimman läsnäollessa, jotta siirto tulee toimitetuksi todistajien nähden. Jos sitävastoin ei olisi mukanamme ketään – sinä vain luovuttaisit ja minä ottaisin haltuuni – niin Belialin miehet saattaisivat sanoa: Kas vain, Taattu Tomkins on ollut edomiitti – kunnon Joe on menetellyt kuin ismaelilainen, nousten ylös varahin ja jakaen saaliin niiden kanssa, jotka palvelivat Miestä – niin, jotka käyttivät leukapartaa ja vihreätä nuttua ikäänkuin muistoksi Miehestä ja hänen hallituksestaan."

Joceline tähtäsi terävät tummat silmänsä soturiin tämän puhuessa, ikäänkuin yrittäen keksiä, oliko toisen mieli todella vilpiton vai ei. Sitte hän ojensi kaikki viisi sormeaan raappimaan tuuheata tukkatöyhtöä niinkuin se toimenpide olisi ollut tarpeellinen hänen kyetäkseen tekemään päätöksensä. "Tämä kuulostaa kaikki kauniilta, veikkonen", hän virkkoi; "mutta minä sanon sinulle suoraan, että tuolla talossa on muutamia hopeisia kolpakkoja ja lautasia ja juomakannuja sekä muuta sellaista säilynyt yleisestä puhdistuksesta, joka toimitti kaikki pöytähopeamme sulatusastiaan ritarimme hevosten pääsemiseksi ratsaille. Jos nyt et ota näitä tallestani, niin voin joutua pulaan, koska voitaisiin luulla, että minä olen niiden lukumäärää vähentänyt. Kun siis olen niin rehellinen mies – "

"Kuin koskaan kehvelsi riistaa", tokaisi Tomkins; "ei, minä olin sinulle velkaa keskeytyksen".

"Anna tulla vain", vastasi metsänvartija; "jos onkin saattanut uroshirvi joutua onnettomuuteen minun polullani, niin ei se ole suinkaan sattunut epärehellisessä mielessä, vaan pelkästään varjellakseni vanhan muorini pannua ruostumasta. Mutta mitä hopeisiin kulhoihin, haarikoihin ja sen sellaisiin tulee, niin olisin yhtä mieluusti juonut sulatetun hopean kuin varastanut siitä tehdyn astian. En siis soisi kohtaavani moitosta taikka epäluuloa tässä asiassa. Ja senvuoksi, jos tahdot kapineet luovutetuiksi heti paikalla, niin se käy mainiosti laatuun – ja jos et, niin vapauta minut syystä."

"Niinkö vain?" tuumi Tomkins; "ja kuka minut puhdistaa, jos he näkisivät aihetta ajatella mitään kadonneeksi? Eivät ainakaan korkeasti kunnioitettavat valtuutetut, joille tämä kruununtalo tavaroineen on kuin heidän omaansa; sentähden on meidän, kuten sanot, toimittava visusti tässä asiassa. Talon lukitseminen ja jättäminen olisi yksinkertaisten aivojen työtä. Mitä sanot siitä, että viettäisimme yön siellä? Silloin ei voida mihinkään kajota meidän molempien tietämättä."

"Ka, mitä siihen tulee", vastasi kaitsija, "niin pitäisi minun olla majassani järjestämässä oloja vähääkään mukaviksi vanhalle ritarille ja Alice-neidille, sillä vanha Joan-muorini on hiukan höperö ja osaa tuskin pitää huolta. Ja sentäänkään en totta puhuakseni millään ilveellä mielisi nähdä Sir Henryä nyt illalla, koska tämänpäiväinen tapaus on paisuttanut hänen sappensa ja suittaa sattua, että hän on tavannut tuvassa jotakin, mikä tuskin on omiaan lauhduttamaan sitä."

"On vahinko", pahoitteli Tomkins, "että noin vakavan ja kunnollisen näköinen herrasmies on tuollainen ilkimielinen kavalieri ja että hän muiden samanlaisten kyiden tavoin on varustanut kiroukset ihan kuin vaatetukseksi".

"Jolla hän ei kuitenkaan tahdo verhota todellista mielialaansa", pisti kaitsija irvistäen. "Mutta kuka voi sitä auttaa? Sen tekee käyttö ja tottumus. Jos nyt sinä itse ihan ruumiillisesti äkkiä joutuisit kisariu'un juurelle, kun kaikki notkeat maurintanssijat leiskuisivat sen ympärillä iloisen huilun ja kapularummun tahdissa, kilisevin kulkusin ja liehuvin nauhoin, pojat teiskaroiden ja nauraen, tytöt hyppien kunnes voisit nähdä missä tulipunainen sukkanauha kiinnittää vaaleansiniset sukat, niin luulenpa, että joku luontaista seuranhalua tai vanhaa tapaa ja tottumusta muistuttava tunne pääsisi voitolle sinunkin yksivakaisuudestasi, ystävä, ja sinä sinkauttaisit ruman huippuhattusi yhtäänne ja tuon verenjanoisen pitkän säilän toisaanne sekä tepastelisit niinkuin Siko-Nortonin kollot, kun porsaat soittavat uruilla."

Independentti käännähti tuimasti kaitsijaan ja vastasi: "Mitä nyt, vihreänuttu? Mitä puhetta tämä on miehelle, jonka käsi on aurankurjessa? Neuvon sinua kammitsoimaan kieleksi, jotteivät kylkiluusi maksaisi sakkoa."

"Ei, älähän minulle ole korskea, veikkonen", sanoi Joceline. "Sinun pitää muistaa, että edessäsi ei ole viidenseitsemättä ikäinen ritari, vaan mies yhtä sisukas ja riuska kuin olet itsekin – ehkäpä pikkusen runsaamminkin – nuorempi ainakin – ja miksi olisitkaan niin ähmissäsi tanssiriusta? Soisinpä tunteneesi erään Phil Hazelklinen näiltä tienoin – hän oli paras maurintanssija Oxfordin ja Burfordin välillä."

"Sen suurempi häpeä hänelle", vastasi independentti; "ja minä toivon hänen nähneen harhatiensä ja toimittautuneen – niinkuin hän helposti saattoi, jos oli rivakka – soveliaaksi parempaan seuraan kuin pyyntimiesten, hirvenvarkaitten, kevytkenkäisten rehentelijäin, turmeltuneiden räyhääjien, vimmaisten kiistaa jäin, ilvehtijäin ja teeskentelijäin, irstailijain ja huikentelevani naikkosten, hupsujen ja viulunvinguttajain sekä kaikenkarvaisten lihallisten huvittelijain kirjajaan joukkoon".

"No, hengästyitpä parahiksi", vastasi kaitsija, "sillä tässä nyt seisomme Woodstockin kuuluisan tanssiriu'un edessä".

He pysähtyivät niittyaukiolle, jota kauniisti reunustivat isot tammet ja sykomorit. Muuan puu kohosi metsän kuninkaana hiukan erillään toisista ikäänkuin karttaen minkään kilpailijan läheisyyttä. Sen haarat olivat typistyneitä ja käiveräisiä, mutta mahtava runko osoitti vielä, millaisen jättiläiskoon saattaa metsän hallitsija saavuttaa herttaisen Englannin lehdoissa.

"Tuota sanotaan Kuninkaan tammeksi", selitti Joceline. "Woodstockin vankimmatkaan ihmiset eivät tiedä sen ikää; kerrotaan Henrikillä olleen tapana istua sen alla kauniin Rosamondin kanssa katselemassa tyttöjen tanssia sekä kylän poikasien kilpajuoksua ja painia voistä tai lakeista."

"En sitä ollenkaan epäile, ystävä", sanoi Tomkins; "hirmuhallitsija ja portto olivat sovelias suosijapari sellaisille turhuuksille".

"Sanohan mitä sanot, veikkonen", vastasi kaitsija, "kunhan annat minunkin puhua suoraan. Tuossa kohoaa tanssiriuku, kuten näet, puolen nuolenampuman päässä Kuninkaan tammesta keskellä niittyä. Kuningas antoi kymmenen killinkiä Woodstockin verotuloista uuden valmistamiseen vuosittain sekä tarkoitukseen sopivaan puun metsästä. Nyt se on käyristynyt ja kuivunut ja vääntynyt kuin kuihtunut orjantappuran vesa. Nurmikin aina niitettiin lyhyeksi ja tasoitettiin sileäksi kuin samettiviitta – nyt se on karkea ja rehoittaa heinikkona."

"No niin, ystävä Joceline", huomautti independentti, "mutta mitä mielen ylennystä lähti tästä kaikesta? Mitä opin hyötyä saattoi johtaa huilusta ja kapularummusta? Taikka onko koskaan ollut mitään viisauden tapaista säkkipillissä?"

"Voit kysyä paremmin koulutetuilta sitä", tuumi Joceline; "mutta minun mielestäni eivät ihmiset voi aina alla vakavia ja hattu silmille painettuna. Nuori neitonen tulee nauraneeksi niinkuin hento kukka puhkeaa kukoistukseen – niin, ja poikanen pitää hänestä siten sitä paremmin, ihan niinkuin sama herttainen kevät, joka saa nuoret linnut piipattamaan, panee yksivuotiaat metsävuohen vasikat hyppimään. On tullut pahempia päiviä siitä saakka kun reimat vanhat ajat ovat hävinneet: sanonpa sinulle, että niinä juhlapäivinä, joista teikäläiset pitkämiekkaiset ovat tehneet lopun, olen nähnyt tällä vehmaalla aukiolla kuhisevan iloisia impiä ja reippaita miehiä. Vanha kunnon kirkkoherra itsekään ei pitänyt syntyä tulla tuokioksi katselemaan, ja hänen juhlallinen messupaitansa ja liperinsä piti meidät kaikki hyvässä järjestyksessä ja opetti meidät supistamaan rattomme järkeviin rajoihin. Saatoimmehan ehkä laskettaa mehevän pilan tai kilistää ystävällisen pikarin kertaalleen liian usein, mutta se tapahtui hilpeällä mielellä ja hyvässä naapuruudessa. Niin, ja jos sattui koitos karttusilla tai rivakka nyrkkeilyerä, niin se suoritettiin pelkässä rakkaudessa ja ystävyudessa; ja parempi jotkut kuivat iskut pöhnäpäissä kuin ne veriset toimet, joita meillä on ollut raittiissa totisuudessa siitä saakka kun presbyterin lakki kohosi piispan hiipan yläpuolelle ja me vaihdoimme kunnolliset kirkkoherramme ja oppineet tohtorimme, joiden saarnat olivat vahvistettuja niin paljolla kreikalla ja latinalla, että itse paholainenkin olisi voinut joutua ymmälle, kankureihin ja rajasuutareihin sekä muihin sellaisiin saarnastuolin tarjokkaihin kuin – kuin kuulimme tänä aamuna – se ihan kirjoaa kieleltäni."

"No, ystävä", virkkoi independentti, jonka kärsivällisyyttä olisi tuskin voinut aavistaa näin suureksi, "en riitele kanssasi opinkäsitysteni halveksimisesta. Jos korvaasi niin suuresti kutittaa kapularummun pärinä ja maurintanssin leiskunta, niin eihän totisesti ole luultavaa, että sinulle maukkaasti maittäisi terveellisempi ja järkevämpi ruoka. Mutta menkäämme palatsihuvilaan, jotta voimme ryhtyä asioihimme ennen auringon laskua."

"Oikein, ja se saattaa olla viisasta useammastakin syystä kuin yhdestä", myöntyi kaitsija, "sillä palatsihuvilasta kiertelee juttuja, joista ihmiset ovat käyneet pelokkaiksi majailemaan siellä yöseen aikaan".

"Eikö tuolla vanhalla ritarilla ja hänen tyttärellään ollut tapana asua siellä?" kysyi independentti. "Niin minulle ilmoitettiin."

"Kyllä, kyllä he asuivat", kertoi Joceline; "ja heidän pitäessään hauskaa taloutta luisti kaikki mainiosti, sillä mikään ei karkoita pelkoa niinkuin hyvä olut. Mutta sitte kun parhaat miehemme menivät sotaan ja saivat surmansa Nasebyn taistelussa, tuntui jäljelle jääneistä palatsihuvila yksinäisemmältä, ja vanha ritari on nähnyt palkollistensa suuressa määrin luopuvan hänestä; niin, hitto, kenties häneltä viime aikoina myös on puuttunut hopeita tallirengin ja lakeijan palkanmaksuun."

"Voimallinen syy huonekunnan vähenemiseen", huomautti soturi.

"Aivan oikein, juuri niin", vastasi kaitsija. "Puhuttiin askelista, joita yösydämenä kuultiin isolta lehteriltä, ja äänistä, jotka puoleltapäivin kuiskailivat lattiamattoisissa kamareissa; ja palkolliset käyttivät verukkeenaan, että nuo ilmiöt säikyttivät heidät pois. Mutta minun kehnon arvostelukykyni mukaan oli asianlaita se, että kun Martinpäivä ja helluntai saapuivat tuottamatta penninkään palkanlyhennystä, vanhat palkolliskuuriaiset alkoivat ajatella ryömimistä muualle ennen kuin pakkasen heidät jähmetyttäisi. Ei mikään paholainen ole niin kammottava kuin se, joka tanssii taskussa, missä ei ole ristiriidun torjumassa sitä."

"Huonekuntanne supistui siis vähiin?" tiedusti independentti.

"Niin totisesti teki", kertoi Joceline. "Mutta pidimme me kymmenkunnan koolla, kun ottaa lukuun palatsihuvilan kuoriaiset ja ajometsän vihreät toukat, sellaiset kuin on nöyryin palvelijasi tässä. Me pysyimme koolla kunnes havaitsimme kutsumuksen lähteä aamuratsastukselle yhtäänne tai toisaanne."

"Worcesterin kaupunkiin", tulkitsi soturi, "missä teidät rusennettiin niinkuin syöpäläiset ja lehtimadot ainakin?"

"Voit puhua mieleesi mukaan", vastasi kaitsija; "minä en milloinkaan väitä miestä vastaan, joka on saanut pääni vyönsä alle. Selkämme ovat muuria vasten, muutoin et sinä olisi täällä."

"Ei, ystävä", sanoi independentti, "sinä et pane mitään vaaraan vapailla puheillasi ja tuttavallisuudellasi. Voin olla *bon camarado* hyvälle soturille, vaikka olen kilvoitellut hänen kanssaan juuri päivänlaskuun saakka. Mutta tässä nyt olemmekin palatsihuvilan edustalla."

Heidän edessään kohosi vanha goottilainen rakennus, säännötön muodoltaan ja eri aikoina muuteltu mikäli englantilaisten hallitsijain oikut johtivat koettelemaan Woodstockin ajometsän hauskutuksia ja tekemään omaksi mukavuudeksi sellaisia parannuksia kuin kunkin aikakauden lisääntyvä ylellisyys vaati. Rakennuksen vanhimman osan oli perimystieto nimittänyt Kauniin Rosamondin torniksi; se oli hyvin korkea ja kapea, ikkunat kaidat ja seinät jyrkän paksut. Tornista ei ollut mitään aukkoa maahan tai minkäänlaista kulkukeinoä, sillä aliosa oli jokseenkin kauvas ylös pelkkää tukevaa kiviliitosta. Vanhojen tietojen mukaan kerrottiin, että torniin oli päästy ainoastaan eräänlaista pientä nostosiltaa myöten, joka voitiin mielinmäärin laskea pienestä lähellä tornin huippua sijaitsevasta holviaukosta toisen samaan tapaan rakennetun tornin hammasharjalle. Tämä oli kahtakymmentä jalkaa matalampi ja sisälsi ainoastaan kiertoportaat, joilla oli niinenään Woodstockin Lemmentikkaat, syystä että kerrottiin Henrikin kulkeneen rakastajattarensa kamariin nousemalla noita portaita tornin huipulle ja sitte käyttäen nostosiltaa.

Tätä perimystietoa oli kiivaasti vastustanut Woodstockin entinen kirkkoherra tohtori Rochecliffe, joka väitti, että Rosamondin torniksi sanottu rakennelma oli vain sisempi varustus eli linnoitus, johon linnan herra tai haltija saattoi peräytyä kaikkien muiden turvapaikkojen pettäessä, sitte joko pitkittääkseen puolustustansa tai pahimmassa tapauksessa tinkiäkseen kohtuulliset antautumisen ehdot. Vanhoihin tarinoihinsa viehättyneet Woodstockin asukkaat eivät pitäneet tästä uudesta tavasta selitellä niitä mitättömiksi, ja sanotaanpa, että jo esittelemämme pormestari kääntyi presbyteriläiseksi pelkämästä halusta kostaa kirkkoherran epäilyksille tässä tärkeässä asiassa, pitäen mieluisampana luopua kirkollisista menoista kuin hartaasta uskostaan Rosamondin torniin ja Lemmentikkaisiin.

Muu osa huvilapalatsia oli melkoisen laaja ja eri vuosisadoilta peräisin. Siihen kuului sikermä pikku pihoja, joita rakennukset ympäröivät; nämä olivat keskinäisessä yhteydessä joko sisäpuolelta tahi pihojen yli mennen, ja usein molemmin tavoin. Rakennusten vaihteleva korkeus ilmaisi, että ne olivat olleet yhdistettävissä ainoastaan sillä porraskäytävien moninaisella paljoudella, joka piti esisimme raajoja voimistelussa kuudennellatoista ja aikaisemmilla vuosisadoilla ja näyttää toisinaan olevankin yksinomaan siihen tarkoitukseen varusteltu.

Tämän säännöttömän rakennuksen vaihtelevat ja moninaiset julkipuolet olivat, kuten tohtori Rochecliffellä oli tapana sanoa, kerrassaan juhlaherkkua rakennustaiteelliselle muinaistutkijalle, niissä kun varmasti oli näytteitä jokaisesta olemassa olleesta tyylistä, Anjoun Henrikin

puhtaasta normannilaisesta asti aina Elisabetin ja hänen seuraajansa puolittain goottilaiseen ja puolittain klassilliseen yhdistelmään saakka. Niinpä olikin kirkkoherra itse yhtä suuresti kiintynyt Woodstockiin kuin koskaan Kauniin Rosamondin Henriikki, ja kun hänen tuttavuutensa Sir Henry Leen kanssa salli hänen pistäytyä kaikin ajoin kuninkaalliseen palatsihuvilaan, oli hänellä tapana viettää päiväkausia vaelluksilla vanhoissa suojamissa, tutkien, mittailten, tarkastellen ja keksien oivallisia syitä rakennustaiteellisille erikoisuuksille, jotka luultavasti vain johtuivat goottilaisen taiturin oikullisesta mielikuvituksesta. Mutta ajan suvaitsemattomuus ja levottomuus olivat häätäneet vanhan muinaistutkijan hänen palkka virastaan, ja hänen seuraajansa Nehemia Holdenough olisi pitänyt sokaistuneiden ja verenhimoisten paavilaisten saastaisen veistotaiteen ja rakentelun perusteellista tutkimista samaten kuin vanhojen normannilaisten hallitsijani huikentelevien lempijuttujen historiallista seulomistakin tuskin paljoakaan parempana kuin Bethelin vasikkain kumartamista ja synnin maljasta maistelemista. – Palaamme kertomuksemme tolalle.

"Täällä on", virkkoi independentti Tomkins, huolellisesti silmäiltyään rakennuksen julkipuolta, "montakin harvinaista muinaisen pahuuden muistomerkkiä, tässä harhanimisessä kuninkaallisessa huvilapalatsissa. Totisesti riemastuu sydämeni suuresti, kun näen sen hävitetyksi, niin, maan tasalle poltetuksi ja tuhan heitetyksi Kedronin puroon tai muuhun jokeen, jotta maa puhdistuu sen muistosta eikä enää johdu ajattelemaan sitä kataluutta, jolla heidän isänsä ovat syntiä tehneet."

Kaitsija kuunteli häntä salaisesti suuttuneena ja alkoi harkita itsekseen, eikö nyt heidän seistessään mies miestä vastaan ja ilman joutuiseen väliintulon mahdollisuutta hänen tullutkin virkavelvollisuutensa kannalta kurittaa kapinallista, joka käytti noin solvaisevaa kieltä. Mutta onneksi johtui hänen mieleensä, että tappelun täytyi olla epätietoinen – että aseiden etu oli häntä vastaan – ja oletikin että hänen mahdollinen menestyksensäkin rynnistyksessä tapahtuisi ankaran jälkilaskun uhalla. On myös myönnettävä, että independentissä oli jotakin niin hämää ja salaperäistä, niin kolkkoa ja vakavaa, että kaitsijan avomielisempää sydäntä ahdisti, ja jos se tunne ei suorastaan peloittanut häntä toimeettomaksi, piti se hänet ainakin epäroivällä kannalla vieraaseen nähden. Hän katsoi siis viisaimmaksi kuten turvallisimmaksi isännälleen ja itselleen karttaa kaikkia kiistan aiheita ja oppia tietämään paremmin, kenen kanssa oli tekemisissä, ennen kuin otti hänet ystäväksi tai vihamieheksi.

Palatsihuvilan iso portti oli lujasti teljetty, mutta käyntiveräjä avautui Jocelinen nostaessa säppiä. Edessä oli lyhyt kymmenen jalan mittainen käytävä, jonka sisäpään oli entiseen aikaan suojaristikko sulkenut, samalla kun kumpaiseltakin sivulta avautui kolme ampumareikää; näistä saattoi hätyyttää tunkeutuvaa uskalikkoa, joka ensimmäisestä veräjästä suoriuduttuaan siten joutui alttiiksi kiivaalle tulelle, ennen kuin pääsi suoriutumaan toisesta. Mutta tuon nistoristikon koneisto oli vahingoittunut, joten se nyt pysyi hievahtamattomana, kuroittaen kyllä runsailla rautahampailla varustettua leukaansa, mutta kykenemättä pudottamaan sitä ryntääjän tielle.

Tola oli siis selvä palatsihuvilan suureen suojamaan eli ulompaan eteiseen. Pitkin tämän pitkän ja hämärän huoneen koko pituutta ulottui lehteri, jota oli vanhoina aikoina käytetty soittoniekkujen ja laulajien esiintymispaikaksi. Sen kumpaisellakin sivulla oli kömpelöt portaadit, jotka oli tehty kokonaisista jalan vahvuisista nelikulmaisista pölkyistä, ja kumpaiseenkin kulmaan oli etuvartijaksi asetettu normannilaisen jalkaväensoturin patsas, päässä avoin kypäri, joka paljasti niin tuimat kasvonpiirteet kuin maalarin nero oli kyennyt sommittelemaan. Niiden varuksina oli nahkakölteri eli sotisopa, keskikohdaltaan nauloilla lujitettu pyöreä kilpi sekä jalkoja ja nilkkoja koristavat ja suojelevat puolisaappaat, jotka jättivät paljaiksi polvet. Nämä puiset vartijat pitelivät isoa miekkaa tai nuijaa niinkuin palvelusvuorollaan seisovat sotilaspäivystäjät. Synkän suojaman seinillä osoitti moni tyhjä koukku ja haarukka paikkoja, mistä kauvan voitonmerkkeinä talletut aseet oli sodan ahdingossa vielä kerran otettu alas tekemään palvelusta taistokentällä niinkuin veteraanit, jotka äärimäinen vaara kutsuu jälleen otteluun. Toisissa ruosteisissa kiinnikkeissä näkyi vielä niiden hallitsijain metsästysmuistoja, joille palatsihuvila oli kuulunut, sekä niiden pyyntiritarien, joiden huostaan se oli aikojen kuluessa ollut uskottuna.

Suojaman taustalla pistäysi jyhkeä, raskas kivinen takka kymmenen jalan verran seinästä, koristettuna monilla tunnuksilla ja Englannin kuninkaallisen huoneen vaakunoilla. Nykyisessä kunnossaan se ammotti kuin hautaholvin kaareva suu tai saattoi kenties olla verrattavissa sammuneen tulivuoren kraateriin. Mutta mahtavien järkäleiden ja koko ympäristön tummuus osoitti, että oli ollut aika, jolloin se kohotti suunnattoman lieskansa loimuamaan ylös jättimäiseen hormiin, samalla kun pölläytteli monia savupilviä iloisten vieraitten yli, joiden kuninkuus tai aateluus ei tehnyt heitä kyllin herkeksi närkästymään moisesta pikku haitasta. Näistä tilaisuuksista oli talon muistelmiana, että kaksi vankkurillista puita oli säännöllisenä polttomääränä puolipäivästä iltasoittoon asti, ja räiskyvien halkojen kannatteleamiseen liedellä rakennetut parilat eli koirat, joiksi niitä sanottiin, olivatkin muovattuja niin kookkaiden jalopeurain muotoisiksi, että tarinaan tosiaan oli aihetta. Hormikatoksen sisäpuolella oli pitkiä kivilavitsoja, joille hallitsijani sanotaan toisinaan asettuneen kamalasta kuumuudesta huolimatta ja huvikseen karistelleen hirven sisälmyksiä hehkuvalla hiilloksella omin kuninkaallisin käsin, ja onnellinen oli silloin se hovilainen, jota pyydettiin maistamaan kuninkaallisen ruuanlaiton tuloksia. Perimystieto oli tässäkin kerkeä mainitsemaan, mitä hilpeitä pistopuheita – sellaisia kuin voitiin vaihtaa ruhtinaan ja ylimyksen kesken, – oli lasketeltu niissä iloisissa kemuissa, joilla Mikonpäivän metsästys lopetettiin. Se tiesi myös tarkalleen selittää, missä Tapanikuningas istui parsiessaan omaa ruhtinaallista säärystään, ja muisti useimmat vanhat kujeet, joilla hän oli ilvehtinyt pikku Winkinille, Woodstockin vaatturille.

Enin tällainen karkea hulluttelu kuului Plantagenetien aikoihin. Kun Tudorin hallitussuku tuli valtaistuimelle, tämän edustajat olivat säästeliäämpiä kuninkaallisen läsnäolonsa suhteen ja juhlivat suojanassa ja kamareissa paljoa sisemmällä, luovuttaen uloimman suojaman herrasmiesten henkivartiolle. Tämä hoiteli siellä vuorojaan ja vietti yönsä mässäyksessä ja ratossa, väliin johtuen tästä hirmuisiin tarinoin ilmentyksistä ja taikuuksista, kunnes jotkut sellaisetkin kalpenivat, joiden korvissa ranskalaisen vihamiehen torvi olisi törähtänyt yhtä hauskaasti kuin kutsu metsälle.

Joceline osoitteli paikan omituisuuksia synkälle kumppanilleen lyhyemmin kuin me olemme niitä maininneet lukijalle. Independentti näytti ensimältä kuuntelevan hyvinkin harrastavana, mutta heitti huomaavaisuutensa äkkiä syrjään ja lausui juhlallisesti: "Tuhoutu, Babylon, niinkuin herrasi Nebukadnetsar on tuhoutunut! Hän on kulkuri, ja sinusta pitää tulla autio paikka – niin, ja erämaa, – niin, suola-aavikko, missä jano ja nälkä vallitsee."

"Niitä riittänee molempia täksi yötä", huomautti Joceline, "jollei kelpo ritarin ruokakammio ole hiukan täysinäisempi kuin tavallisesti".

"Meidän tulee huolehtia aineellisista mukavuuksistamme", sanoi independentti, "mutta oikealla ajalla, kun velvollisuutemme ovat täytetyt. Minne nämä ovet johtavat?"

"Tuo tuolla oikealla", vastasi kaitsija, "johtaa niin sanottuihin valtiohuoneisiin, joita ei ole käytetty sitte kun vuonna 1639, kun hänen siunattu majesteettinsa –"

"Mitä ihmettä!", keskeytti independentti jyrisevällä äänellä; "mainitsetko sinä Kaarlo Stuartia siunaavana tai siunattuna? Varo siitä annettua julistusta."

"En tarkoittanut mitään pahaa", vastasi kaitsija, hilliten taipumuksensa kiivaamman vastauksen antamiseen. "Minun alani käsittelee telkiä ja otuksia, ei arvonimiä ja valtiollisia asioita. Mutta sentäänkin, mitä hyvänsä lieneekään tapahtunut sittemmin, sitä kuningas-parkaa saateltiin yltäkyllin siunauksilla Woodstockista, sillä hän jätti täyden hansikkaallisen kultakolikolta paikkakunnan köyhille –"

"Hiljaa, ystävä", varoitti independentti, "muutoin luulen sinut tuollaiseksi paatuneeksi ja sokaistuneeksi paavilaiseksi, joiden mielestä almujen jakelu kelpaa antajan vääräyksien ja sortotöiden sovituksiksi ja hyvitykseksi. Sanot siis, että ne olivat Kaarlo Stuartin huoneet?"

"Ja hänen isänsä Jaakon ennen häntä, ja Elisabetin ennen häntä, ja riuskan Henriikki-kuninkaan, joka rakensi tuon siivekkeen, ennen heitä kaikkia."

"Ja siellä varmaankin ritari ja hänen tyttärensä asuivat?"

"Ei", vastasi Joceline, "Sir Henry Lee piti liian suuressa kunniaassa – asioita, joita nyt ei katsota minkään arvoisiksi. Sitäpaitsi ovat valtihuoneet tuulettamattomia ja huononlaisessa kunnossa viime vuosilta. Herra ylimetsänhoitajan asunto on tuon käytävän varressa vasemmalla."

"Ja minne vievät nuo portaat, jotka näyttävät johtavan sekä ylös- että alaspäin?"

"Ylöspäin ne johtavat moniin huoneisiin, joita käytetään eri tarkoituksiin, nukkumiseen ja muuhun mukavuuteen", selitti kaitsija. "Alaspäin ne vievät keittiöön, virkailijain toimistoihin ja linnan holveihin, joita ei tähän aikaan illasta voi nähdä ilman kynttilöitä."

"Lähdemme siis ritarisi huoneisiin", sanoi independentti. "Ovatko ne soveliaassa kunnossa?"

"Sellaisessa mikä on kelvannut säätyhenkilölle, jonka asunto on nyt kehnommin varustettu", vastasi kelpo kaitsija, jonka sappi paisui niin nopeasti, että hän lisäsi kuulumattomana jupinana: "joten sen täytyy kelvata sinunlaisellesi keropäälle heittiölle".

Hän toimi kuitenkin johdemiehenä ja astui edellä ylimetsänhoitajan huoneita kohti.

Tähän huoneustoon pääsi ulkosuojamasta lyhyttä käytävää myöten, joka voitiin tarpeen tullen turvata kahdella tammiovellalla; nämä olivat kiinnitettävissä isoilla tammikangilla, jotka vedettiin ulos seinästä ja pistettiin oviaukon toiselle puolelle tehtyihin nelikulmaisiin reikiin. Käytävän päässä oli pieni eteishuone, josta tultiin kelpo ritarin vierashuoneeseen; tätä valaisi kaksi siten sijoitettua ulkonevaa ikkunaa, että kumpaisestakin avautui näköala eri puistokujaan, joka johti etäälle ja syvälle metsään. Parin kolmen vähemmän mielenkiintoisen perhemuotokuvan lisäksi oli huoneen pääkoristuksena iso täyteen kokoon maalattu kuva, joka riippui tulisijan yläpuolella; tämä oli rakennettu raskaista kiviloistoista kuten ulkosuojamassakin ja koristeltu veistellyillä vaakunakilvillä eri valiolauseineen. Muotokuva esitti noin viidenkymmenen vuoden ikäistä miestä täysissä panssarivaruksissa ja maalattuna Holbeinin järeään ja kuivakiskoiseen tapaan – luultavasti sen taiteilijan tekoakin, koska aikamäärät pitivät yhtä. Varuksien kankeat ja selvät kulmat, särmät ja ulkonemat olivat hyviä aiheita tuon varhaisen maalaussuunnan karkealle piirtimelle. Värien haalistumisen johdosta olivat ritarin kasvot valjut ja himmeät kuten toisen maailman olennon, mutta piirteet ilmaisivat kuitenkin voimakkaasti ylpeyttä ja ylvästelyä.

Hän viittasi johtosauvallaan eli komentokalikallaan taustalle, missä taiteilija parhaan etenemäkykynsä mukaan kuvasi palavan kirkon tai luostarin jäännöksiä sekä neljää tai viittä punamekkoista soturia kantamassa riemukkaasti pois jotakin pronssisen kastemaljan tai pesuastian näköistä. Heidän yläpuolelleen asetetusta kiehkurasta saattoi eroittaa sanat: "*Lee Victor sic voluit*".¹¹ Suoraan vastapäätä tätä kuvaa riippui seinäkomerossa täydet turnaustamineet, joiden mustat ja kultaiset värivaihtelut ja koristeet täsmälleen vastasivat muotokuvan esittämiä.

Maalaus oli niitä, joissa jokin kasvonpiirteiden ja ilmeen erikoisuus herättää taiteeseen perehtymättömienkin huomiota. Independentti katseli sitä, kunnes hänen pilvisellä otsallaan vilahti hymyily. Metsänvartija ei kyennyt päättämään, myhäilikö hän nähdessään tuiman vanhan kavalierin hävittämässä pyhää rakennusta, jollainen toimenpide oli hyvässä sopusoinnussa hänen oman lahkonsa tapojen kanssa, vai osoittiko hän siten halveksumistaan vanhan mestarin järeälle ja kuivakiskoiselle käsialalle taikka herättikö tämän merkillisen muotokuvan näkeminen hänessä joitakin muita aatoksia.

Hymy hälveni silmänräpäyksessä, kun soturi katsahti ikkunoihin. Niiden sisäpuolelle jääneet komerot oli koroitettu askeleen tai parin päässä seinästä. Toiseen oli asetettu pähkinäpuinen rukouspulpetti ja suunnattoman iso täytetty nojatuoli, joka oli päällystetty sahviaanilla. Vieressä oli pieni lipasto, jonka lokeroista ja laatikoista oli muutamia avoinna, esittäen näkyviin haukantiukuja, koiranviheltimiä, kojeita pyyntihaukan höyhenien tasimiseen, erimuotoisia kuolaimia ja muita metsämiehen urheiluun kuuluvia pikku kapineita.

Toinen komero oli kalustettu eri tavalla. Sen pienellä pöydällä oli joitakuuta ompelutyön tarpeita sekä luuttu, muutamia sävellyksiä sisältävä nuottivihko ja korukirjailussa käytetty kehys. Komeron seinillä näkyi ompelukuvioita, ja muutenkin oli sen koristeluun pantu suurempaa huolta kuin saattoi

¹¹ Victor (Voittaja) Lee tahtoi niin. Suom.

havaita muualla huoneessa; naisellisen aistin vallintaa ilmaisivat myöskin ikkunalaudalle järjestetyt kukkaruukut, joissa kukki sellaisia kasveja kuin syksyinen vuodenaika teki mahdolliseksi.

Tomkins loi välinpitämättömän silmäyksen noihin naisellisen hommailun esineihin, astui sitten etäisemmän ikkunan luo ja alkoi selailla kokoarkkista nidettä, joka oli avoinna rukouspulpetilla; se näköjään jonkun verran kiinnitti hänen mieltänsä. Joceline oli päättänyt pitää silmällä hänen liikkeitään niitä häiritsemättä ja seisoj jonkun matkan päässä apean äänettömänä, kun seinäverhon takaa äkkiä avautui ovi ja sieltä sipsutti esiin sievä maalaisneiton pyyheliina kädessään ikäänkuin jotain talousaskareita toimittaakseen.

"Mitä nyt, herra Julkea?" virkkoi hän ripeästi Jocelinelle; "mitä sinä täällä huoneissa nuuskit, kun herra ei ole kotona?"

Mutta sen vastauksen asemasta, jota hän kenties odotti, Joceline Joliffe loi murheellisen silmäyksen ikkunakomerossa seisovaan soturiin päin, ikäänkuin tehdäkseen sanansa täysin tajuttaviksi, ja lausui alakuloisesti: "Voi, sievä Phoebe, tänne tunkeutuu sellaisia miehiä, joilla on enemmän oikeutta tai valtaa kuin kellään meikäläisellä, ja paljoakaan he eivät kursaile tullessaan milloin mielivät ja viipyessään niin kauvan kuin haluavat."

Hän loi toisen silmäyksen Tomkinsiin, joka näytti yhä tutkivan edessään olevaa kirjaa. Sitte hiipi hän lähelle kummastunutta tyttöä, joka oli vuorotellen katsellut kaitsijaa ja vierasta ikäänkuin kykenemättä käsittämään edellisen sanoja tai oivaltamaan jälkimäisen läsnäolon merkitystä.

"Mene", kuiskasi Joliffe lähentäen suunsa niin liki neitosen poskea, että hänen hengityksensä heilutteli tämän hiuskiharoita, "mene, Phoebe kulta, vilistä vikkelläsi kuin metsävuohi alas huvilaani – minä tulen sinne pian ja –"

"Huvilaasi, tosiaankin!" ynseili Phoebe. "Oletpa kovin rohkea vaivaiseksi pukintappajaksi, joka ei ole koskaan ennen säilyttänyt mitään muuta kuin saksanhirveä. *Sinun* huvilaasi, jopa jotakin! Kyllä käskisi minun mennä sinne."

"Hiljaa, hiljaa, Phoebe – tässä ei ole aikaa leikintekoon. Alas huvilaani juokse, sanon, kuin hirvi, sillä ritari ja neiti ovat molemmat siellä, ja minä pelkään, että he eivät enää palaja tänne. Kaikki on hukassa, tyttö – ja meidän pahat päivämme ovat viimein tulleet kerrassaan viheliäisinä – olemme ihan umpimutkassa ja kiivaan ajon ahdistuksessa."

"Onko se mahdollista, Joceline?" ihmetteli tyttö-parka kääntyen kaitsijaan, säikkynyt ilme kasvoillaan, joita hän oli tähän asti käyttänyt maalaiskeimailuun.

"Yhtä varmaa, Phoebe rakas, kuin –" Vakuutuksen loppu hupeni Phoeben korvaan, niin likelle painuivat sitä metsänvartijan huulet; ja jos ne siinä koskettivat hänen poskeansaakin, niin on murheella kuten kärsimättömyydelläkin etuoikeutensa, ja Phoebe-poloisella oli vakavaa peljästyä kylliksi, hänen ottaakseen huomionsa noin vähäpätöistä seikkaa.

Mutta Jocelinen huulten lähestyminen Phoeben sievälle, vaikka ruskettuneelle poskelle ei ollut mikään mitätön tapaus independentin mielestä, joka vastikään oltuaan Jocelinen valppauden kaittavana oli viimeksi vuorostaan tullut kaitsijan käyttäytymisen tarkkaajaksi heti kun Phoeben ja Joliffen kohtaaminen oli käynyt noin mielenkiintoiseksi. Ja huomattessaan Jocelinen haastelun likeisyyden koroitti hän äänensä niin yrmeäksi, että se olisi vetänyt vertoja voitelemattomalle ja ruosteiselle sahalle, saaden sillä Jocelinen ja Phoeben kavahtamaan kuusi jalkaa erilleen vastakkaisiin suuntiin, ja jos Cupido kuului seurueeseen, syöksähti lemmenjumala varmaan ulos ikkunasta niinkuin tykinlaukausta pakeneva villihanhi. Silmänräpäyksessä heittäytyen saarnamiehen ja paheen soimaajan asentoon huudahti soturi: "Mitä nyt, te häpeämättömät ja röyhkeät! Mitä – sukoilemassa ja kisaamassa ihan minun nähteni! Jopa menee pitkälle – tahdotteko te pitää ilveitänne parlamentin korkean tuomioistuimen valtuutettujen taloudenhoitajan edessä niinkuin olisitte remuisilla markkinoilla kojussa taikka kevytmielisen tanssikoulun vilskeessä ja huiskeessa, missä viuluniekkein vintiöt vinguttavat jumalattomilla kapineillaan: 'Saat suukkoja kokea, on soittaja sokea'? – Mutta tässä", hän sanoi tuimasti jysäyttäen nyrkillään nidettä, "tässä on noiden paheitten ja hullutusten kuningas ja ylimäinen pappi! Tässä on se mies, jota suruttomat hupsut syntisesti sanovat

luonnon ihmeeksi! Tässä on hän, jonka ruhtinaat valitsevat kammiokaitsijakseen ja hovineidot ottavat vuodekumppanikseen. Tässä on hienojen sanojen, hemputtelun ja hupsuuden etevin opettaja – tässä!" Ja hän iski toistamiseen nidettä – voi, se oli mestarin koottujen teosten ensimmäinen painos, Roxburghen ihastelema, Bannatynen rakastama, – se oli Hemmingsin ja Gondelin *editio princeps*! "Sinun syyksesi", hän jatkoi, "sinun syyksesi, William Shakespeare, minä panen kaiken semmoisen vallattoman turhuuden ja säädyttömän huikentelun, mikä on tahrannut maata sinun päivistäsi saakka!"

"Kautta kaiken pyhän, sepä on raskas syytös", sanoi Joceline, jonka rohkeata huolettomuutta ei voitu pitkäksi aikaa lannistaa; "istu ja pala, onko herramme vanha suosikki Stratfordin Ville vastuussa jokaisesta muiskusta, mitä on siepattu Jaakon ajoista asti? Huikea tili tosiaan – mutta kenenkähän syytä se on, mitä pojat ja tytöt tekivät ennen hänen aikaansa?"

"Älä pilkkaa", varoitti soturi, "jotten minä sisäisen ääneni haastamana menettele sinun kanssasi kuten herjaajan. Totisesti sanon minä, että siitä saakka kun paholainen putosi taivaasta, häneltä ei ole koskaan puuttunut asiamiehiä maan päällä, mutta missään ei hän ole tavannut noitaa, joka niin rajattomasti vallitsee ihmisten sieluja kuin tämä turmeluksen sikiö Shakespeare. Jos vaimo etsii katalaa esimerkkiä avioliitonrikkomukseen, niin tästä hän sen löytää. Kun mies tahtoo tietää, miten hänen on kasvatettava kätyriänsä murhaajaksi, saa hän tästä ohjeet. Jos vallasnaisen tekee mieli mennä pakanalliselle neekerille, näkee hän kirjaan pannun vahvistuksen aikeensa mahdollisuudesta. Ken tahtoo herjata Luojaansa, hänelle on tässä varattu ivasanoja suuhun. Jos joku tahtoo uhmata lihallista veljeänsä, niin tässä on haaste valmiina. Kun teitä haluttaa päihtyä, niin Shakespeare ilahuttaa teitä pikarilla. Aistillisiin nautintoihin pyrkiessänne hän viihdyttelee teidät hillittömään antaumukseen niinkuin luutun viettelevillä sävelillä. Tämä, sanon, tämä kirja on kaikkien niiden vaurioiden juurena ja alkulähteenä, jotka ovat tulva virran tavoin levinneet yli maan, tehden ihmisistä pilkkaajia, epäilijöitä, kieltäjiä, murhaajia, rauhanrikkokijia ja viiniruukun ystäviä, niin että he oleksivat saastaisissa paikoissa ja istuvat myöhään iltapikarien ääressä. Pois hänet, pois hänet, te Englannin miehet! Tophetiin hänen häijyt kirjansa, ja Hinnomin laaksoon hänen kirotut luunsa! Totisesti, ellei kulkumme olisi ollut kiireinen, kun sivuutimme Stratfordin vuonna 1643 Sir William Wallerin johtamina – ellei kulkumme olisi ollut kiireinen – "

"Syystä että prinssi Rupert oli kintereillänne kavalieerein", jupisi parantumaton Joceline.

"Minä sanon", pitkitti kiivaileva ratsumies, koroittaen äänensä ja ojentaen käsivartensa, "että jollei kulkumme olisi käskystä ollut pikainen ja jollemme olisi ratsastaneet suoraan eteenpäin, sivulle poikkeamatta, tiukentaen rivimme yhteen niinkuin soturien tulee, olisin minä sinä päivänä temmannut sen paheitten ja irstailun opetusmestarin luut haudasta ja viskannut ne lähimmälle tunkiolle. Minä olisin tehnyt hänen muistostaan pilkan ja hyssytyksen!"

"Tuo on karvainta, mitä hän on vielä virkkanut", huomautti kaitsija. "Ville-parka olisi pannut hyssytyksen enemmän pahakseen kuin mitään muuta."

"Aikooko tuo herra puhua vielä lisää?" tiedusti Phoebe kuiskaten. "Hyväinen aika, komeita sanojahan hän haastaa, kunhan tässä vain tietäisi, mitä ne merkitsevät. Mutta on siunattu asia, että kelpo ritarimme ei nähnyt hänen tuolla tavoin murjovan kirjaa – Herra armahtakoon, siitä olisi varmasti tullut verenvuodatusta. Mutta hyvä isä sentään – katsos kuinka hän muikistelee kasvojaan! Onkohan hänellä ähky, Joceline? Tarjoisinko hänelle lasillisen väkevää?"

"Kuulepas, tyttöseni", selitti kaitsija, "hän vain panostaa väkiluikkuansa uuteen laukaukseen, ja sillaikaa kun hän kierittelee silmiään ja vääntelee kasvojaan ja puristaa käsiänsä nyrkkiin ja kuopii ja polkee jaloillaan tuolla lailla, on hänen pakko olla huomaamatta mitään. Voisinpa vanna leikkaavani hänen kupeeltaan kukkaron, jos hänellä sellainen olisi, hänen sitä tuntemattansa."

"No, se nyt on ihme ja kumma, Joceline", päivitteli Phoebe. "Ja jos hän viipyy täällä tänällään, niin kyllähän sellaista herraa on huokea pidellä."

"Älä sinä siitä välitä", tuumi Joceline, "vaan sano minulle hiljaa ja pikaisesti, mitä on ruokasäilyssä".

"Hyvinkin niukat talousvarat", ilmoitti Phoebe; "kylmä salvukukko ja muutamia leivoksia sekä se ainainen iso riistapiirakka runsaine mausteineen – sitäpaitsi pari sämpylää, ja siinä onkin kaikki".

"No, se auttaa pahimpaan tarpeeseen. Kääri viittasi pulskan vartesi ympäri – ota vasu ja pari lautasta ja ruokaliinaa, he kun ovat hirmuisen köyhässä kunnossa tuolla alhaalla – vie sinne salvukukko ja sämpylät – piirakan täytyy jäädä tälle samaiselle soturille ja minulle, ja sen kuori sopii leiväksemme."

"Erinomaisesti", sanoi Phoebe; "minä laitoin itse taikinan – se on paksu kuin Kauniin Rosamondin tornin muurit".

"Joiden läpi kestäisi kahden leukaparin jäytää melkoisen kauvan, vaikka kuinkakin sitkeästi pungastaisivat", arveli kaitsija. "Mutta mitä nestettä on?"

"Ainoastaan pullo alicantea ja toinen kanarinviiniä, kivisestä viinaruukusta puhumatta", vastasi Phoebe.

"Pistä viinipullot vasuusi", neuvoi Joceline; "ritarilta älköön puuttuko iltasiemaustaan – ja alas majaan nyt kuin yökkö. Se riittää illalliseksi, ja huomenna on uusi päivä. Haa, kautta taivaan, tuon miehen silmä taisi tarkata meitä! Ei – hän vain kieritti sitä mietteissään – epäilemättä hyvinkin syvissä, ne kun ovat semmoista väkeä. Mutta hiisi hänet periköön, hänen täytyy olla pohjaton, jollen minä kykene mittaamaan hänen sisintänsä ennen kuin on yö lopussa. – Livahda tiehesi, Phoebe."

Mutta Phoebe oli maalaiskeimailija, ja tietäen Jocelinelle tässä asemassa mahdottomaksi kistaa kiusoittelevaa sopivalla tavalla, hän kuiskasi tämän korvaan: "Luuletko, että ritarimme ystävä Shakespeare todellakin keksi kaikki nuo ilkeät kujeet, joista tämä herra puhui?"

Samassa hän vilahti pois, Joliffen uhatessa tulevaista kosta sormellaan, jupisten: "Menehän siitä, Phoebe Mayflower, kepeäjalkaisin ja ilomielisin naikkonen, mitä on milloinkaan tepsutellut Woodstockin puiston kamaralla! – Hänen peräänsä, Bevis, ja vie hänet turvallisesti herramme luokse tupaan."

Iso vinttikoiria nousi kuin määräyksen saanut ihmispalkollinen ja seurasi Phoebeä suojaman läpi, ensin nuollen hänen kättänsä osoitukseksi läsnäolostaan ja sitten asettuen verkalliseen hölkkäjuoksuun, siten parhaiten sovittautuakseen saatettavansa keveään käyntiin, jonka vikkelyyttä Joceline ei ollut perusteettomasti kehunut. Phoeben ja hänen vartijansa samotessa metsäahojen poikki palaamme me palatsihuvilaan.

Independentti näytti nyt kavahtavan ikäänkuin horroksista. "Onko se nuori nainen mennyt?" hän kysyi.

"On vainkin", vastasi kaitoja, "ja jos sinun arvoisuudellasi on vielä käskyjä annettavana, niin sinun on tyydyttävä miehiseen palvelukseen".

"Käskyjä – hm – neitonen olisi mielestäni saattanut viipyä kuulemaan toista kehoituspuhetta", sanoi soturi. "Totisesti oli harrastukseni suuresti herännyt hänen valistamiseensa."

"Eipä hätää", arveli Joliffe, "hän tulee kyllä kirkkoon ensi sunnuntaina, ja jos sinun sotilaallinen kunnianarvoisuutesi suvaitsee jälleen selittää meille Sanaa, niin hän kuluu opetuksesta siinä missä muutkin. Mutta täkäläiset nuoret neitokset eivät kuuntele mitään yksityisiä hartaushetkiä. – Ja miten nyt näet hyväksi menetellä? Tahdotko katsastaa muita huoneita ja mitä vähäiä pöytähopeita meillä on jäljellä?"

"Hm – en", kieltäysi independentti; "alkaa olla myöhä, ja tulee pimeä – saathan toimitetuksi meille vuoteet, ystävä?"

"Paremmilla et ole milloinkaan nukkunut", vakuutti kaitsija.

"Ja puita tulen sytyttämiseksi ja kynttilän sekä rahtusen ajallista nautittavaa ulkonaisen ihmisen virkistykseksi?" jatkoi soturi.

"Epäilemättä", vastasi kaitsija, osoittaen järkevää halua tämän tärkeän henkilön tyydyttämiseen.

Muutaman minuutin kuluessa ilmestyi tammiselle pöydälle iso kynttilänjalka. Persiljalla koristeltu uhkea hirvipiirakka asetettiin pöytään puhtaalle ruokaliinalle. Viihdyttävänä lisinä olivat

kivinen viinaleili ja oluella täytetty mustakiiltainen kippa. Tälle aterialle istuutuivat hyvässä sovussa soturi isoon nojatuoliin ja hänen kehoituksestaan kaitsija, joka käytti matalampana sijana tuolia pöydän vastapäisellä puolella. Siihen mieluisaan hommaan jättää heidät tällä erää kertomuksemme.

4. LUKU.

TYLYSTI KOHDELTU SUKULAINEN

Lukija ei ole voinut unohtaa, että Sir Henry Lee tasavaltalaisen soturin kanssa rynnistelyään oli lähtenyt tyttärensä seurassa ottamaan turvapaikakseen vantteran puistonvartija Joceline Joliffen majan. He kävelivät verkalleen kuten ennenkin, sillä vanhaa ritaria rasitti sekä näiden viimeisten kuninkuuden rippeiden joutuminen vallankumouksellisten käsiin että äskeinen tappionsa. Toisinaan hän pysähtyi ja laskien käsivartensa ristikkäin rinnalleen muisteli kaikkia olosuhteita, joissa tapahtui hänen häätönsä niin kauvan kotinansa olleesta talosta. Hänestä tuntui, että hän itse oli lukemiensa ritaritarinain sankarien tavoin peräytymässä paikalta, jota hänen velvollisuutensa oli suojella, joutuneena häviöön *paynim* ritarin tieltä, jolle kohtalo oli suonut niin onnekkaan seikkailun. Alicella oli omat tuskalliset muistelonsa, eikä hänen viime keskustelunsa isän kanssa ollut yleensä muodostunut niin hauskaksi, että hänen olisi tehnyt mielensä uudistaa sitä ennen kuin toisen mieliala paremmin tyyntyi. Vanhalla ritarilla oli nimittäin kyllä herttainen sydän, ja hän rakasti suuresti tytärtään, mutta ikä ja viimeaikoina yhä tiheämpään sattuneet vastoinkäymiset olivat kiihdyttäneet hänen tunteensa oikulliseen ärtyisyyteen, josta ei ollut parempina päivinä näkynyt merkkiäkään. Tytär ja pari hartaasti kiintynyttä palkollista, jotka pysyivät hänelle köyhyydessäkin uskollisina, lepyttelivät hänen heikkouttansa mahdollisuuden mukaan ja säälivät häntä silloinkin kun joutuivat kärsimään sen ilmauksista.

Kesti kauvan ennen kuin hän puhui, ja silloin hän viittasi erääseen jo mainittuun seikkaan. "On kummallista", hän ihmetteli, "että Bevis seurasi Jocelinea ja tuota miestä mieluummin kuin minua".

"Ole varma siitä, isä", vastasi Alice, "että sen äly näki miehessä vieraan, jota se katsoi tarpeelliseksi pitää huolellisesti silmällä, ja sentähden se jäi Jocelinen seuraan".

"Vielä mitä, Alice", tuskitteli Sir Henry; "se jättää minut syystä että onneni on minulta kokonaan paennut. Luonnossa on tunne, joka tehoaa mykkien eläinten niin sanottuun vaistoonkin ja opettaa ne karttamaan onnettomuutta. Hirvikin puskee sairasta tai haavoitettua lauman urosta; iske vamma koiraan, ja koko kahlekunta karkaa sitä reutomaan; kalat syövät omaa lajiansa, kun niiden kumppaneita on vihlaistu ahinkaalla; leikkaa varikselta siipi tai katkaise siltä koipi, niin toiset nokkivat sen kuoliaaksi."

"Tuo saattaa pitää paikkansa järjettömämpien eläinten keskinäisistä suhteista", sanoi Alice, "sillä niiden koko elämä on melkein pelkkää sodankäyntiä. Mutta koira jättää oman rotunsa liittyäkseen meihin; herransa tähden se hylkää oman lajinsa seuran, ruuan ja hauskuuden, eikä toki saisi vähällä epäillä niin hartaan ja alttiin palvelijan uskollisuutta kuin Bevis on ollut eritoten."

"En ole suutuksissani koiralle, Alice; olen vain suruissani", vastasi hänen isänsä. "Olen lukenut luotettavista aikakirjoista, että kun Rikhard Toinen ja Bolingbroken Henrikki olivat Berkeleyyn linnassa, luopui samansukuinen koira kuninkaasta, jota se oli aina saatellut, ja liittyi Henriikkiin, jonka se silloin näki ensi kertaa. Suosikkinsa karkaamisesta ennusti Rikhard lähestyvän syöksemisensä valtaistuimelta.¹² Koira pidettiin jälkeenpäin Woodstockissa, ja Bevisin sanotaan olevan sen sukua, tätä kun hoideltiin huolellisesti. Mitä vauriota saattaisin aavistaa sen luopumuksesta, sitä en osaa arvata, mutta siitä olen vakuutettu, että se ei ennusta minulle mitään hyvää."

Etäältä kuului kuihtuneiden lehtien kahinaa, polulta kajahti hyppivää töminää, ja suosikkikoira ilmestyi samassa herransa luo.

"Tule oikeuteen, vanha heittiö", virkkoi Alice hilpeästi "ja puolusta mainettasi, jonka poissaolosi on pannut vaaraan". Mutta koira vain osoitti hänelle huomaavaisuutta kieppumalla heidän ympärillään ja syöksähti heti takaisin niin nopeasti kuin kykeni loikkimaan.

¹² Tapaus mainitaan muistaakseni Froissartin kronikoissa. Tekijä.

"Mitä nyt, vintiö?" oudoksui ritari; "olethan toki liian hyvin harjaannutettu, ryhtyäkseen ajoon ilman määräystä?" Mutta seuraavana hetkenä läheni Phoebe Mayflower näkyviin, keveä astunta niin vähän pidättyneenä hänen kantamastansa taakasta, että hän yhtyi isäntänsä ja nuoren valtiattarensa seuraan juuri kun nämä saapuivat metsänvartijan majalle, joka oli heidän matkansa määränä. Bevis oli hyökännyt edeltäkäsien tervehtimään Sir Henryä ja palannut likeisimpään velvollisuuteensa, saattamaan Phoebeä ja tämän kuljettamia ruokavaroja. Koko seurue seisoj pian koolla Joceline Joliffen tuvan edustalla.

Parempina aikoina oli tätä paikkaa kaunistanut vankka kivirakennus, joka antoi soveliaan asunnon kuninkaallisen puiston vartijalle. Sievä lähde pulppusi esiin lähellä ja oli aikoinaan lirissyt pihamaitten ja tanhuiden halki, jotka olivat liittyneet hyvinrakennettuihin ja mukaviin koppeleihin ja ulkosuojiiin. Mutta jossakussa sellaisessa kahakassa, jotka olivat kansalaissotien kestäessä tavallisia, oli tätä pientä metsäasumusta ahdistettu ja puolustettu, se oli vallattu ja poltettu. Naapurissa asuva maalaisjunkkari, joka kuului parlamentin puolueeseen, käytti hyväkseen Sir Henry Leen poissaoloa, tämä kun oleksi silloin Kaarlon leirissä, ja kuningasmielisten heikontunutta asemaa. Häikäilemättä kuljetutti hän pois lohotut kivet ja muut tulen säästämät rakennusaineet ja korjautti oman asuinkartanonsa niillä. Metsänvartija oli senvuoksi rakentanut omaa tarvettaan ja emännäkseen sanomaansa vanhaa vaimoa varten risupunoksista mökin, sellaisen kuin oli omalla työllään ja parin naapurin avulla kyennyt kyhäämään muutaman päivän kuluessa. Seinät oli laastittu savella, kalkittu valkoisiksi ja verhottu viiniköynnöksillä ja muilla kiertokasveilla, katto oli kauniisti katettu oljilla, ja vaikka asumus vain olikin hökkeli, oli kätevä Joliffe saanut kaiken järjestetyksi siten, että se ei tuottanut häpeää asujansa asemalle.

Ritari astui ovelle, mutta kun nerokkaalta rakentajalta oli puuttunut parempaa lukkoa oveen, joka itse oli tehty vain ihmeellisesti kierretyistä vitsaksista, oli hän keksinyt eräänlaisen vehkeen säpin sulkemiseksi sisäpuolelta nappulalla, joka esti sen kohoamasta, ja täten oli se nyt kiinnitetty. Käsittäen tämän joksikin varokeinoksi Joliffen vanhan emännöitsijän taholta, jonka he kaikki tiesivät vähäkuuloiseksi, koroitti Sir Henry äänensä pyytämään pääsyä, mutta turhaan. Viivytyksestä kiusaantuneena työnsi hän ovea yhtäaikaa jalalla ja kädellä niin voimakkaasti, että heikko sulku ei sitä kestänyt; se myötäsi, ja ritari astui siis väkisinkin palvelijansa keittiöön eli ulompaan huoneeseen. Keskilattialla seisoj hämiä ilmaisevassa asennossa ratsastuspukuinen nuorelta näyttävä vieras.

"Tämä saattaa olla käskyvaltani viimeinen toimenpide täällä", huomautti ritari, tarttuen vierasta kaulukseen, "mutta minä olen vielä Woodstockin ylimetsänhoitaja ainakin tänä yönä – kuka tai mikä olet sinä?"

Vieras pudotti ratsastusviitan, johon hänen kasvonsa olivat olleet verhottuina, ja painui samassa toisen polvensa varaan.

"Sukulaisenne vain, Markham Everard", hän vastasi. "Tulin tänne teidän tähdenne, vaikka pelkäänkin, että te tuskin toivotatte minua tervetulleeksi itseni tähden."

Sir Henry hätkähti taaksepäin, mutta tointui heti ikäänkuin muistaen, että hänen tuli esittää arvokasta osaa. Hän seisoj senvuoksi suorana ja vastasi tekeytyen jokseenkin juhlallisen muodolliseksi:

"Hyvä sukulaiseni, mieleni on hyvä siitä, että olet saapunut Woodstockiin juuri ensimmäisenä iltana, joka nyt moneen vuoteen vasta on omiaan lupaamaan sinulle ansaitsemasi tai tervetulleen vastaanoton."

"Suokoon Jumala, että kuulin sananne oikein ja ymmärrän ne asiallisesti!" toivotti nuori mies. Alice pysyi vaiti, mutta piti katseensa tähdättynä isän kasvoihin ikäänkuin haluten tietää, oliko hänen tarkoituksensa ystävällinen langonpoikaa kohtaan, mitä hän vanhuksen luonteen tuntien oli taipuvainen suuresti epäilemään.

Ritari sillävälän loi ivallisen silmäyksen ensin sukulaiseensa ja sitte tyttärensä sekä jatkoi: "Minun ei otaksuakseni tarvitse ilmoittaa Markham Everardiille, että meidän aikomuksemme ei voi olla kestitä häntä tai edes tarjota hänelle istuinta tässä köyhässä mökissä?"

"Saatan teitä peräti mielelläni palatsihuvilaan", tarjoutui nuori herrasmies. "Olinkin päätellyt teidän jo vetäytyneen sinne illaksi ja pelkäsin häiritseväni teitä. Mutta jos sallitte minun, hyvä eno, seurata serkkuani ja teitä takaisin palatsihuvilaan, niin uskokaa minua, että kaiken sen hyvän ja ystävällisen joukossa, mitä olette niin usein tehnyt, ette ole milloinkaan osoittanut kalliimpana pidettyä suosiollisuutta."

"Sinä erehdyt suuresti, Markham Everard", sanoi siihen ritari. "Me emme aio palata palatsihuvilaan tänä iltana emmekä totisesti huomennakaan. Tahdoin vain vihjata sinulle kaikella kohteliaisuudella, että sinä tapaat Woodstockin palatsihuvilasta niitä, joille olet soveliaista seuraa ja jotka epäilemättä suovat sinulle auliin vastaanoton, jollaista minä tässä nykyisessä turvapaikassani en rohkene tarjota niin huomattavalle henkilölle."

"Taivaan tähden", pyysi nuori mies Aliceen kääntyen, "selitä sinä minulle, miten minun on käsitettävä noin salaperäistä puhetta!"

Estääkseen hänet lisäämästä isänsä pidäteltyä äkää pakoittausi Alice vastaamaan, vaikka se oli työlästä: "Sotamiehet ovat karkoittaneet meidät palatsihuvilasta."

"Sotamiehet – karkoittaneet!" huudahti Everard kummastuneena. "Siihen ei ole mitään laillista valtuutta."

"Ei vähintäkään", lausui ritari yhäti yhtä purevan ivallisesti, "ja kuitenkin yhtä laillinen valtuus kuin mihinkään, mitä Englannissa on toimittu jo vuoden ajan ja enemmänkin. Sinä luullakseni olet taikka olit lakikoululainen – kylläpä onkin ammattisi käyttäminen sen määräkauden kaltainen, jota tuhlari toivoo varakkaan lesken omistuksessa. Sinä olet jo elänyt yli sen lain, jota tutkistelit, ja sen kuoleutuminen ei kaiketikaan ole tapahtunut perintöä jättämättä – joitakuita sieviä etuuksia, muutamia mukavia hyvityksiä, kuten sanotaan. Oletkin ansainnut sen kahdella tavalla – käyttithän nahkakölteriä ja patruunavyötä niinkuin pitelit kynääkin ja mustetta – mutta en ole kuullut saarnailleesikin."

"Ajaatelkaa minusta ja puhukaa minusta miten tylysti vain haluatte", sanoi Everard säveästi. "Olen vain tänä pahana aikana antanut omantuntoni ja isäni käskyjen olijata itseäni."

"Kas, jos omastatunnosta puhut", haastoi vanha ritari, "niin täytyypä minun pitää sinua silmällä, kuten Hamlet sanoo. Milloinkaan ei ole puritani pettänyt niin törkeästi kuin vedotessaan omaantuntoonsa, ja mitä isääsi tulee – " Hän aikoi jatkaa samaa solvailua, kun nuori mies keskeytti hänet lausuen lujalla äänellä: "Sir Henry Lee, teitä on aina ajateltu ylvääksi. Sanokaa minusta mitä mielitte, mutta älkää puhuko isästäni, mitä pojan korva ei saisi sietää ja mihin hänen käsivartensa ei kuitenkaan voi vastata. Sellaisen vääryyden tekeminen minulle on aseettoman miehen loukkaamista tai vangin hosumista."

Sir Henry pysähtyi ikäänkuin huomautuksen pidättämänä. "Siinä puhuit totta, Mark, vaikka olisit mustin puritani, mitä horna on ikinä syössyt kidastaan tuottamaan turmaa onnettomalle maalle."

"Olkoon se niinkuin tahdotte siitä ajatella", vastasi Everard; "mutta älkää panko minua jättämään teitä tämän viheliäisen mökin suojaan. Yö kääntyy myrskyiseksi – antakaa minun viedä teidät palatsihuvilaan ja häättää nuo häiritsijät, joilla ei voi ainakaan vielä olla mitään valtuutta toimenpiteisiinsä. En viivy hetkeäkään heidän jälkeensä, paitsi vain ilmoittaakseni isäni sanoman. Suokaa minulle vain tämän palveluksen tilaisuus sen rakkauden tähden, jota olette aikaisemmin tuntenut minua kohtaan!"

"Niin, Mark", vastasi ritari lujasti, mutta murheellisesti, "sinä puhut totta – olen tosiaan rakastanut sinua aikaisemmin. Vaaleatukkaista poikaa, jota opetin ratsastamaan, ampumaan, metsästäämään – jonka onnelliset hetket kuluivat minun parissani, missä hyvänsä hän viettikään vakavamman työskentelyn tovit – minä rakastin sitä poikaa – niin, ja heikkoudessani rakastan sen muistoakin, mitä hän oli. Mutta hän on mennyt, Mark – hän on mennyt, ja hänen sijassaan näen ainoastaan uskontoansa ja kuningastansa vastaan nousseen julkisen ja päättäväisen kapinoitsijan – kapinoitsijan, joka on menestyksensä johdosta yhä vihattavampi, yhä suuremman häpeän leimaama niiden rosvottujen rikkauksien takia, joilla hän toivoo saavansa kullatuksi kataluutensa. Mutta

minä olen köyhä, ajattelet sinä, ja minun pitäisi mielestäsi pysyä hiljaa, jotteivät ihmiset sanoisi: 'Puhu silloin, mies, kun sinua pyydetään.' Tiedä kuitenkin, että niin puutteenalainen ja ryöstetty kuin olenkin, minä tunnen joutuvani häpeään siitä, että tämänkään verran puhun kapinallisten anastajien kätyrin kanssa. Mene palatsihuvilaan, jos haluat – tuosta käy tie – mutta älä luule, että minä saadakseni takaisin sen asuntoni tai kaiken rikkaudenkaan, mitä minulla milloinkaan oli varakkaimpinakin päivinäni, vapaaehtoisesti saattaisin sinua kolmea askeltakaan nurmikolla. Jos minun täytyy olla kumppaninasi, niin se tapahtukoon ainoastaan silloin kun punatakit ovat sitoneet käteni selän taakse ja köyttäneet jalkani hevosen vatsan alle. Silloin saat olla matkatoverinani, jos mielesi tekee, sen sinulle myönnän, mutta et varemmin."

Alice oli julmasti kärsinyt tämän keskustelun aikana, mutta tiesi hyvin, että enempi väittely olisi vain ylllyttänyt ritarin äkää yhä kiukkuisemmaksi. Nyt uskalsi hän viimein tuskallisessa jännityksessään tehdä serkulleen merkin, jotta tämä lopettaisi puhelun ja vetäytyisi pois, koska hänen isänsä niin jyrkästi käski hänen mennä tiehensä. Valitettavasti huomasi hänet Sir Henry ja päätteli nähneensä todisteen serkuksien salaisesta keskinäisestä ymmärryksestä. Hänen raivostuksensa sai siitä uutta virikettä, ja hänen oli mitä tiukimmin käytettävä hillitsemiskykyään ja muistettava kaikkea oman arvokkuutensa vaatimaa, kyetäkseen verhoamaan todellisen vimmastuksensa samaan ivallisuuteen, jonka hän oli omaksunut tämän vihaisen haastelun alussa.

"Jos sinua peloittaa", hän sanoi, "samota puistopolkujamme pimeällä, kunnioitettava vieras, jota minun kenties on pakko pitää arvossa seuraajanani tämän puiston hoitajanvirassa, niin tässä näkyy olevan kaino neiton, joka on mitä halukkain palvelemaan sinua ja olemaan metsävoutinasi. Mutta hänen äitinsä tähden toimita sentään joku pikku naimismuoto teidän molempien kesken kuntoon. Mitään lupakirjaahan tai pappia ei näinä onnellisina päivinä tarvita, vaan parit voivat solmiutua yhteen kuin mierolaiset tien sivussa, pensasaita kirkonkattona ja kattilanpaikkuri hengenmiehenä. Pyydän sinulta anteeksi, kun tunkeudun tekemään näin yksinkertaisen esityksen – kenties oletkin *ranter* — tai lempijäin lahkoo, taikka pidät avioliittomenoja turhanaikaisina, kuten Knipperdoling tai Leydenin Jaakko?"

"Taivaan tähden, luovu noin kamalasta pilanteosta, isä! Ja sinä, Markham, lähde Jumalan nimessä ja jätä meidät kohtaloomme – läsnäolosi saa isäni hourimaan."

"Vai pilanteosta!" sanoi Sir Henry; "en ole koskaan ollut niin tosissani. Ja hourimaanko! En ole ikinä ollut rauhallisempi. En ole milloinkaan kyennyt sietämään, että petollisuus lähestyy minua – en tahtois sen paremmin pitää vierelläni häväistyä tytärtä kuin kantaa kupeellani häpeän tahraamaa miekkaa, ja tämä onneton päivä on osoittanut, että ne molemmat voivat pettää."

"Sir Henry", pyyteli nuori Everard, "älkää raskauttako sieluanne suurella rikoksella, jonka varmasti teette kohdellessanne tyttärentanne noin väärin. Siitä on nyt pitkä aika, kun kielsitte hänet minulta, meidän ollessamme köyhiä ja teidän ollessanne mahtavassa asemassa. Minä alistuin antamaan teidän ehkäistä kaiken seurustelumme. Jumala tietää, mitä kärsimyksiä se minulle tuotti – mutta minä taivuin. Enkä tänne nyt tullutkaan kosintaani uudistaakseni, vaikka tunnustankin pyrkineeni hänen puheilleen – en ainoastaan hänen itsensä tähden, vaan myöskin teidän. Tuho häilyy yllänne valmiina syöksymään alas saaliiseensa. Niin, näyttäkää vain halveksivalta, mutta siten on asian laita; sekä teitä että häntä suojellakseni minä olen saapunut tänne."

"Kieltäydyt siis vapaaehtoisesta lahjastani", ivasi Sir Henry Lee, "tai kenties ajattelet siihen liittyvän liian kovia ehtoja?"

"Hävetkää, hävetä teidän tulisi, Sir Henry!" pahaksui Everard vuorostaan tulistuen. "Ovatko valtiolliset ennakkoluulonne niin peräti tukahuttaneet kaikki isän tunteet, että voitte katkeralla pilkalla ja ylenkatseella kajota oman tyttärentenne kunniaan? Nosta ylös pääsi, hyvä Alice, ja sano isällesi, että hän on haaveellisessa uskollisuusinnossaan unohtanut luonnon. Tietäkää, Sir Henry, että vaikka minä pitäisin tyttärentenne kättä mieluisempana kuin mitään siunausta, minkä taivas voisi, minulle suoda, minä en ottaisi sitä vastaan – omatuntoni ei sitä sallisi – kun tietäisin sen vieraannuttavan hänet velvollisuuksistaan teitä kohtaan."

"Omatuntosi on liian arasteleva, nuori mies; anna se jonkun eriuskolaisrabbin hoitoon, ja hän, joka ottaa kaikki mitä verkkoon tulee, opettaa kyllä sinulle, että ihminen tekee syntiä taivaan laupeutta vastaan, jos kieltäytyy mistään hyvästä, mitä auliisti tarjotaan."

"Kun se tarjotaan todella auliisti ja hyvästä sydäimestä, vaan ei tarjouksen tapahtuessa pilkkana ja solvauksena. Hyvästi, Alice – jos mikään voisi saada minut haluamaan käyttää hyväkseni isäsi silmitöntä esitystä sinun heittämiseksesi pois luotansa arvottoman epäluulon hetkenä, niin sen saisi aikaan tieto, että Sir Henry Lee sellaisiin käsityksiin antautuessaan sortaa tunnottomasti olentoa, joka ennen kaikkia muita on hänen ystävällisyydestään riippuvainen – joka kaikkia muita kipeämmin tuntee hänen ankaruutensa ja jota hänen velvollisuutensa on kaikkein enimmin helliä ja viihdyttellä."

"Älä ole huolissasi minun tähteni, Everard", huudahti Alice, kun hänet herätti arkuudesta niiden seurausten pelko, joita saattoi syntyä näissä oloissa, missä kansalaissota asetti sukulaisia kuten muitakin lähimäisiä vastatuksin. "Voi, menehän, minä rukoulen, mene nyt vain! Isäni leppeyttä minua kohtaan ei häiritse mikään muu kuin nämä onnettomat perhekiistat – sinun tulosi tänne näin sopimattomaan aikaan. Taivaan tähden, jätä meidät!"

"Kas vain sitä neitiä!" kivahti tuitupää vanha kavalieri; "sinä näyttelet jo kärkevää valtiatarta – ja sinunhan kelpaakin! Tahdot nähtävästi määräillä saattueellemme niinkuin Goneril ja Regan!¹³ Mutta minä sanon sinulle, että yksikään mies ei saa poistua talostani – ja *tämä* on nyt minun taloni, niin matala maja kuin se onkin – niin kauvan kuin hänellä on minulle sellaista sanottavaa, joka on puhuttava silmäkulmat rypyssä ja suurelliseen tapaan, kuten tämä nuori mies nyt haastaa. Puhu pois, mies, ja sano pahimpasi!"

"Älä pelkää kiivastuvani, Alice", virkkoi Everard yhtä lujasti kuin levollisestikin; "ja te, Sir Henry, älkää luulko, että jos puhunkin lujasti, tarkoitan silti puhua suuttuneesti tai mahtipontisesti. Te olette moittinut minua paljosta, ja jos minua hallitsisi haaveellisen ritarillisuuden huima henki, olisi niissä moitteissa paljon sellaista, mitä minä en saisi noin läheisen omaisenkaan taholta tullessa sivuuttaa vastauksetta, ollen synnyltäni ja maailman arvostelun mukaan herrasmies. Suvaitsetteko kärsivällisesti kuunnella minua?"

"Jos tahdot saada puolustautua", vastasi vankka vanha ritari, "niin Jumala varjelkoon minua maltittomana häiritsemästä sitä – niin, vaikkapa todistelusi olisi kahdeksi kolmannekseksi kapinallisuutta ja loppuosaltaan herjausta. Ole vain lyhytsanainen – tätä on kestänyt jo liiankin kauvan."

"Kyllä koetan, Sir Henry", lupasi nuori mies; "kuitenkin on tukala supistaa muutamiksi lauseiksi sellaisen elämän puolustusta, joka lyhyenäkin on ollut toimeliasta – liian toimeliasta, näkyy kiivastunut liikkeenne vakuuttavan. Mutta minä kiellän sen; en ole paljastanut miekkaani pikaisesti, enkä tunnollisesti harkitsematta kansan hyvää jonka oikeuksia on poljettu ja jonka omaatuntoa on sorrettu. Älkää rypistäkö otsaanne, sir – sellainen ei ole teidän käsityksenne kiistasta, mutta minun on. Mitä uskonnollisiin periaatteisiini tulee, joita te olette pilkannut, niin uskokaa minua, että vaikka ne eivät perustu kiinteihin kaavoihin, ne eivät kuitenkaan ole vähemmin vilpittömiä kuin omanne, ja ovatpa ne sikäli puhtaampiakin – suokaa minulle se sana anteeksi – kun ne eivät ole olleet tekemisissä raakaluontoisen aikakauden verenhimoisten sääntöjen kanssa, joita te ja muut sanotte ritarillisen kunnian vaatimuksiksi. Ei oma luontainen mieliala tee minua kykeneväksi sietämään tylyjä soimauksianne, vastaamatta samanlaisilla kiukustumisen ja moitteen ilmauksilla; sen saa aikaan se parempi hengellinen elämäkatsomus, jota minulle on uskoni opettanut. Te saatte mielinmäärin häväistä minua kaiken kykynne mukaan – ette yksistään sukulaisuuden nojalla, vaan myöskin syystä että minun on pakko suvaita sitä säälinkin kannalta. Tämä, Sir Henry, on minun sukuni jäsenen kieltäytykseksi paljon. Mutta paljoa suuremmalla pidättyväisyydellä kuin tämä vaatii voin kieltäytyä vastaanottamasta teiltä sitä lahjaa, jota haluaisin omakseni enemmän kuin mitään ihmislapsen kaipaamaa; Alicen velvollisuutena on tukea ja lohduttaa teitä, ja olisi synti sallia teidän

¹³ Kiittämättömät tyttäret Shakespearen "Kuningas Learissa". Suom.

sokaistuksissanne hyljätä viihdyttäjäänne luotanne. Hyvästi, sir – ei vihassa, vaan surkutellen. Me saatamme tavata toisemme parempana aikana, jolloin sydämenne ja ylväät aatteenne pääsevät voitolle niistä onnettomista ennakkoluuloista, jotka niitä nyt hämmennyttävät. Hyvästi – hyvästi, Alice!"

Hän lausui viime sanansa kahdesti ja liikituksen ja kiihkeän murheen vallassa, mikä kerrassaan muutti sen vakaan ja melkein ankaran sävyn, jolla hän oli puhutellut Sir Henry Leetä. Hän kääntyi ja läksi mökistä heti kun oli päässyt puheensa loppuun, ja ikäänkuin häpeissään hentomielisyydestä, joka oli värisyttänyt hänen ääntänsä, asteli nuori tasavallan mies nyt kiivaasti ja päättävästi kuutamoon, joka oli alkanut holvata kirkasta valoansa ja syksyisiä varjojansa metsämaiseman yli.

Koko kohtauksen aikana oli Alice vapissut hirveässä pelossa, että hänen isänsä saattaisi luontaisen tuittupäisyytensä johdosta vimmastua rajuista sanoista väkivaltaisiin tekoihin. Hän vaipui matalalle istuimelle, joka oli punottu pajunvesoista niinkuin Jocelinen vähäiset huonekalut enimmäkseen, ja yritti salata kyöneleitään, katkonaisin kuiskein kiittäessään taivasta siitä, että mikään turmatyö ei ollut asianomaisten läheisen liiton ja sukulaisuuden uhalla lopettanut noin vaarallista ja suuttunutta keskustelua. Phoebe Mayflower niiskutti kaikesta sydämestään seuraksi, vaikka hän ei tapahtuneesta ymmärtänyt paljoakaan enempää kuin että kykeni jälkeinpäin kertomaan puolellekymmenelle likeiselle ystävälle vanhan herransa Sir Henryn olleen hirmuisesti suutuksissaan ja vähällä käydä käsirysyn nuoren herra Everardin kanssa, koska tämä oli ollut vähällä viedä mukanaan hänen nuoren emäntänsä. "Ja mitä olisikaan hän voinut tehdä parempaa?" puheli Phoebe; "eihän vanhalle ritarille ollut jäänyt mitään Alice-neidin tai omaksikaan elatukseksi. Ja mitä herra Mark Everardiin ja meidän nuoreen neitiimme tulee, niin voi! he olivat haastelleet toisilleen niin rakkaasti, ettei semmoisia sanoja näe edes Argaluksen ja Parthenian historiassa, joiden juttukirja kertoo olleen uskollisin rakastavainen pari koko Arkadiassa ja Oxfordin maakunnassakin päällepäätteeksi."

Vanha muori Jellycot oli moneenkin kertaan kohtauksen aikana pistänyt tulipunaisen hilkkansa keittiöön; mutta kun tämä arvoisa vaimo oli vähänäköinen ja vielä enemmän vähäkuuloinen, oli tiedon kaksi pääväylää ummessa, ja vaikka hän jonkunlaisen ylimalkaisen vaiston avulla oivalsi, että herrasväki oli kiivaassa sananvaihdossa, jäi hänelle aivan salaperäiseksi seikaksi, minkätähden he valitsivat Jocelinen mökin kiistansa näyttämöksi, samoin kuin riidan aihekin pysyi hänelle arvoituksena.

Mutta millä mielellä oli vanha kavalieri, jota hänen sukulaisensa oli viime sanoillaan niin lujasti uhmannot, samalla kun hänen rakkaimpia periaatteitaan oli rohkeasti vastustettu? Tosiasia on, että hän oli paljoa vähemmin kuohuksissaan kuin hänen tyttärensä oletti, ja kaiken todennäköisyyden mukaan pikemmin tynnytti kuin kiihdytti hänen pahastustaan se miehuullinen puolustus, johon nuori mies oli ryhtynyt uskonnollisten ja valtiollisten mielipiteittensä hyväksi. Vaikka hän oli hyvinkin kärsimätön vastustelusta, olivat suoraluontoisen vanhan ritarin luonnolle kuitenkin kierteleminen ja verukkelehtiminen vieraampia kuin miehekäs puhdistautuminen ja suoranainen vastarinta, ja hänellä oli tapana sanoa, että hän aina piti siitä uroshirvestä parhaiten, joka rohkeimmin kääntyi päin. Hän tervehti sukulaisensa lähtöä kuitenkin otteella Shakespearesta; kuten monet muutkin lausuili hän mestarin säkeitä jonkunlaisesta tottumuksesta ja kunnioituksesta, koska tämä oli ollut hänen kovaonnisen herransa suosikki, osoittamatta suurtakaan todellista ymmärrystä hänen teoksiensa sisältöön nähden tai sattuvaa taitoa niiden kohtien soveltamisessa, jotka olivat jääneet hänen muistiinsa.

"Pane merkille", hän virkkoi, "pane merkille, Alice, että paholainen osaa tulkita raamattua omiin tarkoituksiinsa. Totisesti, tuo nuori kiihkomielinen serkkusi, jolla ei ole enempää partaa kuin olen nähnyt Marion-neitoa vapunpäivänä esittävällä moukalla, kun kylän parturi on ajellut hänet liian suuressa kiireessä¹⁴, vetää vertoja kelle tahansa parrakkaalle presbyteriläiselle tai independentille opinlauselmiensa ja katsantokantojensa sanelussa ja tekstikohtiensa ja todistelujensa huutamisessa

¹⁴ Vasta Kaarlo I: n aikana alkoivat Englannissa naiset esittää osia näyttämöllä. Suom.

korviimme. Soisinpa arvoisan ja oppineen tohtori Rochecliffen olleen täällä, mukanaan valmiiksi varustettu patterinsa vulgataa ja septuagintaa ja sen sellaista – kyllä hän olisi vastustajastaan nitistännyt presbyteriläisen hengen. Olen sentään hyvilläni siitä, että se nuori mies ei ole mikään liehakko, sillä jos mies uskonnossa on paholaisen mieltä ja valtiollisissa asioissa vanhan Nollin, niin hänen on parempi julistaa sitä kurkun täydeltä kuin pettää muita luihulla hiipailulla ja kiertelyllä. No – pyyhi silmiäsi – nujakka on päättynyt eikä toivoakseni enää uudestaan virkoa."

Näiden sanojen rohkaisemana nousi Alice ja yritti hämmentyneessäkin mielentilassaan valvoa heidän ateriansa ja leponsa järjestelyä uudessa asunnossa. Mutta hänen kyyneleensä valuivat niin hereinä, että ne ehkäisivät hänen teeskenneltyä valppauttansa, ja hyvä oli hänelle, että Phoebe pelkän myötätunnon puutteessa kykeni antamaan hänelle aineellista apua, vaikka olikin liian tietämätön ja yksinkertainen käsittääkseen hänen ahdistuksensa tuskallisuutta.

Hyvin kerkeästi ja kätevästi puuhasi neitonen kaikkea tarpeellista illallisen valmistamiseksi ja vuoteiden laittamiseksi, milloin kirkuen muori Jellycotin korvaan, milloin kuiskien emännälleen, ja taitavasti sovittaen hommansa ikäänkuin olisi hän ollut pelkkä Alicen määräysten mukaan toimiva apuri. Kun kylmät nautittavat pantiin pöytään, kehoitti Sir Henry Lee leppeästi tytärtänsä virkistäytymään ikäänkuin epäsuorasti hyvittääkseen äskeistä tyylyttänsä häntä kohtaan, samalla kun hän itse kokeneen soturin tavoin osoitti, että päivän nöyryytykset ja kiistat tai huomisen päivän huolehtiminen eivät voineet vähentää hänen ruokahaluaan illallisella, joka oli hänen mieluisin ateriansa. Hän söi kaksi kolmannesta salvukukosta ja kulautteli loppuun kokonaisen viinipullon, omistaen ensimmäisen pikarillisensa Kaarlo Toisen onnelliselle paluulle, sillä hän kuului ihmisluokkaan, joka oli tottunut elvyttelemään uskollisuuttansa runsailla siemauksilla. Lauloipa hän säkeistön kuninkaan paluuta ennustavasta tutusta laulustakin, johon Phoebe puolittain nyhkyivänä ja muori Jellycot poljentoa ja säveltä vastaan kirkuvana katsoivat tarpeelliseksi antaa apunsa Alice-neidin äänettömyyden peittämiseksi.

Vihdoin asettui hauska ritari levolle kaitsijan olkialuselle keittiön vieressä sijaitsevaan komeroon ja nukkui sikeästi, asuntonsa muutoksen häiritsemättä hänen untansa. Alice lepäsi vähemmän rauhallisesti vanhan muori Jellycotin vitsaslavalla sisähuoneessa, muorin ja Phoeben nukkuessa kuivilla lehdillä täytetyllä patjalla samassa kamarissa sikeästi kuten ainakin ihmiset, jotka jokapäiväisellä aherruksella ansaitsevat jokapäiväisen leipänsä ja jotka aamu havahduttaa vain uudistamaan edellisen päivän ponnistukset.

5. LUKU. HUIMAPÄÄ KAVALIERI

Markham Everard samosi palatsihuvilaa kohti tuollaista pitkää kaarevaa kujaa myöten, joita risteili metsässä leveydeltään vaihdellen, kunnes puut ulottuivat niin liki toisiaan, että oksat kaartuivat pimeäksi katoksi hänen ylitseen, ja sitte taas etääntyivät päästämään kuutamon vilahduksia lomitseen, vieläpä laajenivat pikku niityiksikin, joita kuun säteet valelivat hopeisella äänettömyydellään. Hänen siten pitkittäessään yksinäistä kulkuansa olisivat tammien viehättävät valovaikutelmat saattaneet herättää runoilijan tai maalarin huomiota, eri asennoista pujotellessaan tummat lehtensä, käiväräiset oksansa ja jyhkeät runkonsa taivaalliseen hohteeseen.

Mutta jos Everard ajatteli mitään muuta kuin kiusallista kohtausta, jossa hän oli vastikään esittänyt osaansa ja jonka tuloksena tuntui olevan hänen kaikkien toiveittensa tuhoutuminen, niin oli hänellä mielessä välttämätön varovaisuus, jota oli tällaisella yökävelyllä noudatettava. Ajat olivat vaaralliset ja epävakaiset, maanteillä kierteli joukoistaan erinneitä sotureita ja etenkin kuningasmielisiä, jotka käyttivät valtiollisia mielipiteitään verukkeena maan häiritsemiseen sissimisellä ja rosvouksilla. Viime aikoina oli Woodstockin ajometsään myös yhä runsaammin ilmestynyt salametsästäjiä, jotka ovat aina nurjamielisiä lainrikkomia. Sanalla sanoen olivat paikan ja ajanjakson vaarat sitä laatua, että Markham Everard käytti panostettuja pistooleja vyössään ja kantoj paljastettua miekkaa kainalossaan, ollakseen varustautunut mihin hyvänsä polulle osuvaan selkkaukseen.

Hän kuuli Woodstockin kirkonkellojen kajauttelevan iltasoittoa juuri kun asteli tuollaisen pikku niityn poikki, joista olemme ylempänä maininneet, ja soitto taukosi hänen joutuessaan varjoiselle polulle taipaleellaan. Sille tultuaan hän kuuli jonkun viheltelevän, ja koska ääni kävi selkeämmäksi, oli ilmeistä, että joku oli tulossa häntä vastaan. Tämä saattoi tuskin olla ystävä, sillä se puolue, johon hän kuului, hyljeksi yleensä kaikkea muuta soittoa ja laulua kuin virsiin kuuluvaa. "Joka tuntee itsensä iloiseksi, veisatkoon virsiä", sitä tekstikohtaa he näkivät hyväksi tulkita yhtä kirjaimellisesti ja turhanaikaisesti kuin monia muitakin. Kuitenkin oli ääni liian yhtäjaksoinen, ollakseen mikään merkki yökulkijain kesken, ja liian kepeä ja hilpeä, osoittaakseen mitään salailun halua olevan matkalaisella mielessä. Pian tämä vaihtoikin vihellyksensä lauluun ja rai'utti seuraavan säkeistön, jonka hauskoilla sävelillä vanhat kavalierit huhuilivat huuhkajia hereille:

Hurei kavalierit, te urheat ain'!
Helei, kavalierit, – no, onnea vain!
Rallalalei, rallalalei,
Belsebubin jo horna vei,
Oliver hirmusta hikoo.

"Tuo ääni minun pitäisi tuntea", sanoi Everard, päästäen vireestä pistoolin, jonka oli ottanut vyöstänsä, mutta yhä pidellen sitä kädessään. Sitte kajahti toinen katkelma:

Hutki heitä, maahan nakkaa, ruumeniksi ruojat hakkaa.

"Hei, hoi!" huusi Markham; "kuka kulkee siellä, ja kenen puolella?"

"Kirkon ja kuninkaan puolella", vastasi ääni, mutta lisäsi heti: "Ei, helkkarissa – tarkoitin kirkkoa ja kuningasta *vastaan*, ja niiden ihmisten puolella, jotka ovat päällimäisinä – en nyt muista, mitä väkeä ne ovatkaan."

"Roger Wildrake, arvaan?" sanoi Everard.

"Sama. Herrasmies Squattlesea-lammelta, Lincolnin kosteasta kreivikunnasta."

"Wildrake!" moitti Markham; "Villihanhi sinun pitäisi olla nimeltäsi. Olet kostutellut omaa kurkkuasi jokseenkin runsaasti ja käyttät sitä kaakattamaan säveliä, jotka totisesta ovat erinomaisen sopivia näihin aikoihin!"

"Hiisi vieköön, sävel on sievä kylläkin, Mark, ainoastaan hiukan joutunut pois muodista – ja se on vahinko."

"Mitä saatoinkaan odottaa muuta kuin tapaavani jonkun lavertelevan päihtyneen kavalierin, niin nurjamielisen ja vaarallisen kuin yö ja kanarinviiini tavallisesti tekee heistä?" pahoitteli Everard. "Entä jos olisin palkinnut kulotustasi ahertamalla kuulan kurkkuusi?"

"No, siten olisi soittoniekkä saanut maksunsa – siinä kaikki", tuumi Wildrake. "Mutta minkätähden olet nyt tulossa tänne päin? Aioin tavoittaa sinua majasta."

"Minun on ollut pakko poistua sieltä – syyn kerron sinulle jälkepäin", vastasi Markham.

"Mitä! Vanha näytelmiin kiintynyt kavalieri oli pahalla päällä tai mielitetty tylynä?"

"Älä laskettele leikkiä, Wildrake – minun toiveeni ovat kaikki mennyttä", sanoi Everard.

"Mitä lempoa!" huudahti Wildrake; "ja sinä otat sen noin tyyneltä kannalta! Perhana, menkäämme yhdessä takaisin – minä puhun puolestasi – kyllä osaan Kehitellä vanhaa ritaria ja sievää impeä – minun toimestani olet piankin *rectus in curia*, sinä tekopyhä veijari. – Lempo minut periköön, Sir Henry Lee, sanon hänelle, nuori sukulaisenne on kyllä tavallaan puritani, sitä ei käy kieltäminen, mutta minä vakuutan hänet silti kunnialliseksi herrasmieheksi ja kelpo kumppaniksi. Arvoisa neiti, sanon minä, serkkunne saattaa teistä näyttää virsiä veisailevalta kankurilta tuossa paljaassa huopahatussaan ja rumassa ruskeassa viitassaan, kaulassaan huivi, joka muistuttaa pikkulapsen pesuriepua, ja jalassaan nuo väljät saappaat, joihin on haaskattu kokonainen vasikannahka kumpaiseenkin, – mutta käyttäköön hän päässään kallellaan pajaskahattua, jota koristaa hänen arvoonsa kuuluva töyhtö, antakaa hänen kupeelleen kelpo toledolainen kirjailtuun hankkilukseen ja kahva veistoksilla somisteltuna, tuon rautaharkon sijalle, joksi on sanottava hänen kopsakahvaista mustaa Andrea Ferraraansa, sovittakaa muutamia sieviä sanoja hänen suuhunsa – ja tuhannen tulimaista, neitiseni, sanon –"

"Heitä jo hulluttelusi, minä pyydän, Wildrake", keskeytti Everard, "ja sano minulle, oletko kyllin selvä, kuullaksesi joitakuista selvän järjen sanoja".

"Joutavia, mies – minähän tyhjensin vain pari neljännesmittaa noiden puritanilaisten keropäiden huovien kanssa kaupungilla, ja lempo soikoon esiinnyinkin joukkueen parhaana miehenä, honotin puheessani ja kierit telin silmiäni, kun kallistelin kippoa – huh! ihan viinikin maistui ulkokultaisuudelta. Korpraalin veitikka taisi lopulta haistaa käryä – mutta mitä sotamiehiin tulee, niin he eivät olleet hajullakaan, vaan pyysivät minua lausumaan pöytärukouksen uuden mitan aloittamiseksi!"

"Tästä minä juuri aioinkin puhua sinulle, Wildrake", sanoi Markham.

"Pidäthän minua ystävänäsi?"

"Uskollisena kuin terästä. Kumppanuksina koulussa ja lakiopistossa – me olemme olleet Nisus ja Euryalus, Theseus ja Peirithous, Orestes ja Pylades sekä päättääkseni koko sarjan puritanisella piirteellä David ja Jonathan, kaikkia yhtähaavaa. Meitä eivät ole kyenneet erkaannuttamaan edes valtiolliset asiat, jotka nyt kiilana halkovat perheitä ja ystävyysliittoja hajalle."

"Se on totta", vahvisti Markham; "ja kun sinä seurasit kuningasta Nottinghamiin ja minä ilmoittausin Essexin väkeen, vannoimme erotessamme, että kumpainen puoli pääsisikään voitolle, se meistä, joka kuuluisi siihen, suojelisi vähemmin onnellista kumppaniansa".

"Niin juuri, hyvä mies, aivan oikein; ja etkö senvuoksi olekin suojellut minua? Etkö pelastanut minua hirsipuusta? Ja enkö minä ole sinulle velkaa leivästä, jota syön?"

"Olen tehnyt vain sen, mitä sinä varmasti olisit toisissa oloissa tehnyt minun hyväkseni, hyvä Wildrake. Mutta, kuten sanoin, juuri siitä halusin puhua kanssasi. Miksi teet suojelustoimeni vaikeammaksi kuin sen täytyy joka tapauksessa olla? Miksi lyöttäydyt soturien ja muiden sellaisten seuraan, missä varmasti innostut kavaltamaan itsesi? Miksi kuljet rallattaen ja hihkuen

kavalierirenkukuksia niinkuin päihtynyt prinssi Rupertin ratsumies tai joku Wilmotin rehentelevä henkivartiosoturi?"

"Syystä että olen saattanut olla kumpaistakin aikoinani, mutta sitähan et sinä voi tietää", vastasi Wildrake. "Mutta, pentele viekoon, onko välttämätöntä minun aina muistuttaa sinulle, että molemminpuolinen suojelussitoumuksemme, hyökkäys- ja puolustusliittomme, joksi sitä voin sanoa, oli toteutettava suojellun valtiollisiin tai uskonnollisiin mielipiteisiin katsomatta tai hänen tarvitsemattansa vähääkään taipua ystävänsä vastaaviin käsityksiin?"

"Huomautuksesi on oikea", selitti Everard, "mutta sillä peräti tähdellisellä rajoituksella, että asianomaisen piti alistua sellaiseen ulkonaiseen ajan luonteen noudattamiseen, joka tekisi ystävälle helpommaksi ja turvallisemmaksi tukea häntä. Sinä kuitenkin alituisen heittädyt valtoimeksi, vaarantaen oman turvallisuutesi ja minun maineeni."

"Sanonpa sinulle, Mark, ja sanoisin apostoli-kaimallesikin, että sinä olet minulle kova. Sinä olet harjoitellut totisuutta ja tekopyhyyttä koltistasi geneveläiseen kauhtanaasi saakka – kehdestä tähän päivään asti, – se on luontaista oloa sinulle. Ja sinua ihmetyttää, että karkea, huoleton, rehellinen mies, joka on tottunut puhumaan totta kaiken ikänsä ja etenkin löytäessään sen pullon pohjalta, ei voi olla niin täydellinen teeskentelijä kuin sinä itse! Helkkari, meidän välillämme ei ole mitään tasasuhdetta! Kokenut sukeltaja saattaisi yhtä hyvin, koska hän kykenee haitatta pidättämään hengitystensä kymmenen minuuttia, morkata vaivaista raukkaa siitä, että tämä on läkähtymäisillään kahdessakymmenessä sekunnissa kymmenen syltä syvällä vedessä. Ja lopultakin, ottaen lukuun, että se asu on minulle niin uusi, luulen esiintyväni kutakuinkin hyvin – koettele minua vain!"

"Kuuluuko mitään lisää uutta Worcesterin taistelusta?"; kysyi Everard niin vakavasti, että hänen sävynsä tehosi, kumppaniin ja sai tämän vastaamaan luonnolliseen tapaan:

"Pahempaa, hiisi viekoon, satakertaisesti pahempaa kuin on kerrottu – kaikki on ihan hajalla. Noll on varmasti myynyt itsensä paholaiselle, ja hänen määräaikansa täyttyy jonakuna päivänä – se on tällähaavaa kaikkena lohdutuksenamme."

"Mitä! ja olisiko tämä vastauksenasi ensimmäiselle punatakille, joka tiedustaisi sinulta?" sanoi Everard. "Luullakseni saisit kiireisen passituksen lähimpään vartiopaikkaan."

"Ei, ei", selitti Wildrake; "minä ajattelin kysyneesi omana itsenäsi."

Hih-hei! suuri armo – autuuttava armo – sanomaton siunaus – laupeus – mielen ylennys – minä julistan, että ilkimieliset on hajoitettu Danista Bershabaan lyöty perinjuurin aina päivänlaskuun asti!"

"Oletko kuullut mitään eversti Thornhaughin vammoista?"

"Hän on kuollut", tiesi Wildrake, "kaikeksi onneksi – se keropää konna! Ei, maltas! se oli vain kieleni kompastus se kunnollinen ja hurskas mies, piti sanomani."

"Ja tiedätkö mitään nuoresta miehestä, jota sanotaan Skotlannin kuninkaaksi?"

"En mitään, mutta häntä hätyytellään kuin peltokanaa vuorilla. Pelastakoon hänet Jumala ja toimittakoon häviölle hänen vihollisensa! Hemmetti, Mark Everard, en jaksa ilveillä pitemmälle. Etkö muista, että minä lakiopiston kisoissa – vaikka sinä et tainnut niihin paljoakaan yhtyä – aina näyttelin yhtä hyvin kuin yksikään, kun tuli toiminnan aika, mutta he eivät milloinkaan saaneet minua kunnollisesti harjoittelemaan. Samoin on laitani vielä tänä päivänä. Kuulen sinun äänesi ja vastaan siihen sydämeni vilpittömällä sävyllä; mutta oleskellessani honottavien ystäväsi seurassa olet nähnyt minun hoitelevan osaani välttävän hyvin."

"Vain välttävästi tosiaankin", vastasi Everard; "kuitenkaan ei sinun ole tarvis tehdä juuri mitään muuta kuin olla vaatimaton ja vaitelias. Puhu vähän ja heitä sikseen, jos voit, mehevät sadatuksesi ja rehentelevät katseesi – aseta hattusi tasaisesti otsallesi."

"Kas, sepä on kirouksena! Minut on aina huomattu siitä ylväästä tavasta, jolla kannan pajaskahattuani. On kovaa, että miehen ansioista tulee hänen vihollisiansa!"

"Sinun tulee muistaa, että olet minun kirjurini."

"Sihteerisi", oikaisi Wildrake, "anna sen olla sihteeri, jos minua rakastat".

"Sen täytyy olla kirjuri eikä mitään muuta – halpa kirjuri – ja sinun tulee muistaa olla kohtelias ja kuuliainen", vastasi Everard.

"Mutta sinä et saisi jaella käskyjäsi noin silmäänpistävästi osoittaen ylemmyyttä, Markham Everard. Muista, että minä olen kolmea vuotta vanhempaa ikäluokkaa. Lempo minut periköön, jos tiedän, miltä kannalta ottaisın asemani!"

"Siinä sitä on haaveksivaa jukuria! Minun tähteni, ellet itsesi vuoksi, taivuta oikullinen hupsuutesi kuuntelemaan järkeä. Ajattele, että olen sinun hyväksesi joutunut sekä vaaraan että häpeään."

"Ei, sinä olet varsin hyvä mies, Mark", myönsi kavalieri, "ja sinun takiasi tahdon tehdä paljon. Mutta muista yskäistä ja hymähdellä, kun näet olevani pillastumassa rajoistani. Ja sano minulle nyt, mihin olemme menossa yöksi."

"Woodstockin palatsihuvilaan pitämään silmällä ritarin omaisuutta", ilmoitti Markham Everard. "Olen kuullut, että soturit ovat ottaneet talon haltuunsa. Miten on se kuitenkin ollut mahdollista, jos sinä tapasit seurueen ryypiskelemässä Woodstockissa?"

"Jonkunlainen asiamies tai taloudenhoitaja taikka muu semmoinen peijari oli lähtenyt alas palatsihuvilaan", kertoi Wildrake. "Minä sain vilkaistuksi siihen mieheen."

"Vai niin!" virkkoi Everard.

"Niin, totisesti", kertoi Wildrake, "teikäläisten kieltä pulmakseni. Katsos, kulkiessani puiston halki sinua tavoittaakseni, tuskin puoli tuntia takaperin, näin valoa palatsihuvilasta. Astuhan tännepäin, niin näet sen itsekkin."

"Luoteisessa kulmassa?" sanoi Everard. "Se tulee niin sanotun Victor Leen huoneen ikkunasta."

"No", jatkoi Wildrake, "minäpä olin kauvan kuulunut Lunsfordin miehiin ja tottunut vartiokulkuihin. Peeveli, sanoin siis itsokseni, enhän toki jätä taakseni valoa, tietämättä mitä se merkitsee. Sitäpaitsi, Mark, olit puhunut minulle niin paljon sievästä serkustasi, että ajattelin mukavaksi saada pikku pilkistuksen, jos kävi laatuun."

"Kevytmielinen, parantumaton mies! Mihin vaaroihin toimitatkaan itsesi ja ystäväsi pelkässä kujeilussa! Mutta jatkahan."

"Kautta tämän ihanan kuutamon, luulenpa olevasi mustasukkainen, Mark Everard!" vastasi hänen hilpeä kumppaninsa. "Siihen ei ole mitään aihetta, sillä joka tapauksessa olin minä, jonka piti nähdä neiti, kunnian terästävä ystäväni mielitietyn suloja vastaan. Ja neidin ei pitänyt nähdä minua, joten hän ei voinut tehdä mitään vertailuja sinun haitaksesi, tiedäthän. Lopuksi selvisi, ettei meistä kumpainkaan nähnyt toistansa laisinkaan."

"Sen tiedän hyvin. Alice-neiti läksi palatsihuvilasta aikaa ennen päivänlaskua eikä ole palannut sinne. Mutta mitä näit sinä, esittäaksesi sen tuollaisella johdannolla?"

"Enpä paljoakaan", kertoi Wildrake. "Nousinhan vain jonkunlaiselle kaarenkannattimelle, sillä minä osaan kiivetä yhtä ketterästi kuin mikään kissa, joka on koskaan naukunut räystäällä, ja pidellen kiinni ympärillä kasvavista viiniköynnöksistä ja muista kiertokasveista pääsin asemaan, mistä sain tähystellyksi sisälle juuri mainitsemaasi huoneeseen."

"Ja mitä näit siellä?" tiedusti Everard toistamiseen.

"Enpä paljoakaan, kuten jo sanoin", vastasi kavalieri, "sillä näinä aikoina ei ole mitään uutta nähdä moukkien mässäävän kuninkaallisissa tai aatelisissa suojamissa. Näin kahden vintiön tyhjentelevän juhlallista viinaleiliä ja naukkailevan ylettömän isoa riistapiirakkaa; sen rasvaisen möhkäleen olivat he mukavuutekseen asettaneet vallasnaisen työpöydälle. Toinen heistä yritteli soittaa luuttua."

"Niitä julkeita konnia!" huudahti Everard; "se oli Alicen".

"Hyvin sanottu, veikkoseni – minua ilahuttaa, että jäykkyytesi saattaa järkkyyä. Minä vain lisäsin nuo luutun ja pöydän piirteet koettaakseni, oliko mahdollista saada inhimillisen kiukun kipinää isketyksi sinusta, niin pyhitetty kuin oletkin."

"Millaisia olivat miehet näköjään?" kysyi nuori Everard.

"Toinen oli lerppahattuinen, pitkäviittainen, hapannaamainen kiivailija, niinkuin teikäläiset yleensä; hänet minä otaksuin taloudenhoitajaksi eli asiamieheksi, josta olin kuullut puhuttavan kaupungilla. Toinen oli lyhyt tanakka mies, puuveitsi vyössään ja pitkä virkasauva vieressään – mustatukkainen lurjus, jolla oli valkoiset hampaat ja iloiset kasvot – puiston vartija tai metsävouti arvattavasti."

"Heidän on täytynyt olla Desboroughin suosikki, Taattu Tomkins", selitti Everard, "ja metsänvartija Joceline Joliffe. Tomkins on Desboroughin oikea käsi – independentti, ja hänellä on ylitsevuotamisen hetkiä, kuten hän sanoo. Jotkut arvelevat, että hänen lahjansa ovat voitolla hänen hurskaudestaan. Olen kuullut hänen käyttävän tilaisuuksiansa väärin."

"He käyttivät niitä oikein, kun heitä silmäilin", kertoi Wildrake, "ja pitkiä ryypynvälejä he eivät suvainneet. Mutta itse paholainen lieenee luiskauttanut painoni alta kiven, joka oli hellinnyt murenevasta kaarenkannattimesta. Sinunlaisesi kömpelö mies olisi niin kauvan miettinyt, mitä oli tehtävä, että hän olisi ehdottomasti seurannut sitä ennen päätöksensä valmistumista; mutta minä, Mark, minä kapsahdin kuin orava käsiksi muurinvihreän vesaan ja seisoin paikallani – olin sentään vähällä tulla ammutuksi, sillä melu hälytti heidät molemmat. He katsahivat ikkunaan ja näkivät minut ulkopuolella; kiivailija sieppasi pistoolinsa – heillä kun aina on sellaisia tekstejä varalla riippumassa pienen hakaraamatun vieressä, tiedäthän, – ja kaitsija tempasi metsästyssalkonsa. Minä kestitsin heitä molempia karjaisulla ja irvistyksellä – tokihan tiedät, että minä osaan vetää naamani viuruun kuin paviaani – sen tempun opin eräältä ranskalaiselta näyttelijältä, joka kykeni kiertämään leukapielensä pähkinäpihdeiksi. Samassa pudottausin hiljaisesti ruohikolle ja juoksin tieheni niin joustavasti, pysytellen seinustan pimennossa mahdollisimman kauvan, että jokseenkin lujasti uskon heidän ajatelleen minua sukulaisekseen paholaiseksi, joka oli kutsumattomana ilmestynyt heidän joukkoonsa. He olivat hirmuisesti säikähdyksissään."

"Sinä olet kamala huimapää, Wildrake", pahoitteli hänen kumppaninsa.

"Me olemme nyt menossa taloon – entä jos he muistaisivat sinut?"

"Ka, eihän se ole valtiopetosta, vai mitä? Kukaan ei ole joutunut maksamaan pilkistämisestä Coventryn Tomin päivistä asti, ja jos hänet pantiin tilinteolle, niin se kaiketi tapahtui paremmasta huvista kuin minun. Mutta usko minua, he eivät tunne minua sen paremmin kuin mies, joka on nähnyt Noll-ystäväsi ainoastaan pyhien hartaudenharjoituksessa, tuntisi saman Oliverin ratsailla johtamassa kravunhätäistä osastoansa rynnäkköön taikka samaista Nollia laskettelemassa pilapuheita ja keikistelemässä pulloa syntisen runoilija Wallerin kanssa."

"Hiljaa! ei sanaakaan Oliverista, jos pidät missään arvossa itseäsi ja minua. Paha on laskea pilaa kalliosta, johon saattaa pirstoutua. Mutta tässä on portti – mepä häiritsemmekin noiden kelpo herrasmiesten virkistäytymistä." Puhuessaan hän takoi isolla ja raskaalla kolkuttimella ulko-oveen.

"Rat-tat-tat-taa!" sanoi Wildrake; "siinä on oivallinen hälytys teille keropäille veijareille!" Sitte hän puolittain hymisi, puolittain lauloi renkutuksen:

Hei, veijarit hurskaat, mun polskani alkaa, – jo tanssiin sievästi nostakaa jalkaa!

"Kautta taivaan! Tämä voittaa juhannusyönkin hourion", sanoi Everard, kääntyen häneen vihaisesti.

"Ei ollenkaan, ei ollenkaan", vastasi Wildrake; "se on vain pikku kakaisu, ihan sellainen kuin käy tarpeelliseksi ennen pitkän puheen alottamista. Olen totisena nyt kokonaisen tunnin, kun olen saanut tuon sotaosan laulunpätkän pois mielestäni."

Hänen puhuessaan kuului askeleita eteissuojamasta, ja ison oven luukku avautui longalleen, mutta jäi kaiken varalta ketjulla kytketyksi. Rakoon ilmestyivät Tomkinsin kasvot ja sen alapuolelle Jocelinen, jälkimäisen pitelemän lampun valaisemina, ja Tomkins kysyi tämän hälytyksen tarkoitusta.

"Pyydän päästä heti sisälle!" sanoi Everard. "Joliffe, tunnethan minut hyvin?"

"Kyllä, sir", vastasi Joceline, "ja voisin laskea teidät tänne kaikesta sydäimestäni; mutta voi! katsokaas, sir, minä en ole avainten haltija.

Tässä on se herrasmies, jonka valtuuden varassa minun on toimittava – Herra minua auttakoon, kun ajat nyt ovat tällaiset!"

"Ja kun se herrasmies, joka lienee herra Desboroughin kamaripalvelija – "

"Hänen arvoisuutensa halpa sihteeri, jos suvaitsette", tokaisi Tomkins, Wildraken heti kuiskatessa Everardin korvaan: "Minä en enää tahdo olla sihteeri, Mark, sinä olit ihan oikeassa – kirjurin aseman täytyy olla herrasmiehelle soveliaampi toimi."

"Ja jos olette herra Desboroughin sihteeri, niin arvatakseni tunnette minut ja asemani kyllin hyvin", sanoi Everard independenttiä puhutellen, "epäröimättä päästääksenne minut ja saattolaiseni viettämään yön palatsihuivilassa?"

"Kyllähän, kyllä vain", selitteli independentti, "jos teidän arvoisuutenne nimittäin luulee saavansa mukavamman majapaikan täällä kuin siinä kaupungin kestitystalossa, jota ihmiset turhanaikaisesti sanovat Pyhän Yrjänän ravintolaksi. Täällä on kovin rajoitetut mukavuudet, teidän arvoisuutenne – ja meidät on jo järkyttänyt puolikuolleiksi sielunvihollisen ilmestys – vaikka hänen tulinen ammuksensa nyt on sammutettu."

"Tuo kaikki saattaa kelvata oikeassa paikassa, herra sihteeri", huomautti Everard, "ja te voitte tavata sopen sitä varten, kun ensi kerralla viehätytte esiintymään saarnamiehenä. Mutta minä en hyväksy sitä miksikään perusteeksi pidättämiseeni täällä kylmässä syystulessa, ja jollei minua oteta heti vastaan, ja soveliaasti, niin ilmoitan herrallenne, että te olette röyhkeä toimessanne."

Desboroughin sihteeri ei rojhennut vastustella enempää, sillä oli hyvin tunnettua, että Desboroughilla itsellään oli merkityksensä ainoastaan Cromwellin sukulaisena, ja jo melkein itsevaltiaaksi kohonnut ylikenraali tiedettiin hyvin suosiolliseksi sekä vanhemmalle että nuoremmalle Everardille. Tosin olivat he presbyteriläisiä ja hän independentti, ja vaikka Everardit harrastivat samoja nuhteettoman siveellisyyden ja elävämmän uskonnollisuuden aatteita, jotka harvoja poikkeuksia lukuunottamatta olivat parlamenttipuolueen omia, eivät he luontuneet johtamaan näitä ominaisuuksia siihen äärimäiseen intomielisyyteen, jota niin monet muut siihen aikaan suosivat. Kuitenkin oli hyvin tunnettua, että mikä tahansa olikaan Cromwellin oma uskonnollinen kanta, hän ei yksinomaan sen mukaan valinnut suosikkejaan, vaan ulotti kannatuksensa niihin, jotka kykenivät palvelemaan häntä, vaikka he tulivat Egyptin pimeydestäkin, kuten silloin sanottiin. Vanhempi Everard oli hyvässä maineessa viisaudestaan ja terävästä älystään; sitäpaitsi oli hän hyvää sukua ja itsenäisen varakas, joten hänen liittymisensä tuotti arvoa puolueelle, johon hän tahtoi yhtyä. Hänen poikansa taas oli ollut etevä ja menestystä saavuttanut soturi; hän oli herättänyt huomiota sillä erinomaisella kurilla, jonka hän sai säilymään miestensä kesken, taisteluissa osoittamallaan urhoollisuudella ja sillä inhimillisyydellä, jolla hän oli aina valmis lieventämään voiton seurauksia. Sellaisia miehiä ei sopinut lyödä laimin, kun monet merkit toisiansa vahvistaen ilmaisivat, että ne valtion puolueet, jotka olivat onnistuneina saaneet aikaan kuninkaan kukistumisen ja kuoleman, olivat piakkoin joutumassa keskenään riitaan saaliin jaosta. Cromwell kohteli senvuoksi molempia Everardeja hyvin huomaavaisesti, ja heidän vaikutustansa häneen pidettiin niin suurena, että taattu herra sihteeri Tomkins ei huolinut antautua vaaraan kiistelemällä eversti Everardin kanssa niin pienestä seikasta kuin yösijasta, tai isommastakaan.

Joceline oli toimekas puolestaan. Kynttilöitä hankittiin lisää, enemmän puita heitettiin tuleen', ja molemmat vastatulleet vieraat saatettiin Victor Leen vierashuoneeseen, joksi sitä nimitettiin jo mainitsemastamme tulisijan yläpuolella riippuvasta muotokuvasta. Kului useita minuutteja, ennen kuin eversti Everard kykeni saamaan takaisin käyttäytymisensä yleisen jäykkyyden – niin voimakkaasti tehosi häneen se seikka, että hän nyt oli huoneessa, jonka katon alla hän oli viettänyt monia elämänsä onnellisimpia hetkiä. Tuossa oli lipasto, jonka hän oli nähnyt avattavan mitä suurinta ihastusta tuntien, kun Sir Henry Lee suvaitsi antaa hänelle ohjausta kalastuksessa ja näytellä onkia ja siimoja sekä kaikkia aineksia keinotekoisen karpäsen valmistamiseksi, jollainen

koje oli silloin vähän tunnettu. Tuossa riippui vanha perhekuva, joka muutamista hänen holhoojansa omituisen salaperäisistä lauselmista oli johtunut herättämään hänen uteliaisuuttaan ja pelkoansa poikuusvuosina, vieläpä varhaisessa nuoruudessaakin. Hän muisti, miten hänen jäätyänsä yksin huoneeseen vanhan soturin tutkiva silmä näytti aina tähtäävän häneen, mihin hyvänsä kohtaan huonetta hän asettuikin, ja miten hänen lapsekasta mielikuvitustansa oli häirinnyt ilmiö, jota hän ei osannut selittää.

Näiden mukana tunkeusi hänen mieleensä lukemattomia rakkaampia ja lämpimämpiä muistoja hänen varhaisesta kiintymyksestään sievään Alice-serkkuunsa, kun hän autteli tätä opinnoissa, toi vettä hänen kukkasilleen tai säesti hänen lauluaan, ja hän muisti kerran kuulleen isän jupisevan, kun tämä katseli heitä hyväntuulisesti ja huolettomasti hymyillen: "Jos niin sattuu käymään, niin sepä saattaa olla heille molemmille parasta." Kauniita onnen haaveita oli hän rakennellut näiden sanojen varaan. Kaikki nämä näyt oli hälventänyt sotatorvi, joka kutsui Sir Henry Leen ja hänet vastakkaisiin armeijoihin, ja tämänkin päivän tapahtumat olivat osoittaneet, että juuri Everardin menestys soturina ja valtiomiehenä näytti kerrassaan ehkäisevän niiden elpymisen mahdollisuuden.

Hänet havahdutti tästä ikävästä mietiskelystä Jocelinin lähestyminen. Tämä lienee ollut karaistunut ryypiskelijä, sillä hän oli suoriutunut lisävalmistuksista joutuisammin ja sääntillisemmin kuin olisi voinut odottaa henkilöltä, joka oli viettänyt iltansa hänen tavallaan.

Hän halusi nyt kuulla everstin määräykset yöksi.

Tahtoiko hän syödä mitään?

"En."

Suvaitsiko hänen arvoisuutensa ottaa haltuunsa Sir Henry Leen vuoteen, joka oli varustettu kuntoon?

"Kyllä."

Neiti Alice Leen vuode varustettaisiin sihteerille.

"Korviesi menetyksen uhalla – ei", kielsi nuori Everard.

Mihin oli siis arvoisa sihtööri sijoitettava?

"Koirankoppiin, jos mielesi tekee", vastasi eversti Everard; "mutta", hän lisäsi astuen Alicen makuuhuoneeseen, jonne pääsi vierashuoneesta, lukiten sen ja ottaen avaimen haltuunsa, "kukaan ei saa häväistä tätä kamaria".

Oliko hänen arvoisuudellaan mitään muita käskyjä yöksi?

"Ei mitään, paitsi että huone on vapautettava tuosta miehestä. Kirjurini jää luokseni – minulla on määräyksiä, jotka on kirjoitettava. Maltahan sentään – annoithan kirjeeni tänä aamuna Alice-neidille?" "Kyllä annoin." "Sanopas, hyvä Joceline, mitä hän virkkoi saadessaan sen?"

"Hän näytti kovasti huolestuneelta, sir, ja tosiaan luulen hänen hiukan itkeneenkin, – suuressa ahdistuksessa hän näytti olevan."

"Ja minkä sanoman hän lähetti minulle?"

"Ei mitään, suvaitkoon teidän arvoisuutenne minun sanoa. Hän aloitti: 'Sano Everard-serkulleni, että minä ilmoitan enoni ystävällisen aikeen isälleni, jos voin saada sopivan tilaisuuden – mutta että minä suuresti pelkään' – ja siihen hän ikäänkuin keskeytti lauseensa ja lisäsi: 'Minä kirjoitan serkulleni, ja koska saattaa olla myöhä, ennen kuin saan puhutelluksi isääni, tule sinä perimään vastaukseni jumalanpalveluksen jälkeen.' Läksinkin siis kirkkoon kuluttamaan aikaani, mutta palatessani ajopuistoon huomasin tuon miehen vaatineen herraani luovuttamaan valtuutensa hänelle, ja minun oli kaikin mokomin toimitettava palatsihuvila hänen haltuunsa. Olisin mielelläni antanut teidän arvoisuudellenne viittauksen, että vanha ritari ja nuori emäntäni olivat yllättämässä teidät, mutta mitenkään en saanut asiaa kuntoon."

"Sinä olet toiminut hyvin, hyvä mies, ja kyllä muistan sinut. Ja nyt, hyvät herrat", hän sanoi lähestyen kirjuri- eli sihteeriparia, joka oli sillävälän tyynesti istunut kivileilin ääreen ja toisiinsa tutustuakseen tyhjentänyt lasillisen sen sisällöstä, "sallikaa minun muistuttaa teille, että yö on kulunut myöhäiseksi".

"Pullossa vielä pulputtaa", väitti Wildrake vastaan.

"Hm! hm! hm!" köhi parlamenttipuolueen eversti, ja jolleivät hänen huulensa kironneet kumppanin varomattomuutta, niin enpä mene takuuseen siitä, mitä hänen sydämessään liikkui. "No", hän sanoi huomattessaan, että Wildrake oli täyttänyt oman lasinsa ja Tomkinsin, "kulautahan se erojaislasillinen, ja sillä hyvä".

"Ettekö suvaitsisi ensin kuulla", esitti Wildrake, "kuinka tämä kunnon herrasmies näki paholaisen tänä iltana tirkistävän tuon ikkunan ruudusta ja kuinka hän ajattelee, että ilmestys hahmoltaan varsin suuresti muistutti teidän arvoisuutenne nöyrää orjaa ja keinoa töhertäjää? Ettekö kuuntelisi vain vielä sitä, sir, ja samalla siemaisi lasillista tätä parahiksi väkevää nestettä?"

"En juo mitään", epäsi eversti Everard ankarasti, "ja minun täytyy sanoa *sinulle*, että olet jo juonut lasillisen liikaa. Herra Tomkins, toivotan teille hyvää yötä."

"Sananen ajallaan läksiäisiksi", virkkoi Tomkins, nousten tuolin korkean nahkaselän taakse seisomaan sekä rykien ja tuhistellen nenäänsä ikäänkuin hartauspuheeseen valmistautuen.

"Suokaa minulle anteeksi, sir", vastasi Markham, "mutta te ette ole nyt kylliksi oma itsenne, johtaaksenne muiden hartautta".

"Voi niitä, jotka armon hylkäävät!" lausui valtuutettujen sihteeri astellessaan ulos huoneesta – loppu hupeni oven sulkeutumiseen tai tuli loukkaamisen pelosta pidätetyksi.

"Ja nyt, Wildrake houkkio, mene vuoteeseesi – se on tuolla", ja Everard viittasi ritarin huoneeseen.

"Mitä, sinä oletkin varannut neidin kamarin itsellesi? Näin sinun pistävän avaimen taskuusi."

"En tahdo – en tosiaan voisikaan nukkua siinä huoneessa – en saa nukutuksi missään – mutta minä valvon tässä nojatuolissa. Olen pannut hänet toimittamaan puita tulen ylläpitämiseksi. Sovinnolla nyt, mene vain sinä levolle ja nuku pois päihtymyksesi."

"Vai päihtymykseni! Minä nauran sinulle halveksien, Mark – sinä olet ämmälauri ja ämmälaurin poika etkä tiedä, mihin kunnon mies kykenee rehellisessä pikarin tyhjentyksessä."

"Hänen koko puolueensa paheet esiintyvät järjestään tuossa mies-parassa", sanoi eversti itsekseen, katsellen syrjäsilmyksin suojattiansa, kun tämä ei kovinkaan vakain askelin vetäytynyt makuuhuoneeseen. "Hän on huimapäinen, juopotteleva, huikentelevainen, ja jollen saa häntä turvallisesti lähetetyksi laivassa Ranskaan, niin hänestä varmasti koituu sekä oma tuhonsa että minun. Mutta kuitenkin hän ylimalkaan on hyväsydäminen, uljas ja jalomielinen, ja hän olisi täyttänyt minun suhteeni sopimuksen, jonka voimassapysymistä hän nyt odottaa minulta; ja mitä ansiota on uskollisuudestamme, jollemme pidä annettua sanaamme vahingoksemmekin, kun kerran olemme luvanneet? Otan kuitenkin sen vapauden, että turvaan itseni enemmältä häiritsemiseltä."

Niin sanoen hän lukitsi vierashuoneen ja kavalierin makuuhuoneen välisen oven. Miettivästi miteltään lattiaa hän sitte palasi istuimelleen, tasoitti lampun sydämen ja veti esille tukun kirjeitä. "Luenpa nämä vielä kertaalleen", hän tuumi, "jotta valtiollisten asiain ajattelu karkoittaisi tämän omakohtaisen surun vihlovan tunteen, jos mahdollista. Armias Kaitselmus, mihin tämä kaikki päättyykään? Me olemme uhranneet perheitemme rauhan, nuorten sydämiemme lämpimimmät tunteet, parantaaksemme synnyinmaamme olot ja vapauttaaksemme sen sorrosta. Kuitenkin näyttää siltä, että jokainen vapautta kohti astumamme askel on vain tuonut näkyviimme uusia ja kamalampia vaaroja, niinkuin vuorisella seudulla matkustavainen joutuu jokaisella askeleella, joka kohottaa hänet korkeammalle, yhä uhkaavampaa vaaraa ilmaisevaan asemaan."

Hän luki kauvan ja tarkkaavasti noita pitkäveteisiä ja sekavia kirjeitä, joiden kyhääjät vetosivat hänen nähtensä Jumalan kunniaan ja Englannin vapautukseen ja oikeuksiin, esittäen ne vallitseviksi päämääriseksi, mutteivät kaikella kiertelyllään kyenneet estämään Markham Everardin terävää silmää havaitsemasta, että oma hyöty ja kunnianhimoiset pyyteet olivat heidän suunnitelmiensa vaikuttavimpina pontimina.

6. LUKU. RATKAISEVA PÄÄTÖS

Yksityisessä murheessaan ja huolestuksessaan maan tähden, joka oli kauvan ollut kansalaissodan saaliina eikä näyttänyt piankaan pääsevän minkään vakiintuneen hallitusmuodon ohjailemaksi, olivat Everard ja hänen isänsä monien muiden tavoin kääntäneet katseensa kenraali Cromwelliin. Tämä mies oli uljuudellaan päässyt armeijan suosikiksi, hänen terävä järkensä oli tähän asti vallinnut niitä eteviiä kykymiehiä, jotka olivat häntä ahdistelleet parlamentissa, samaten kuin taistokentälläkin esiintyviä vihollisiaan, joten hän alkoi yhä useampien mielestä tuntua yksinään olevan siinä asemassa, että hän pystyisi tyynnyttämään kansan, kuten silloin oli tapana sanoa, eli toisin sanoen määräämään hallitusmuodon. Isän ja pojan kerrottiin päässeen hyvin korkealle kenraalin suosiossa. Mutta Markham Everard tiesi muutamia seikkoja, jotka saivat hänet epäilemään, tokko Cromwell todella sydämessään tunsu hänen isäänsä tai häntä itseänsä kohtaan sitä suopeutta, mitä yleiseen luultiin. Hän tiesi kenraalin viekkaaksi valtiomieheksi, joka kykeni miten kauvan tahansa salaamaan todellisia mielipiteitään ihmisistä ja asioista, kunnes ne voitiin ilmaista hänen etunsa kärsimättä siitä mitään haittaa. Ja lisäksi tiesi hän, että kenraali ei varmaankaan unohtaisi, mitä vastarintaa presbyteriläinen puolue oli tehnyt "Isolle asialle", kuten sitä Oliver nimitti – kuninkaan syyttämiseksi ja mestaukselle. Tähän vastustukseen olivat Everardit hartaasti yhtyneet, eivätkä Cromwellin todistelut ja puolittain lausutut uhkauksetkaan olleet saaneet heitä häilymään siinä menettelyssään, saati suostumaan jäseniksi siihen valiokuntaan, joka nimitettiin istumaan tuomareina tuossa muistettavassa tilaisuudessa.

Tämä epäröiminen oli aiheuttanut jonkun verran kylmäkiskoisuutta kenraalin ja Everardien välillä. Mutta kun nuorempi Everard jäi armeijaan ja taisteli Cromwellin johdolla sekä Skotlannissa että lopuksi Worcesterissa, saavuttivat hänen palveluksensa varsin usein päällikön hyväksymisen. Erityisesti kuului hän Worcesterin taistelun jälkeen niihin upseereihin, joille Oliver saatiin vaivoin pidätetyksi antamasta läänitysherrain ritariarvoa oman tahtonsa ja mielihalunsa mukaan, hän kun enemmän ajatteli valtansa todellista laajuutta käytännössä kuin millä nimellä hän sitä piteli. Näytti siis siltä kuin olisi entisen erimielisyyden kaikki muistelu häipynyt ja kuin olisivat Everardit jälleen päässeet aikaisempaan lujaan asemaansa kenraalin suosiollisuudessa. Useat kyllä epäilivät tätä ja yrittivät suostutella etevää nuorta upseeria liittymään johonkuhun muuhun niistä puolueista, joiksi nuori tasavalta oli hajaantunut. Mutta tällaisia ehdotuksia hän ei ottanut kuullakseen. Kylliksi verta oli jo vuodatettu, hän sanoi – oli aika kansan päästä lepäämään vakiintuneen hallituksen alaisena, joka olisi kyllin voimakas suojelemaan omaisuutta ja kyllin lempeä edistämään rauhallisuuden paluuta. Tämä oli hänen nähdäkseen saatavissa aikaan ainoastaan Cromwellin välityksellä, ja Englannin enemmistö oli samaa mieltä. Siten alistuessaan menestystä saavuttaneen soturin herruuteen unohtivat taipujat tosin periaatteet, joiden kannustamina he olivat paljastaneet miekkansa kuningas-vainajaa vastaan. Mutta vallankumouksissa on ankarain ja ylväitten periaatteiden usein pakko myödyä olevaisten olojen vuolteeseen, ja useinkin sattuu, että sotaa on käyty pelkkien oikeuskäsitteiden hyväksi ja vihdoinkin ilomielin tehty siitä loppu vain toivossa, että yleinen rauhallisuus palajaa, niinkuin monenkin pitkällisen piirityksen jälkeen varusväki hyvillä mielin antautuu yksistään saadessaan henkensä säästämistä vakuuden.

Eversti Everardista tuntui sen vuoksi Cromwellille suomansa kannatus annetulta ainoastaan siinä mielessä, että useiden vaurioiden mahdollisuuksista oli kaiken todennäköisyyden mukaan vähäisin tulossa, jos niin järkevä ja urhoollinen mies kuin armeijan ylikenraali asetettaisiin valtion johtoon, ja hän tajusi, että Oliver itse varmaankin pitäisi hänen kiintymystensä penseänä ja puutteellisenä sekä sovittaisi kiitollisuutensa siitä samoin rajoitetuksi.

Sillävälin pakoittivat kuitenkin olosuhteet hänet panemaan kenraalin ystävyyden koetteelle. Woodstockin ottaminen takavarikkoon, ja erityisten valtuutettujen oikeuttaminen pitelemään sitä kansallisena omaisuutena, oli jo aikaa sitte hyväksytty, mutta vanhemman Everardin vaikutusvalta oli viikkomääriä ja kuukausia lykännyt sen toimeenpanoa. Nyt oli lähenemässä hetki, jolloin iskua ei enää voitu torjua, etenkin kun Sir Henry Lee kohdastaan vastusti jokaista esitystä alistumisesta nykyiseen hallitukseen, joten hänet oli nyt armonaikansa kuluttua umpeen merkitty niiden parantumattomien ilkimielisten niskuroitsijain luetteloon, joilta valtioneuvosto oli päättänyt katkaista kaikki sovittelevat suhteet. Ainoana keinona vanhan ritarin ja hänen tyttärensä suojelemiseksi oli herättää itse kenraalin harrastus asiaan, jos mahdollista, ja harkitessaan kaikkia heidän seurustelussaan ilmenneitä seikkoja tuns i eversti Everard, että vaatimus, joka niin suoranaisesti haittaisi Cromwellin langon, nykyisiin valtuutettuihin kuuluvan Desboroughin etuja, panisi kenraalin ystävyyden tosiaankin peräti kovaan koetukseen. Mutta muuta valittavaa ei kuitenkaan ollut.

Tässä mielessä ja samalla noudattaakseen Cromwellin pyyntöä, kenraali kun oli heidän erotessaan hartaasti kehoittanut häntä kirjallisesti lausumaan mielipiteensä valtiollisesta asemasta, eversti Everard käytti alkuyön selvitteläkseen ajatuksensa yhteiskunnan tilasta suunnitelmaksi, jota arveli kenties otolliseksi Cromwellille, koska siinä kehoitettiin häntä Kaitselmuksen avulla tulemaan valtion pelastajaksi, kutsumalla koolle vapaan parlamentin ja tämän kannattamana asettumalla jonkunlaisen vapaamielisen ja vakaan hallituksen johtoon, koska kansa muutoin näkyi olevan joutumassa täydelliseen vallattomuuden tilaan. Luoden yleispiirteisen katsauksen kuningasmielisten murrettuun voimaan ja niihin eri puolueisiin, jotka nyt mullistelivat valtiota, hän osoitti, miten muutos oli toteutettavissa ilman verenvuodatusta tai väkivaltaa. Tästä aiheesta hän siirtyi selittämään, miten paikallaan oli pitää voimassa toimeenpanevan hallituksen asianmukainen arvovalta, joutuisipa se kenen käsiin hyvänsä, ja osoitti siten Cromwellin – tulevaisena valtiokanslerina tai konsulina taikka Suur-Britannian ja Irlannin ylikenraalina – tarvitsevan korkean arvonsa mukaisia kruununmaita ja uhkeita asuinpalatseja. Täten hän luontevasti pääsi puhumaan Englannin kuninkaallisten asuntojen hävityshankkeista, esitti surullisen kuvauksen siitä tuhosta, joka uhkasi Woodstockia, ja asettui puolustamaan tuon kauniin kuninkaankartanon säilyttämistä, pyytäen sitä omakohtaiseksi suosionosoitukseksi, koska asia herätti hänessä erityisen suurta harrastusta.

Kirjeensä lopetettuaan ei eversti Everard tuntenut suurestikaan nousseensa omassa arvostelussaan. Hän oli valtiollisessa toiminnassaan tähän hetkeen asti karttanut sekoittamasta yksityisiä vaikuttimia yleisiin esiintymisperusteihinsa, ja nyt hän kuitenkin tuns i alentuneensa sellaiseen yhdistelmään. Mutta hän lohdutti itseään tai ainakin vaiensi tämän ikävän muiston sillä ajatuksella, että Britannian onni nykyisten olojen valossa harkittuna ehdottomasti vaati Cromwellia hallituksen etunenään ja että Sir Henry Leen etu tai oikeammin hänen turvallisuutensa ja ajallinen toimeentulonsa yhtä selvästi edellytti Woodstockin säilyttämistä ja luvan antamista hänelle asua siellä. Oliko kirjoittajan vika, että sama tie johtaisi näihin molempiin päämääriin tai että hänen yksityinen harrastuksensa ja maan hyöty osuivat yhtymään samassa kirjeessä? Hän paadutti sen vuoksi mielensä tähän toimenpiteeseen, satoi kirjeensä kääryksi, osoitti sen ylikenraalille ja ummisti sen sitten vaakunasinetillään. Tämän tehtyään hän heittäysi takakenoon istuimellaan ja vastoin luuloaan vaipui uneen mietteissään, niin huolestuttavia ja kiusallisia kuin ne olivatkin, eikä hän herännyt ennen kuin kylmänharmaa sarastus pilkisteli itäisestä ikkunasta.

Hän hätkähti ensin, kavahtaen jalkeille samanlaisin tuntein kuin ihminen, joka havahtuu hänelle oudossa paikassa; mutta samassa hän jo muistikin, missä oli. Hämäräksi hiipunut lamppu, valkoiseen tuhkaansa miltei sammunut takkavalkea, tulisijan yläpuolella riippuva synkkä muotokuva, sinetitty kääry pöydällä – kaikki muistuttivat hänen mieleensä edellisen päivän tapauksia ja kuluneen yön mietteitä.

"Sitä ei käy auttaminen", hän sanoi itsekseen; "on valittavana ainoastaan Cromwell tai anarkia. Ja luultavasti se tajunta, että hänen arvoasemansa toimeenpanevan hallituksen päänä johtuu yksinomaan kansan suostumuksesta, ehkäisee valtaan liittyvää luontumusta muodostua mielivallaksi.

Jos hän hallitsee parlamenttien välityksellä ja alamaisen oikeuksia polkematta, niin miksei Oliver yhtä hyvin kuin Kaarlo? Mutta minun täytyy ryhtyä toimiin saadakseni kääryni turvallisesti toimitetuksi tämän tulevaisen hallitsevan ruhtinaan käsiin. On hyvä ehtiä lausumaan hänelle ensimmäinen vaikuttava sana, koska niitä on epäilemättä monta, jotka eivät epäröi suositella hänelle väkivaltaisempia ja päätäpahkaisempia keinoja."

Hän päätti uskoa tärkeän käärynsä Wildrakelle, jonka huimapäisyys ei milloinkaan puhjennut esiin niin suuresti kuin hänen sattumalta jäätyänsä joutilaaksi. Sitäpaitsi, vaikkapa hänen uskollisuutensa ei olisikaan ollut jo muuten moitteeton, olisi hänen kiitollisuudenvelkansa Everard-ystävänsä kohtaan varmasti tehnyt hänet taatuksi.

Tällaisia päätelmiä liikkui eversti Everardin mielessä kun hän kokosi halkojen jätteet tulisijalta ja sai ne iloisesti loimuamaan, karkoittaakseen raajojansa kangistuttaneen epämieluisan viluntunteen; ja päästessään hiukan lämpiämään hän jälleen vaipui uinahdukseen, jonka hälvensivät vasta aamuauringon säteet, tunkeutuessaan huoneeseen.

Hän nousi, ojentausi, käveli edestakaisin huoneessa ja katseli isosta ulkonevasta ikkunasta läheisimpiä esineitä, nimittäin raiskiolle jääneen puiston tasoittamattomia pensasaitoja ja ruohoittuneita käytäviä. Tämä alue oli vanhaan aikaan järjestelty tarhurin taiteen ylpeimpiä mielikuvia vastaavaksi ja esitti näkyviin sarjan haaveellisiin muotoihin karsittuja marjakuusia, soukkia lehtosolia ja avoimia Kävelyteitä. Kaikkiaan kuului siihen pari kolme acrea¹⁵ maata palatsihuvilan sillä sivulla, ja se oli rajana rakennuksen likeisimmän ympäristön ja varsinaisen puiston välillä. Eri aita oli nyt monin paikoin sortunut, ja metsävuohet kävivät kileineen vapaasti ja häiriintymättömästi laitumella ihan metsäpalatsin ikkunain alla asti.

Tämä oli ollut Markhamin poikuusvuosien mieluisimpana urheilunäyttämönä. Hän kykeni vielä eroittamaan, vaikka ne olivat nyt kasvaneet muodottomiksi, tarhurin keritsimien luoman goottilaisen linnan vehmaat pikkutornit, joita hänellä oli tapana ammuskella nuolillaan; toisin ajoin hän asteli sen edustalla kuin harhailevat ritarit, joista oli lukenut, töräyttellen torveansa ja uhmaten oletettua jättiläistä tai *paynim* ritaria, joka piti linnaa hallussaan. Hän muisti, miten hänellä oli ollut tapana harjaannutella useita vuosia nuorempaa serkkuansa esittämään osaa noissa poikamaisen mielikuvituksen kujeissa ja esiintymään hentoisena kantapoikana tai keijukaisena taikka lumottuna prinsessana. Myöskin muisti hän heidän myöhemmän tuttavuutensa ajalta useita seikkoja, joista hän oli melkein välttämättömästi johtunut päätelmään, että heidän vanhempansa olivat varhain ajatelleet mahdolliseksi sopivan liiton solmimisen serkuksien kesken. Noin kirkkaalle pohjalle kohonneet tuhannet näyt olivat kadonneet sen mukana, mutta palasivat nyt varjoina muistuttamaan hänen mieleensä kaikkea menettämäänsä. Ja minkä hyväksi menettämäänsä? "Englannin tulevaisuuden tähden", vastasi hänen ylpeä tietoisuutensa, "Englannin, joka oli vaarassa joutua suvaitsemattomuuden ja hirmuhallituksen uhriksi". Ja hän vahvisti mieltänsä muistutuksella: "Jos olen uhrannut yksityiseni onneni, niin se on tapahtunut, jotta kansalaiseni saisivat nauttia omantunnon vapautta ja lain turvaa, jotka muutoin olisivat hyvinkin luultavasti tulleet menetetyiksi heikon ruhtinaan ja tunnottoman valtiomiehen vallitessa maata." Mutta hänen povessaan kuiskiva paholainen ei tahtonut väistyä rohkean vastauksen tieltä. "Onko sinun vastarintasi", se tiedusti, "hyödyttänyt maatasi, Markham Everard? Eikö Englanti noin runsaan verenvuodatuksen ja noin kamalien kärsimysten jälkeen ole nyt yhtä suuresti sorrettuna voitollisen soturin miekan alla kuin ennen omavaltaisen ruhtinaan valtion sitä painaessa? Onko parlamentti tai mitä siitä on jäljellä pätevä pitämään puoliansa johtajaa vastaan, joka on soturiensa sydänten valtias, yhtä rohkea ja viekas kuin hän on hankkeissaan aavistamaton? Tämä kenraali, jolla on hallussaan armeija ja siten myös kansakunnan kohtalo, luopuuko hän vallastaan sillä perusteella, että järkeily lausuisi hänen velvollisuudekseen alentua alamaiseksi?"

¹⁵ Acre vastaa 4,613 neliometriä. Suom.

Hän ei rohjennut vastata, että hänen tietonsa Cromwellistä oikeuttivat hänet odottamaan mitään sellaista kieltäymystä. Kuitenkin ajatteli hän yhä, että näin tavattoman tukalina aikoina täytyi sen olla paras hallitus, olipa se itsessään kuinkakin vähän suotava, joka joutuisimmin palauttaisi maahan rauhan, pysähdyttäen vammat, joita kiistaavat puolueet päivä päivältä tuottivat toisilleen. Hän arveli, että Cromwell oli ainoa suurmies, jonka johdolla voitiin muodostaa häilymätön hallitus, ja oli senvuoksi liittynyt hänen vaiheisiinsa, vaikka hän ei voinutkaan olla tuon tuostakin vakavasti epäilemättä, missä määrin tämän umpimielisen ja salaperäisen kenraalin puuhien avittaminen soveltui niihin periaatteisiin, joiden elähyttämänä hän oli tarttunut aseisiin.

Tätä kaikkea pohtiessaan Everard loi katseensa alas kääryyn, jonka hän oli ennen nukahdustansa kietonut ja asettanut pöydälle ylikenraalille osoitettuna. Hän epäröitsi moneen kertaan, muistaessaan sen sisällön ja missä määrin hänen täytyi olla paljastuneena tuon henkilön silmissä ja sidottuna kannattamaan hänen korkealentoisia aikeitaan, kun lähetys oli joutunut Oliver Cromwellin haltuun.

"Kuitenkin täytyy minun tehdä se", huokasi hän viimein. "Kiistaajien joukossa on hän voimakkain – viisain ja maltillisin – ja vaikka hän onkin kunnianhimoinen, ei hän kenties ole heistä vaarallisin. Jollekulle täytyy uskoa valta toimeenpanna ja varjella yleistä järjestystä, ja kuka voi omistaa tai käyttää sellaista valtaa niin vääjäämättömästi kuin mies, joka on Englannin voitollisten sotajoukkojen päällikkö? Tulkoon vastedes mitä hyvänsä, rauhan ja lain palautuksen pitäisi olla meidän ensimmäisenä ja tähdellisimpänä päämääränämme. Tuo parlamentin pirstale ei kykene pitämään puoliansa armeijaa vastaan pelkällä vetoamisella mielipiteen pyhitykseen. Jos he mielivät supistaa sotavaen mahtia, niin sen täytyy tapahtua suoranaishalla sodankäynnillä ja maa on ollut liian kauvan veren liottamana. Mutta Cromwell saattaa ja varmaan tahtookin tehdä kohtuullisen sovinnon heidän kanssaan sellaisin perustein, jotka saavat rauhan säilymään, ja valitettavasti on meillä ainoastaan tämä toivo kuningaskunnan tyntymisestä ja itsepintaisen sukulaiseni suojelemisesta hänen rehellisen, vaikka järjettömän uppiniskaisuutensa seuraamuksilta."

Vaietaan muutamia, sisäisiä epäilyksen ja vastahakoisuuden tunteita tällaisella järkeilyllä pysyi Markham Everard päätöksessään yhtyä Cromwelliin rynnistyksessä, joka oli ilmeisesti syntymässä siviili- ja sotilasmahtien kesken. Täysin vapaana ollessaan ei hän olisi katsonut hyväksi omaksua sitä menettelyä, vaan valitsi sen parempana kahdesta vaarallisesta äärimäisyydestä, jotka ajan käännekohta oli esittänyt hänen ratkaistavikseen. Hän ei kuitenkaan voinut olla vapisematta muistaessaan, että vaikka hänen isänsä oli tähän asti ihaillut Cromwellia välikappaleena, jonka avulla oli saatu aikaan niin suuria ihmeitä, ei hän kenties olisikaan taipuvainen menemään hänen puolelleen Pitkää Parlamenttia vastaan, jossa hän oli ollut toimeliaana ja huomattavana jäsenenä, kunnes hänet oli yhtämittäinen kivuloisuus osittain syrjäyttänyt. Tämäkin epäily oli Markhamin nieltävä tai tukahutettava parhaansa mukaan, mutta hän lohduttausi sillä helpolla vastahuomautuksella, että hänen isänsä oli toki mahdoton nähdä asioita toisessa valossa kuin ne olivat hänelle itselleen esiintyneet.

7. LUKU. EVERSTIN LÄHETTI

Ratkaisevasti päätettyään toimittaa käärynsä kenraalille ilman viivytystä lähestyi eversti Everard sen huoneen ovea, jossa sisältä kuuluvasta raskaasta hengityksestä päättäen vanki Wildrake nukkui sikeää unta sekä väkijuomien että väsymyksen voittamana. Tulijan kiertäessä avainta teki hieman ruostunut telki niin kirskuvaa vastusta, että se osittain herätti nukkujan huomiota, vaikkei havahduttanut häntä. Everard seisoj hänen vuoteensa ääressä kuullessaan hänen mutisevan: "Onko jo aamu, vanginvartija? No, sinua koiraa, jos sinussa olisi vain rahtunenkin ihmisyyttä, niin lieventäisit ilkeätä sanomaasi sekipikarilla; hirttäminen on surkeata työtä, hyvät herrat – ja murhe on kuivaa."

"Ylös, Wildrake – ylös, senkin pahanenteinen uneksija!" sanoi hänen ystävänsä, ravistaen häntä kauluksesta.

"Hellitä minusta!" vastasi nukkuja. "Kai minä kykenen kapuamaan tikkaat avuttakin." Hän nousi sitten istualleen vuoteella, avasi silmänsä tuijotellen ympärilleen ja huudahti: "Voi hiisi! Sinäkö siinä vain oletkin, Mark? Luulin jo olevani hukassa – kahleet oli hellitetty nilkoistani – silmukka sipaistu kaulaani – raudat lyöty pois ranteistani – kaikki oli valmiina tanssiakseni taivasalla varsin kevyellä jalansijalla."

"Heitä tuo ainainen hupsuttelusi, Wildrake! Varmaankin juopottelun paholainen, jolle lienet myynyt itsesi –"

"Härkätynnyrillisestä kanarinviiniä", keskeytti Wildrake; "kauppa tehtiin eräässä Vintryn kellarissa".

"Siinä olen yhtä hullu kuin sinä, jos uskon mitään sinulle", pahoitteli Markham; "sinulla on tuskin aistejasikaan vielä tallella".

"Mikä minua vaivaisi?" puolustausi Wildrake. "Enpä liene maistanut väkijuomia unissani, paitsi että olin juovinani sahtia vanhan Nollin kanssa, hänen omaa panemaansa. Mutta älä näytä noin synkeältä, mies, – olen sama Roger Wildrake, mikä olen aina ollut, huimaluontoinen kuin koirassorsa, mutta uskollinen kuin taistelukukko. Olenhan oma veikkosesi, mies – ystävällisten palvelustesi sitoma sinuun – *devinctus beneficio* – siinä kuulet sen latinaksi; ja missä on minulle uskottavaksesi sellaista asiaa, jota minä en tahdo tai uskalla toimittaa, vaikkapa minun olisi kaiveltava paholaisen hampaat lyömämiekallani hänen haukkailtuaan aamiaisekseen keropäitä?"

"Sinä härnääät minut hulluksi", päivitteli Everard. "Aikioessani antaa hoidettavaksesi, mitä minulla on maan päällä kaikkein kallisarvoisinta, on sinun käyttäytymisesi ja puheesi pelkkää mielipuolen hourimista. Eilen illalla otin lukuun humalaisen järjettömyytesi, mutta kuka voi sietää aamuista ajattelemattomuuttasi? Se on vaarallista sinulle itsellesi ja minulle, Wildrake – se on tylyä – saattaisin sanoa kiittämätöntä."

"Ei, älä sano *sitä*, ystävä", kielsi kavalieri hiukan liikutettuna, "äläkä minua tuomitessasi käytä ankaruutta, jota ei voi sovelluttaa minunlaisiini. Me olemme menettäneet kaikkemme näissä murheellisissa selkkauksissa, meidän on pakko jos jollain keinoin tavoitella elantoamme ei ainoastaan päivästä päivään, vaan ateriasta toiseen – ainoana kätköpaikkanamme vankila, lopullisen levon mahdollisuutena hirsipuu, – mitä voit odottaa meiltä muuta kuin että kannamme kohtalomme kevein sydämin, koska sortuisimme taakkamme alle, jos mielemme olisi raskas?"

Näissä sanoissa ilmeni tunnetta, joka tapasi vastaavan jänteen Everardin sielussa. Hän tarttui ystävänsä käteen ja puristi sitä myötätuntoisesti.

"Ei, jos näytin työkeältä sinua kohtaan, Wildrake, niin vakuutan sen tapahtuneen enemmän itsesi tähden kuin minun. Minä tiedän, että sinulla on keveytesi pohjalla yhtä syvälinen kunnian ja tunteellisuuden periaate kuin on koskaan ollut ihmissydäntä hallitsemassa. Mutta sinä olet ajattelematon – äkkipikainen – ja minä vakuutan sinulle, että jos sinä kavaltaisit itsesi tässä asiassa,

jossa luotan sinuun, eivät itselleni koituvat pahat seuraamukset raskauttaisi minua enempää kuin ajatus, että panin sinut sellaiseen vaaraan."

"Kas, jos käytät tuota äänilajia, Mark", puheli kavalieri yrittäen nauraa, ilmeisesti salatakseen taipumuksensa aivan toisenlaiseen liikutukseen, "niin teet lapsia meistä molemmista – pienokaisia ja kapalovauvoja, kautta tämän säiläni kahvan. No niin, luota sinä vain minuun; osaan olla varovainen, kun aika sitä vaatii – yksikään ihminen ei ole nähnyt minun ryyppäävän silloin kun kaivattiin valppautta – enkä vaivaista viinikorttelillistakaan maista ennen kuin olen toimittanut tämän asiasi. No, minä olen sinun sihteerisi – kirjurisi – minä unohdin – ja vien paperisi Cromwellille, pitäen hyvää huolta siitä, ettei minulta yllätyksellä tai vehkeilyllä puserreta uskollisuuteni tukkua" – lyöden sormellaan kääryyn – "ja minä luovutan sen niihin mitä uskollisimpiin käsiin, joihin se on mitä nöyrimmin osoitettu. Hiivatissa, Mark, ajattele asiaa sentään vielä hetkinen. Ethän toki anna nurjuutesi mennä niin pitkälle, että lyöttäytyisit yhteen tuon verisen kapinoitsijan kanssa? Käske minun antaa hänelle kolme tuumaa väkipuukostani, ja minä teen sen paljoa mieluummin kuin ojennan käärysi."

"Joutavia", vastasi Everard, "tämä ei sovi sopimukseemme. Jos tahdot auttaa minua, niin hyvä on; jos et, niin älä anna minun hukata aikaa väittelyyn sinun kanssasi, koska minusta tuntuu jokainen hetki ikäkaudelta, kunnes kääry on kenraalin hallussa. Se on ainoa keino, mitä minulle on jäänyt, hankkiakseni jonkunlaisen suojeluksen ja turvapaikan Sir Henry Leelle ja hänen tyttärelleen."

"Kun niin on asian laita", myöntyi kavalieri, "niin enpä säästä kannuksia. Heponi tuolla kaupungissa on valmis taipaleelle kohtsiltään, ja sinä saat luottaa siihen, että kerkiän vanhan Nollin – kenraalisi, tarkoitan – puheille niin vähässä ajassa kuin mies ja hevonen pääsevät Woodstockista Windsorin, missä luullakseni tällähaavaa tapaan ystäväsi hallitsemassa teurastuskenttäänsä."

"Hiljaa, ei sanaakaan siitä. Sitte kun eilen illalla erosimme, olen suunnitellut sinulle tolan, joka soveltuu sinulle paremmin kuin teeskennellä puheen ja ulkonaisen käytöksen säädyllisyyttä, koska sinulla on sitä niin niukasti. Olen ilmoittanut kenraalille, että sinä olet pahan esimerkin ja huonon kasvatuksen takia –"

"Mikä on toivoakseni tulkittava toisin päin", tokaisi Wildrake, "sillä tokihan olen saanut yhtä hyvän syntyperän ja kasvatuksen kuin yksikään Leicestershiren nuorukainen voisi haluta".

"Olehan nyt hiljaa – sinä olet, sanon, pahan esimerkin johdosta villiintynyt yhteen aikaan ilkimieliseksi ja sotkeutunut kuningas-vainajan puolueeseen. Mutta nähtyäsi, mitä suurta kenraali on saanut aikaan kansalle, olet sinä päässyt selville hänen kutsumuksestaan suureksi välikappaleeksi näiden sekasortoon joutuneiden kuningaskuntien tynnyttämisessä. Tämä selonteko sinusta ei ainoastaan saa häntä jättämään silleen hullutuksiasi, jos sellaisia väkisinkin puhkeisi ilmi, vaan myöskin herättää hänessä harrastusta sinua kohtaan, koska muka olet erityisesti kiintynyt juuri häneen."

"Epäilemättä", vahvisti Wildrake, "niinkuin jokainen kalastaja pitää parhaiten niistä mulloista, jotka hän on itse houkutellut koukkuun".

"On mielestäni luultavaa, että hän lähettää sinut luokseni sellaisin kirjein", jatkoi eversti, "että minä saan ehkäistyksi takavarikkoon ottajien toimenpiteet ja annetuksi vanhalle Sir Henry Lee-paralle luvan viettää loput päivänsä niiden tammien keskellä, joita hän ihastelee. Tätä olen pyytänyt kenraali Cromwellilta, ja minä luulen, että isäni ystävyys ja oma kannatukseni voivat sen verran, venyttää hänen suosiollisuuttansa ilman ratkeamisen vaaraa, etenkin kun olosuhteet ovat tänäällä – ymmärräthän?"

"Varsin hyvin", vastasi kavalieri. "Venyttää, hän sanoo! Minä olisin pikemmin venyttämässä narua sen jatkona kuin hieroisin kauppoja sen vanhan kuningasmurhaajan riivivön kanssa. Mutta minä olen sanonut antavani sinun ohjata tekojani, Markham, ja sen, hiisi vieköön, teen."

"Ole siis varovainen", kehoitti Everard. "Ota tarkoin vaari siitä, mitä hän tekee ja sanoo – oletikin mitä hän tekee, sillä Oliver on niitä miehiä, joiden mieli on paremmin tunnettavissa toimenpiteistä kuin sanoista. Ja maltas – taisitpa totisesti olla lähdössä ihan tyhjin kukkaroin?"

"Liiankin totta, Mark", myönsi Wildrake; "viimeinen noble sulii eilen illalla noiden huovihirtehistesi joukossa".

"No, Roger", vastasi eversti, "se on helppo korjata". Niin sanoen hän sujautti kukkaronsa ystävän käteen. "Mutta etkö olekin harkitsemaan virmapää, kun olit lähtemäisilläsi matkalle varaamatta mitään kuluihisi! Mitä olisit voinut tehdä?"

"Hitto, sitä en ollenkaan tullut ajatelleeksi. Minun olisi kai pitänyt huikata *Seis* ensimmäiselle kaupunkilaiselle massimiehelle tai pyylevälle kalakauppiaille, minkä olisin tavannut nummella; se on monen kelpo miehen apukeinona näinä huonoina aikoina."

"Heitä jo", sanoi Everard; "ole varovainen – älä antaudu huikentelewiin tuttavuuksiin – hallitse kieltäsi – varo viini-, ruukkua, sillä suurtakaan vaaraa ei ole, jos vain voit pysytellä selvänä. Ole maltillinen puheissasi, ja karta sadatuksia ja kerskauksia."

"Sanalla sanoen on minun muutettava itseni samanlaiseksi pyhimykseksi kuin sinä olet, Mark? No", tuumi Wildrake, "ulkonaisesti kyllä luulen kykeneväni esiintymään *Toivo-taivaan-armoa*¹⁶ *Bombyna* yhtä hyvin kuin sinäkin. Voi ne olivat iloisia päiviä, kun me näimme Millsin esittävän Bombya Fortune-teatterissa, Mark, ennen kuin minä olin menettänyt nauhakoristeisen levättini ja korvastani jalokiven tai sinä olit saanut tuota kurttua otsallesi ja puritanilaista kierrettä huulipartaasi!"

"Ne olivat kuten useimmat maailmalliset huvitukset, Wildrake", vastasi Everard, "makeita suussa ja karvaita sulattaa. Mutta menhän nyt; ja kun tuot minulle vastauksen, niin tapaat minut joko täältä tai kauppalasta Pyhän Yrjänän majatalosta. Onnea matkallesi. Mutta ole varovainen esiintymisessäsi."

Eversti jäi syviin mietteisiin. "Luullakseni en ole sitoutunut liian pitkälle kenraalin silmissä", hän huomautti itsekseen. "Hänen ja parlamentin välien rikkoutuminen näyttää välttämättömältä, ja se syöksisi Englannin takaisin kansalaissotaan, johon kaikki ihmiset ovat kyllästyneet. Hän saattaa pahastua lähetistäni – mutta sitä en sentään suurestikaan pelkää. Hän tietää, että minun on täytynyt valita sellainen mies, johon voin itse luottaa, ja hän on ollut kylliksi tekemisissä jäykemmän lajin kanssa, oivaltaakseen niiden joukossa kuten muuallakin olevan miehiä, jotka osaavat kätkeä kaksi naamaa yhden päähineen alle."

---

¹⁶ Puritanilainen henkilö eräässä Beaumontin ja Fletcherin näytelmässä; puritanit suosivat omituisia aatteellisia ristimänimiä. Suom.

8. LUKU.

OLIVER CROMWELL

Jättäen eversti Everardin mietteisiinsä seuraamme iloista kavalieria, hänen kumppaniansa. Ennen kuin nousi ratsaille Yrjänässä ei tämä lyönyt laimin kestitä itseänsä aamujuomallaan, jona oli muskottiviiniin hämmennettyjä kananmunia, reipastautuakseen kestämaan syysviimaa.

Wildrake oli kyllä päästänyt itsensä vaipumaan siihen huimaan vallattomuuteen, jota kavalierit noudattivat ikäänkuin asettaakseen käyttäytymisensä kaikin puolin vastakohdaksi vihollisten sääntillisyydelle. Kuitenkin oli hän hyvää sukua ja hyvän kasvatuksen saanut; hänellä oli eteviä luontaisia lahjoja ja hyvä sydän, jota mässäyskään ja nurjamielisen kavalierin riuskea elämä eivät olleet kenneet kokonaan turmelemaan. Niinpä hän kulkikin nykyisellä asiallaan omituisen sekavin tuntein, jollaisia hän kenties ei ollut koskaan ennen kokenut.

Hänen vakaumuksensa uskollisena kuninkaan miehenä sai hänet inhoamaan Cromwellia, jota hän olisi tuskin, halunnut nähdä muissa oloissa kuin taistokentällä, missä hän olisi voinut saada nautinnokseen vaihtaa pistoolinlaukauksia hänen kanssaan. Mutta tähän inhoon yhtyi jonkun verran pelkoakin. Oltuaan aina voitollinen, missä tahansa hän taisteli, oli se merkillinen henkilö, jota Wildrake nyt lähestyi, saanut sen vaikutusvallan vihollistensa mieliin, jota alituinen menestys on omiaan luomaan. He kammosivat, samalla kun vihasivat häntä, ja näihin tunteisiin sekaantui levotonta tunkeilevaa uteliaisuutta. Tämä oli erityisenä piirteenä Wildraken luonteessa. Hänellä ei ollut pitkiin aikoihin ilmestynyt suurestikaan omia tehtäviä, jotapaitsi hän ei vähääkään välittänyt niistä toimista, joita hän olisi voinut omasta puolestaan suorittaa. Sitä helpommin viehätti häntä halu nähdä kaikkea harvinaista tai mielenkiintoista ympärillään.

"Mieleni tekee sentäänkin nähdä se vanha konna", hän sanoi, "vaikkapa vain sanoakseni, että minä olen nähnyt! hänet".

Hän päätyi Windsoriin ehtoopäivällä ja tunsu saapuessaan mitä voimakkainta taipumusta ottaa asuntonsa jostakin vanhasta tyyssijasta, jollaisissa hän oli oleskellut iloisempina päivinään, tilapäisesti käydessään tuossa kauniissa kaupungissa. Mutta vastustaen kaikkia tällaisia kiusauksia hän meni urheasti parhaaseen ravintolaan, jonka kyltistä oli aikaa sitte kadonnut sen ikivanha tunnus, Housunauhan ritarikunnan merkki. Isäntäkin, jonka Wildrake kokeneena ravintoloitsijani ja majatalojen tuntijana oli muistanut riuskaksi Bess-kuningattaren aikakaudelta periytyneeksi ravintolanisännäksi, oli nyt tasaantunut aikakauden luonteeseen, pudisti päätänsä puhuessaan parlamentista, piteli henkitappia vakavana kuin uhritoimitusta johtava pappi, toivotteli Englannille onnellista kirvoitusta kaikista koettelemuksistaan ja ylisti suuresti hänen ylhäisyyttänsä ylikenraalia. Wildrake huomasi myös, että hänen viininsä oli parempaa kuin entiseen aikaan, sillä puritaneilla oli erinomainen taito keksiä kaikkia puutteellisuuksia siinä kohdassa, ja että hänen mittansa olivat vähäisempiä ja hintansa korkeampia – mitä seikkoja hän johtui tarkkaamaan siitä, että isäntä puheli melkoisen paljon omastatunnostaan.

Tämä tärkeä henkilö kertoi hänelle, että ylikenraali otti vapaasti vastaan kaikenlaatuisia pyrkijöitä ja että hän saattoi puhutella tätä seuraavana aamuna kello kahdeksalta, kunhan vain meni linnan portille ja ilmoitti tuovansa virkakirjeen hänen ylhäisyydelleen.

Linnaan läksi valepukuinen kavalieri mainittuna hetkenä. Hänet päästi estelyttä tulemaan punatakkainen soturi, joka juhlallisena katsannoltaan ja musketti olallaan vartioitsi uhkean rakennuksen ulkoporttia. Wildrake astui alipihan poikki, ohimennessään tähystäen kaunista kappelia, johon oli juuri hiljakkoin tuotu pimeässä ja äänettömästi Englannin surmatun kuninkaan kunnioittamattomat maalliset jäännökset. Niin karkealuontoinen kuin Wildrake olikin, vaikutti tämän seikan muisto häneen niin voimakkaasti, että hän oli vähällä pyörtää takaisin jonkunlaisen kauhun vallassa mieluummin kuin astuisi sen synkän ja uskaliaan miehen eteen, jonka tilille enemmän

kuin kaikkien muiden tuon surullisen näytelmän esittäjien pantiin sen kolkko loppu. Mutta hän tajusi välttämättömäksi masentaa kaikki tällaiset tunteet ja pakoittausi pitkittämään kulkuansa asialla, jonka oli hänen toimitettavakseen uskonut niin suuresti hänen kiitollisuuttaan ansaitseva mies kuin eversti Everard. Pääsytiellä, joka kulki Pyörötornin ohi, hän katsahti viirisalkoon, josta Englannin lippu oli tavallisesti liehunut. Se oli mennyt kaikkine kirkasvärisine vaakunakuvineen, komeine jaoksineen ja muhkeine kirjailuineen, ja sen sijassa hulmusi tasavallan tunnus, Pyhän Yrjänän risti sinisellä ja punaisella ommeltuna, ollen vielä vailla Skotlannin poikittaista ristiä, joka pian jälkeenpäin lisättiin siihen ikäänkuin todistukseksi, että Englanti oli lopullisesti nujertanut ikivanhan vihollisensa. Tämä lipun vaihto edisti hänen synkkää mietiskelyään, johon hän vastoin tapaansa Vaipui niin unohtaen ympäristönsä, että hänet toinnutti vasta vartiosoturi haasteellaan, säestäen tätä musketinperän lyönnillä kivitykseen niin pontevasti, että Wildrake hätkähti.

"Minne menossa, ja kuka olet?"

"Tuon virkakirjettä arvoisalle ylikenraalille", vastasi Wildrake.

"Seis, kunnes kutsun vartioupseerin."

Korpraali ilmestyi esille. Hänet erotti käskynalaisistaan kaksinkertainen määrä kaulanauhaa, huippuhatun kaksinkertainen korkeus, väljempi kauhtana ja kolminkertainen määrä katsannon yrmeätä totisuutta. Hänen kasvoistaan oli luettavissa, että hän oli niitä päättäväisiä intoilijoita, joiden taipumattomuuteen Oliverin saavutukset perustuivat; näiden uskonnollinen kiihko teki heistä pätevän vastuksen uljaalle ja jalosyntyisille kavalieereille, jotka ehdyttivät urheutensa hallitsijansa hengen ja kruunun turhassa puolustuksessa. Hän silmäili vakavan juhlallisesti Wildrakea ikäänkuin painaakseen tarkoin mieleensä tulijan kasvonpiirteet ja asun, ja täydellisesti katsastettuaan ne hän tiedusti tämän asiaa.

"Asiani", selitti Wildrake niin lujasti kuin kykeni, sillä korpraalin tiukka tutkistelu oli herättänyt hänessä kiusallista hermostusta, "asiani koskee kenraalianne".

"Hänen ylhäisyyttänsä ylikenraalia, piti kai sanomasi?" muistutti korpraali. "Puheesi, ystävä, osoittaa liian vähän kunnioitusta hänen ylhäisyyttänsä kohtaan."

"Hiiteen hänen ylhäisyytensä!" oli kavalierin huulilla, mutta ymmärrys piti varansa eikä päästänyt noita loukkaavia sanoja julki. Hän vain kumarsi ja oli vaiti.

"Seuraa minua", sanoi jäykkä olento, ja Wildrake siis saattoi häntä vartiohuoneeseen, jonka sisäpuoli oli luonteenomainen tälle ajanjaksolle ja varsin erilainen kuin sellaiset sotilasasemat ovat meidän päivinämmme.

Tulen ääressä istui joitakuuta muskettisotureita, kuunnellen kumppania, joka selitteli heille jotakin vaikeata uskonnollista kysymystä. Hän alotti puoliääneen, mutta hyvin sujuvasti, ja loppua lähetessään koroitti hän äänensä kimeäksi ja kiihkeäksi ikäänkuin vaatien viipymätöntä vastausta tai vaiteliasta hyväksymistä. Soturit näyttivät kuuntelevan puhujaa järkähtämättömin kasvonpiirtein, vastaillen hänelle ainoastaan tupakansavun pilvillä, joita he tuprauttelivat tuuheiden viiksiensä alta. Lavitsalla makasi kasvoillaan muuan soturi; oli mahdoton päättää, nukkuiko hän vai oliko vaipunut syviin mietteisiin. Keskilattialla seisoj upseeri, joksi hänet saattoi päättää kirjaillusta olkavyöstänsä ja uumille kiedotusta huivistaan; muutoin oli hän hyvin yksinkertaisesti puettu. Hän opetti parhaillaan vastatulleelle vantteralle maalaiselle silloisen käsikirjan temppuja. Liikkeitä ja komentosanoja oli vähintään kaksikymmentä, ja ennen kuin ne oli säntilleen suoritettu loppuun ei korpraali sallinut Wildraken istuutua eikä myöskään edetä vartiohuoneen kynnystä sisemmäksi. Hänen oli senvuoksi perätysten kuunneltava: musketti olalle – musketti lepoasentoon – musketti vireeseen – sankkineula esille – ja monia muita unohdettuja sotaisen harjoituksen määräyksiä, kunnes viimein sanat: "musketti paikoilleen" lopettivat luennon täksi kertaa.

"Nimesi, ystävä?" kysyi upseeri tulokkaalta opetuksen päätyttyä.

"Ephraim", vastasi mies honotusta teeskennellen.

"Ja mikä muu kuin Ephraim?"

"Ephraim Antura, hyvästä Gloucesterin kaupungista, missä olen asunut seitsemän vuotta, oppipoikana palvellen erästä arvoisaa nuoranjoukkoa."

"Se on oiva ammatti", vastasi upseeri; "mutta valitessasi meidän uramme ole varma siitä, että edistyt naskaliasi pitemmälle ja vieläpä lestiäsiikin".

Puhuja hymyili kolkosti tälle huonolle sanaleikin yritykselle ja sanoi sitte korpraaliin kääntyen, jonka kasvot kahden askeleen päässä kuvastivat puhumisen halua: "Mitä nyt, korpraali, mitä kuuluu?"

"Tässä on muuan tuomassa kääryä, suvaitkoon teidän ylhäisyytenne", ilmoitti korpraali. "Sieluni ei totisesti riemuitse hänestä, koska katson hänet sudeksi lammasten vaatteissa."

Näistä sanoista kuuli Wildrake, että hän oli jo tullut sen suurmiehen eteen, jonka luo hänet oli lähetetty asialle, ja hän pysähtyi harkitsemaan, millä tavoin tätä piti puhutella.

Oliver Cromwellin ulkomuoto ei ollut suinkaan miellyttävä, kuten on yleiseen tiettyä. Hän oli keskimittainen, voimakas ja karkeatekoinen, kasvopiiirteiltään tyly ja ankara, mutta ne ilmaisivat kuitenkin suurta luontaista älykkyyttä ja ajattelevaisuutta. Silmät olivat harmaat ja terävät, nenä liian iso muihin piirteisiin verraten ja punertava.

Silloin kun hän tahtoi tulla selvästi ymmärretyksi oli hänen puheenlaatunsa tarmokasta ja pontevaa, vaikkei hienoa eikä kaunopuheista. Yksikään ihminen ei olisi voinut sellaisissa tilanteissa sommitella tarkoitustansa lyhyemmiksi ja ytimekkäämmiksi lauseiksi. Mutta usein tapahtui, että hänen teki mieli näytellä puhujaa ihmisten korvien kutittamiseksi, mutta heidän ymmärrystensä valaisematta, ja silloin oli Cromwellilla tapana pukea tarkoituksensa tai se kaikki, mikä tuntui olevan hänen tarkoituksenaan, peräti hämärään sanasumuun. Tätä hän saarteli niin monilla edellytyksillä ja poikkeuksilla sekä lujitteli sitä sellaisella, sivulauseiden sokkelolla, että vaikka hän oli Englannin; teräväjärkisimpiä miehiä, oli hän kenties vaikeatajuisin puhuja, mikä on milloinkaan pannut kuulijakuntaa ymmälle. Historioitsija on aikaa sitte lausunut, että kokoelma protektorin puheita olisi harvoin poikkeuksin maailman tolkuttomin kirja; mutta hänen olisi pitänyt lisätä, ettei mikään voinut olla osuvampaa, keskitetymppää ja havaannollisempaa kuin ne lausunnot, joita hän todella aikoi sommitella selkeiksi.

Cromwellista on myös huomautettu, että vaikka hän sekä isän että äidin puolelta oli hyvää sukua ja vaikka hänellä oli ollut sellaiseen etuun tavallisesti kuuluvat koulutuksen ja kasvatuksen tilaisuudet, tämä kiihkomielinen kansanvaltainen valtiassakin ei milloinkaan kyennyt omistamaan itselleen – tai sitte hän halveksi käyttää niitä – sellaisia kohteliaita tapoja, joita ylemmät piirit tavallisesti noudattavat keskinäisessä seurustelussaan. Hänen esiintymisensä oli niin suorasukaista, että sitä voitiin toisinaan sanoa moukkamaiseksi, mutta hänen puheessaan ja käytöksessään ilmeni kuitenkin hänen asemaansa kuuluvaa voimaa ja tarmoa, jotka herättivät pelonsekaista kunnioitusta, jolleivät antaneetkaan hänelle arvokkuutta; ja olipa sellaisiakin välipäitä jolloin tuo synkkä ja selittämätön sielu laajeni miltei suostuttelemaan sydämellistä kiintymystä puoleensa. Oikullisesti puhkeileva leikkisyys oli lajiansa karkeata ja alhaista ja laadultaan toisinaan toimintaan menevää. Jotakin hänen luonnonlaadussaan oli maanmiestensä mielialaan soveltuva – hän halveksi hulluttelua, vihasi teeskentelyä ja kartteli muodollisuutta, ja se kaikki terveeseen järkevyyteen ja horjumattomaan miehuuteen yhtyneenä teki hänestä monessa suhteessa hyvinkin sattuvan edustajan Englannin kansanvaltaisudelle.

Hänen uskonnollisen kantansa täytyy aina pysyä hyvin epätietoisena, ja luultavasti olisi hän itsekään tuskin kyennyt selvittämään sitä. Ehdottomasti oli hänen elämässään aika, jolloin hän oli vilpittömästi intomielinen ja jolloin hänen hiukan raskasmielisyyteen luontuvaa synnynnäistä elämänselämyksensä voimakkaasti kannusti siihen aikaan vallalle päässyt kiivailu. Toiselta puolen esiintyi hänen valtiollisella urallaan ajanjaksoja, jolloin emme varmastikaan tee hänelle vääryyttä, syyttäessämme häntä ulkokultaisesta teeskentelystä. Luultavasti arvostelemme häntä ja muita saman aikakauden lapsia oikeimmin, jos oletamme, että heidän uskonnolliset vakuutuksensa olivat osittain vaikuttamassa heidän omassa sydämessään, osaksi omaksuttuja heidän oman etunsa ajamiseksi. Ja niin etevä on ihmissydän pettämään itseänsä kuten muitakin, että varmaankin Cromwell itse yhtä vähän kuin muut samanlaisilla erityisen hurskauden vaatimuksilla esiintyneet olisi kyennyt tarkoin

määräämään kohtaa, jossa intomielisyys päättyi ja tekopyhyys alkoi – tai pikemmin ei se kohta ollutkaan itsessään kiinteä, vaan häilyi terveydentilan, hyvän tai huonon menestyksen, mielihyvän tai masennuksen mukaan, mikäli yksilön tunteet vaihtelivat.

Sellainen oli se kuuluisa henkilö, joka Wildrakeen kääntyen ja hänen kasvojansa tarkastaessaan ei näyttänyt kovinkaan tyytyväiseltä näkemäänsä, koska hän vaistomaisesti nykäisi vyötänsä sivulle, saadakseen lyömämiekkansa kahvan ulottuviinsa. Mutta kuitenkin hän laski sitte käsivartensa ristikkäin kaapunsa alle, ikäänkuin lähemmin ajatellessaan heittäen sikseen epäluulon tai katsoen varokeinot itselleen alentaviksi, ja kysyi kavalierilta, mikä hän oli miehiään ja mistä tulossa.

"Köyhä herrasmies, sir, – mylord, tarkoitan", vastasi Wildrake; "viimeksi lähtenyt Woodstockista".

"Ja mikä lieenee viestisi, hyvä herrasmies?" tiedusti Cromwell pontevasti. "Totisesti olen nähnyt miesten, jotka ovat mitä halukkaimmin omaksuneet sen arvonimen, käyttäytyvän kaikesta syntyperänsä jaloudesta huolimatta melkoista huonommin kuin viisaat, kunnolliset ja vilpittömät miehet. Mutta kyllähän herrasmies oli hyvä arvonimi vanhassa Englannissa, kun ihmiset muistivat, mitä sen sanan piti merkitä."

"Oikein sanotte, sir", vastasi Wildrake, vaivoin hilliten mieltänsä purkautumasta hänen tavallisiin voimasanoihinsa; "entiseen aikaan herrasmiehet liikkuiivat herrasmiesten paikoilla, mutta nyt on maailma niin muuttunut, että näkee kirjaillun vyön vaihtaneen sijaa alemman nokkanahan kanssa".

"Niinkö sanot?" tuumi kenraali. "Oletpa rohkea miekkonen, kun voit viisastella noin köykäisesti; sinä helähdät mielestäni hiukan liian kovaa, ollaksesi hyvää metallia. Ja vielä kerran, mikä on viestinäsi minulle?"

"Tämä kääry", ilmoitti Wildrake, "joka minun oli toimitettava käsiinne eversti Markham Everardilta".

"Kas, minun on täytynyt erehtyä sinusta", sanoi Cromwell lauhtuneena, kun kuuli mainittavan miestä, jota hän suuresti halusi kannattajakseen; "suo meille anteeksi, hyvä ystävä, sillä sellainen sinä epäilemättä olet. Istuuduhan tuohon omiin mietteisiisi, kunnes olemme tutkineet käärysi sisällön. Pidettäköön hänestä huolta ja toimitettakoon hänelle, mitä hän tarvitsee."

Niin sanoen läksi kenraali vartiohuoneesta. Wildrake istuutui soppeen ja odotti kärsivällisesti lähetyksensä tuloksia.

Soturit katsoivat nyt olevansa velvollisia kohtelevaan häntä huomaavaisemmin; he tarjosivat hänelle piipullisen trinidadoa ja mustakiiltoisen viinaruukun. Mutta Cromwellin katse ja se vaarallinen asema, johon vähäisinkin ilmitulon mahdollisuus saattoi hänet toimittaa, saivat Wildraken kieltäytymään vieraanvaraisuudesta. Ojentautuen taaksepäin istuimellaan ja ollen uinahtavinaan hän vältti huomiota ja puhuttelua, kunnes jonkunlainen apurintti eli päivystäjäupseeri tuli kutsumaan häntä Cromwellin puheille.

Mainittu henkilö olivasi hänet takaveräjälle, josta hän astui varsinaiseen linnan rakennukseen. Monia salakäytäviä ja portaita myöten joutui hän viimein pieneen kamariin eli vierashuoneeseen, jossa oli runsaasti kallisarvoista kalustoa, paikatellen kuninkaallinen vaakuna näkyvissä, mutta kaikki hajallaan ja epäjärjestyksessä, sekä useita vankkoihin puitteisiin sovitettuja tauluja; näiden etupuolet oli käännetty seinään päin ikäänkuin ne olisi otettu alas siirrettäviksi muuanne.

Tässä sekamelskassa istui voitollinen tasavallan kenraali isossa damastilla päällystetyssä ja runsaasti kirjaillussa lepotuolissa, jonka loistokkuus oli silmäänpistävästä vastakohtana hänen asunsa yksinkertaisuudelle ja rumuudellekin, vaikka hän katsannoltaan ja ryhdiltään näytti mieheltä, jonka mielestä ruhtinaallekaan aikoinaan kuulunut istuin ei tuottanut liian suurta kunniaa hänen omalle menestykselleen ja nousemispyrkimyksilleen. Wildrake seisahtui hänen eteensä, eikä hän pyytänyt tätä istuutumaan.

"Pearson", käski Cromwell, päivystäjäupseeria puhutellen, "odota lehterillä, mutta pysy kuuluman päässä". Pearson kumarsi ja teki lähtöä. "Keitä muita on lehterillä?"

"Arvoisa herra Gordon, kappalainen, juur'ikään selitti Sanaa eversti Overtonille ja neljälle teidän ylhäisyytenne rykmentin kapteenille."

"Sitä tahdoimmekin", sanoi kenraali; "me emme soisi asunnossamme olevan ainoatakaan loukkoa, missä isoava sielu ei löytäisi mannaa. Oliko se kelpo mies päässyt hyvään vauhtiin selityksessään?"

"Mainion vinhaan menoon", kertoi Pearson; "ja hän kosketteli niitä oikeutettuja vaatimuksia, joita armeija ja olletikin teidän ylhäisyytenne on saanut tulemisellaan välikappaleeksi suureen työhön – ei särjettäväksi ja viskattaviksi pois, kun niiden palvelusaika on päättynyt, vaan säilytettäväksi ja arvossa pidettäväksi heidän kunniallisten ja uskollisten ponnistustensa tähden, joissa he ovat taistelleet ja marssineet, paastonneet ja rukoilleet sekä kärsineet kylmää ja murhetta sillaikaa kun muut, jotka nyt mielellään näkisivät heidät hajoitettuina ja eroitettuina, syövät heidän hankkimastansa lihavuudesta ja juovat siten toimitetusta väkevyydestä".

"Sitä kunnan miestä!" kiitti Cromwell; "ja noin sattuvastiko hän kajosi asiaan? Minäkin voisin sanoa jotakin – mutten nyt. Lähdehän, Pearson, lehterille. Älkööt ystävämme laskeko syrjään miekkojansa, vaan valvokoot ja rukoilkoot."

Pearson vetäytyi pois. Pidellen Everardin kirjettä kädessään silmäili kenraali jälleen pitkän tovin tiukasti Wildrakea ikäänkuin aprikoiden, mihin laatuun puhuttelisi häntä.

Kun hän sitte puhui, tapahtui se ensin tuollaisena kiemurtelevana esitelmänä, jota olemme jo kuvanneet ja josta oli kovin työläs kenenkään käsittää hänen tarkoitustansa, jos hän sitä tosiaan itsensä tiesi.

"Tämän kirjeen", hän haastoi, "olet tuonut meille herraltasi tai suojelijaltasi Markham Everardilta; totisesti niin oivallinen ja kunniallinen herrasmies kuin on koskaan kantanut miekkaa kupeellaan, ja hän on aina kunnostautunut, suuressa työssä näiden kolmen vaivaisen ja onnettoman kansan vapauttamiseksi. Älä vastaa minulle; minä tiedän, mitä tahtoisit sanoa. Ja tämän kirjeen hän on lähettänyt minulle sinun välitykselläsi, kirjurinsa eli sihteerinsä kautta, johon hän luottaa ja jolle hän pyytää minun luottamustani, jotta meidän välillämme olisi huolellinen sanansaattaja. Ja lopuksi hän on lähettänyt sinut minun luokseni – älä vastaa, minä tiedän mitä tahtoisit sanoa, – minun luokseni joka, vaikka olenkin niin vähäpätöinen, että minulle olisi liian suuri kunnia olla edes kantamassa pertuskaa Englannin suuressa ja voitollisessa armeijassa, olen kuitenkin korotettu pitämään hallussani sen ohjaamista ja johtosauvaa Ei, älä vastaa, hyvä ystävä – minä tiedän, mitä tahtoisit sanoa. Kun nyt täten haastamme yhdessä, saa keskustelumme sen nojalla, mitä olen sanonut, kolminaisen perustelun eli jaoituksen: ensin, mikäli se koskee herraasi; toiseksi mikäli se koskee meitä ja virkaamme; kolmanneksi ja viimeiseksi, mitä kuuluu sinuun itseesi. Mitä nyt siis tulee siihen hyvään ja arvoisaan herrasmieheen, eversti Markham Everardiin, niin totisesti on hän esiintynyt miehenä näiden onnettomien mulkkausten alusta saakka, ei kääntyen oikeaan eikä vasempaan, vaan pitäen aina silmällä maalia, johon hän tähtäsi. Niin, totisesti, uskollinen ja kunniallinen herrasmies, joka saattaa täydellä syyllä sanoa minua ystäväksi ja totisesti miellyttää minua ajatella, että hän tekee sen. Kuitenkin on meidän tässä kyynelten alhossa annettava yksityisten suosiollisuuksiemme ja puolueellisuuksiemme hallita itseämme vähemmin kuin niiden korkeampien periaatteitten ja velvoituskohtien, joihin kunnan eversti Markham Everard on aina rakentanut aivoituksensa, niinkuin totisesti minä olen yrittänyt niihin perustaa omat toimeni, että me kaikki niin työskentelisimme kuin kelpo englantilaisten ja vilpittömien isänmaanystävien tulee. Mitä sitte Woodstockiin tulee, niin kelpo eversti pyytää paljoa – että se otettaisiin pois hurskaitten saaliista ja jätettäisiin Moabin miesten talteen, ja eritoten sen ilkimielisen Henry Leen, jonka käsi on aina ollut meitä vastaan, milloin hän on saanut tilaa sen kohottamiseen; hän on pyytänyt paljoa, sanon, sekä ottaen lukuun hänet itsensä että minut. Sillä meitä tämän halvan, mutta hurskaan armeijan jäseniä pitävät parlamentin edustajat miehinä, joiden tulisi toimittaa heille saalista, mutta olematta itse tulossa sen jakoon, ihan niinkuin uroshirvi, jonka koirat kiskaisevat maahan, ei kuulu niiden omaan ruokaan, vaan ne peitotaan pois raadon äärestä ruoskilla ikäänkuin ansaiten

rangaistusta häikäilemättömyydestään eikä palkintoa palveluksistaan. Silti en tätä puhu niin suuresti tähän Woodstockin myönnytykseen nähden, ottamalla lukuun, että valtioneuvoston korkeat herrat ja myöskin parlamentin valiokuntalaiset kenties armollisesti ajattelevat antaneensa minulle osuuden asiasta, koskapa sukulaiselleni Desboroughille on myönnetty siinä etuisuus, jota muuten, kun hän on hyvin ansainnut sen hartaasta ja uskollisesta palveluksestaan näiden onnettomien ja vaurioita kokeneitten maiden hyväksi, minun huonosti soveltuisi vähentää hänen haitakseen, ellei se tapahtuisi suurten ja yleisten näkökohtien noudattamiseksi. Näet siis, millainen on asemani, kelpo ystävä, ja millä mielellä olen sen pyynnön suhteen, jonka herrasi on tehnyt minulle ja jota en kuitenkaan vielä sano voivani kokonaan tai ehdottomasti myöntää taikka kieltää, vaan ainoastaan kerron sinulle yksinkertaiset ajatukseni siihen nähden. Ymmärräthän minua varmaankin?"

Roger Wildrake oli parhaansa mukaan tarkannut ylikenraalin puhetta, mutta siinä määrin hämmentynyt lausunnon moninaisista mutkista, että hänen ajatuksensa sekosivat kuin maalaisen, joka on sattunut sotkeutumaan useitten ajoneuvojen keskelle eikä kykene liikahtamaan askeltakaan yhden vaaran tieltä, joutumatta muiden pyörien uhkaamaksi.

Ylikenraali näki hänen ällistelevän katseensa ja aloitti uuden puheen, teholtaan samanlaisen kuin äskeinenkin oli. Hän haastoi hartaasta suosiollisuudestaan kelpo ystäväänsä everstiä kohtaan, kiintymyksestään jumaliseen ja vakavaan sukulaiseensa Desboroughiin, Woodstockin palatsin ja puiston suuresta tärkeydestä, parlamentin päätöksestä, että se oli otettava takavarikkoon ja tulot siirrettävä valtionrahastoon, omasta syvästä kunnioituksestaan parlamentin käskyvaltaa kohtaan ja yhtä syvästä vakaumuksestaan, että armeijalle tehtiin vääryyttä. Hän selitti toivomukseksien ja tahdokseen, että kaikki asiat järjestettäisiin sovinnolliseen ja ystävälliseen tapaan ilman oman voiton tavoittelua, erimielisyyttä tai riitaa niiden kesken, jotka olivat olleet toimivina käsinä ja hallitsevina päinä suuressa kansallisessa pyrkimyksessä. Hän oli halukas, todella halukas osaltaan edistämään tätä työtä ei ainoastaan luopumalla virastaan, vaan hengestäänkin, jos sitä vaadittiin häneltä tai jos se kävi päinsä soturi-parkain turvallisuuden kannalta hänen kun oli pakko esiintyä heille kuin isänä, koska he olivat seuranneet häntä lasten velvollisuudentuntoa ja kiintymystä osoittaen.

Ja tässä hän saapui toiseen äänettömään pysähdykseen, jättäen Wildraken yhtä epätietoiseksi kuin ennenkin, oliko vai eikö ollut hänen aikomuksenaan myöntää eversti Everardille tämän pyytämiä valtuuksia Woodstockin suojelemiseksi parlamentin asiamiehiltä. Sielussaan alkoi hän toivoilla, että taivaan tuomio tai omantunnon tuska oli hämmentänyt kuningasmurhaajan järjen. Mutta ei – hän ei voinut nähdä muuta kuin älyä tuossa vakaassa ankarassa silmässä, joka kielen noin yltäkylläisesti ladellensa kierteleviä lauseitaan näytti ankaran huomaavasti tarkkaavan, minkä vaikutuksen puhe teki kuulijaan.

"Horna vieköön", ajatteli kavalieri itsekseen, käyden hiukan tutustuneemmaksi uudessa asemassaan ja kärsimättömäksi keskustelusta, joka ei johtanut mihinkään näkyvään päätelmään tai loppuun, "jos Noll olisi itse paholainenkin, niinkuin hän on paholaisen helmalapsi, niin en minä anna hänen tällä tavoin vetää itseäni nenästä. Röyhistäydynpä pikkuisen, jos hän jatkaa tätä menoa, ja yritän, pystynkö saamaan hänet ymmärrettävämpään puhelajiin."

Tässä rohkeassa aikeessa, mutta puolittain peljäten sen toteuttamista, Wildrake vaani tilaisuutta yritykselleen, Cromwellin näköjään yhä pysyessä pätemättömänä ilmaisemaan omaa tarkoitustaan. Hän oli jo alottanut kolmannen ylistelyn eversti Everardista ja siroittelut joukkoon erinäisiä vaihtelevia ilmaisuja omasta halustaan tämän palvelemiseksi, kun Wildrake ehätti puuttumaan puheeseen kenraalin hetkiseksi juhlallisesti pysähtyessä kesken lausuntonsa.

"Sallikaa minun sanoa", hän huomautti suorasukaisesti, "että teidän arvoisuutenne on jo puhunut kahdesta selityksenne aiheesta – omista ansioistanne ja herrani, eversti Everardin, palveluksista. Mutta voidakseni toimittaa asiani olisi välttämätöntä omistaa moniaita sanoja kolmannelle pääkappaleelle."

"Kolmannelleko!" kertasi Cromwell.

"Niin", selitti Wildrake, "joka teidän arvoisuutenne jaoituksen mukaan koski minun halpaa olemustani. Mitä on minun tehtävä – minkä osuuden minä saan tässä asiassa?"

Oliver hätkähti heti pois tähän asti käyttämästään äänilajista, joka hiukan muistutti kotikissan kehräystä, siirtyen hyppyyn kyyristyvän tiikerin murinaan. "*Sinun* osuutesi, lurjus!" hän huudahti; "hirsipuu! Sinun pitää killua korkealla kuin Haman, jos käännyt kavaltaajaksi! Mutta", hän lisäsi ääntänsä lieventäen, "pysy uskollisena, niin minun suosioni toimittaa sinulle hyvän uran. Tule tänne – sinä olet rohkea, näen, vaikka hiukan nenäkäs. Sinä olet ollut ilkimielinen – niin kirjoittaa arvoisa ystäväni eversti Everard; mutta nyt olet erinnyt häviävältä puolelta. Minä sanon sinulle, ystävä, että mikään parlamentin tai armeijan ponnistelu ei olisi vetänyt Stuarteja alas heidän ylhäisiltä paikoiltaan, ellei taivas olisi ollut kiistassa heitä vastaan. No, suloista ja uljasta on sonnustautua aseisiin taivaan asian puolesta; muutoin olisivat totisesti minun puolestani nuo miehet saattaneet pysyä valtaistuimella tähän päivään asti, enkä minä myöskään moiti ketään heidän auttamisestaan, kunnes nämä peräkkäiset suuret tuomiot ovat kohdanneet heitä ja heidän huonekuntaansa. Minä en ole verenhimoinen mies, sillä minussa on inhimillisen heikkouden tunne; mutta, ystävä, ken laskee kätensä auranurkeen niissä suurissa toimissa, joita nyt on tekeillä kansakuntiemme keskuudessa, hänen on paras varoa katsomasta taaksensa, sillä luota minun yksinkertaiseen sanaani, että jos vilpistelet minulle, en säästä sinua jalankaan vertaa Hamanin hirsipuusta. Anna minun siis lyhyeen tietää, onko ilkimielisyytesi hapatus jo tyyten muokattu pois sinusta."

"Teidän kunnioitettava ylhäisyytenne", huomautti kavalieri hartioitaan kohauttaen, "on tehnyt sen meille useimmille, mikäli naseva nuijminen voi saada sen aikaan".

"Niinkö sanot?" tuumi kenraali, huulillaan tuima hymy, joka näytti ilmaisevan, että hän ei ollut aivan vastaanottamaton imarruksille; "niin, totisesti, sinä et valehtele siinä – me olemme olleet välikappale. Emmekä me myös, kuten jo olen viitannut, ole meitä vastaan ilkimielisinä taistelleille niin ankaria kuin muut saattavat olla. Parlamentin miehet tietävät parhaiten oman etunsa ja harkintansa, mutta minun vaatimattoman käsitykseni mukaan on jo aika lopettaa nämä selkkaukset ja myöntää kaikenlaatuksille ihmisille tilaisuus palvella maatansa; ja me katsomme omaksi viaksesi, jollet tule käytetyksi tehokkaasti valtion ja omaksi hyväksesi, kunhan täydellisesti kuuletat itsestäsi vanhan ihmisen ja omistat vakavan huomaavaisuutesi sille, mitä minulla on sinulle sanottavana."

"Teidän ylhäisyytenne ei tarvitse epäillä, tarkkaavaisuuttani", vakuutti kavalieri.

Ja tasavaltalainen päällikkö – vaiettuun taaskin toviksi ikäänkuin ei olisi voinut epäroimatta osoittaa luottamustansa – kävi selittämään näkökohtiaan harvinaisen selkeästi, mutta kuitenkin tuntien tuolloin tällöin hiukan haittaa pitkästä tottumuksestaan kiertelevään puheenlaatuun, josta hän ei tosiaan milloinkaan kokonaan luopunut muualla kuin taistelukentällä.

"Sinä näet", hän lausui, "ystävä, millä kannalla asiani ovat. Parlamentti – sen saakoon tietää kuka hyvänsä – ei minua rakasta, ja vielä vähemmän valtioneuvosto, jonka kautta se hoitelee kuningaskunnan toimeenpanevaa hallitusta. En osaa sanoa, minkätähden he epäilevät minua, jollei syynä ole se, että minä en tahdo luovuttaa viatonta armeijaparkaa, joka on seurannut minua niin monissa taisteluissa, nyt revittäväksi hajalle, murrettavaksi ja mullistettavaksi, niin että ne, jotka ovat verellään puoltaneet valtiota, eivät kenties saa itselleen mahdollisuutta hankkia elantoansa työllään, mikä minun mielestäni olisi kova toimenpide, koska se on esikoisuuden ottamista Esaulta edes antamatta hänelle vaivaista annosta hernerokkaa."

"Esau luullakseni pystyy auttamaan itseänsä", huomautti Wildrake.

"Totisesti, sinä sanoit oikein", myönsi kenraali; "työläs on nälkiinnyttää aseellista miestä, jos ruokaa on saatavissa ottamalla – kaukana kuitenkin olkoon minusta kapinoimisen edistäminen tai asianmukaisen alistuvaisuuden puute noita valtiaitamme kohtaan. Minä vain tahtoisin anoa velvollisuudentuntoisesti ja säädyllisesti, sovinnolliseen ja rauhalliseen tapaan, että he kuuntelisivat selityksiä olosuhteistamme ja harkitsisivat tarpeitamme. Mutta katsellessasi minua ja arvostellessasi minut yhtä vähäpätöiseksi kuin hekin, täytyy sinun ajatella, että minä ärsyttäisin valtioneuvostoa kuten parlamenttiakin, jos pelkästään tuottaakseni tyydytystä arvoisalle herrallesi toimin vastoin

heidän tarkoituksiaan tai epäisin pätevyyden heidän valtuuttamaltansa valiokunnalta, joka on vielä valtion korkein virkakunta – ja minun puolestani pysyköön siinä asemassa kauvan! – panemaan toimeen heidän aikomansa takavarikon. Ja eikö myös sanottaisi, että minä taivuin ilkimielisen etuun, suodessani tuon entisten verenjanoisten ja irstaitten hirmuhallitsijain pesän tänä meidän päivänämme jäädä turvapaikaksi vanhalle ja paatuneelle amalekiitalle, Sir Henry Leelle, hänen pitääkseen hallussaan paikan, josta hän on niin kauvan ylpeillyt? Totisesti olisi se vaarallinen juttu."

"Onko minun siis ilmoitettava", kysyi Wildrake, "jos suvaitsette, että te ette voi avittaa eversti Everardia tässä kohden?"

"Ehdoitta, niin – mutta ehdollisesti ajatellen saattaa vastaus kuulua toisin", vastasi Cromwell. "Minä näen, että sinä et kykene oivaltamaan tarkoitustani, ja sentähden valaisen sitä sinulle osittain. Mutta paina mieleesi, että jos kielesi kavaltaa sanani muutoin kuin viedessäsi sanomani herrallesi, niin kautta kaiken veren, mitä on vuodatettu näinä rauhattomina aikoina, sinä kuolet tuhanteen kertaan yhtähaavaa!"

"Ei ole minusta pelkoa, sir", vakuutti Wildrake, jonka luontainen rohkeus ja huolettomuus olivat tälläkertaa lannistuneet kuin haukat masentuvat kotkan tullessa saapuville.

"Kuule minua siis", virkkoi Cromwell, "äläkä anna tavunkaan kirvota kieleltäsi. Etkö tunnekin nuorta Leetä, jota sanotaan Albertiksi? Hän on ilkimielinen kuten isänsäkin ja läksi nuoren Miehen mukana siihen viimeiseen rynnistykseen, mikä meillä oli hänen kanssaan Worcesterissa – kiitollisia olkaamme voitosta!"

"Tiedän, että on olemassa herrasmies nimeltä Albert Lee", vastasi Wildrake.

"Ja etkö tiedä – en puhu tunkeutuakseni kelpo everstin salaisuuksiin, vaan ainoastaan mikäli minun tulee tietää jotakin siitä asiasta, voidakseni parhaiten harkita, miten minun on häntä palveltava – etkö tiedä, että herrasi, Markham Everard, kosiskelee sen samaisen ilkimielisen; sisarta, vanhan Sir Henry Leeksi sanotun palatsinhaltijan tyttärtä?"

"Sen kaiken olen kuullut", myönsi Wildrake, "enkä voi kieltää uskovani sitä".

"No niin, kun nuori mies Kaarlo Stuart pakeni Worcesterin kentältä ja joutui tuiman ajon ja vainon johdosta erkanemaan saattolaisistaan, tiedän varmasta lähteestä, että tuo Albert Lee oli viimeisiä hänen seurassaan, ellei ihan viimeinenkin."

"Se oli penteleesti hänen laistansa", tokaisi kavalieri riittävästi punnitsematta sanojaan, kun ottaa lukuun, kenen kuullen ne lausuttiin, "ja minä vakuutan kautta miekkani, että hän on oikea lastu vanhasta kannosta!"

"Haa, sadatatko sinä?" virkkoi kenraali. "Sekö on parannustasi?"

"Minä en milloinkaan sadata, suvaitkaa minun huomauttaa", vastasi Wildrake malttuen, "paitsi milloin kuulen mainittavan ilkimielisiä ja kavaliereja; silloin palajaa vanha tapa, ja minä noidun kuin Goringin ratsumies".

"Sinun pitäisi hävetä", moitti kenraali, "kannattaako antautua syntiin, joka on niin kamala muiden korville eikä tuota käyttäjälleen mitään etua?"

"Epäilemättä on tuottoisampiakin syntejä maailmassa kuin kiroamisen karu ja palkaton pahe", nousi vastaukseksi kavalierin huulille, mutta se vaihtui vakuutukseksi, että häntä suretti tuottamansa pahennus. Totta puhuen alkoi keskustelu saada kääntein, joka teki sen peräti mielenkiintoiseksi Wildrakelle. Tämä päätti sen vuoksi olla menettämättä tilaisuutta sen salaisuuden kuulemiseen, joka näytti ilmenevän Cromwellin haastelusta, ja se kävi päinsä ainoastaan pitämällä oma kielensä hallittuna.

"Millainen rakennus on Woodstock?" kysyi kenraali äkkiä.

"Vanha maalaishovi", selitti Wildrake, "ja mikäli saatoin päätellä yhden yön asumisesta siellä, talossa on yltäkyllin takaportaita, salakäytäviä ja maanalaisia teitä, jotka ovat tavallisia tuollaisissa vanhoissa korpinpesissä".

"Ja kaikenlaisia pappien piilopaikkoja kaiketikin", sanoi Cromwell. "Harvoin puuttuu tuollaisista vanhoista maahoveista salaisia karsinoita noiden Bethelin vasikkain suojelemiseksi."

"Teidän korkea ylhäisyytenne", myönsi Wildrake, "voi mennä valalle siitä".

"Minä en vanno lainkaan", vastasi kenraali kuivakiskoisesti. "Mutta mitä ajattelet, hyvä mies – minä teen sinulle suorasukaisen kysymyksen – minne nuo kaksi tuntemaasi Worcesterin pakolaista luultavammin lähtevät suojaan, sillä jossakinhan heidän täytyy turvaa saada, kuin juuri tuohon palatsihuvilaan, jonka kaikki sovet ja kätöt nuori Albert tuntee varhaisimmasta lapsuudestaan asti?"

"Tosiaankin", sanoi Wildrake, ponnistautuen vastaamaan näennäisen välinpitämättömästi, samalla kun sen tapauksen mahdollisuus ja seuraukset vavahduttivat häntä, "tosiaankin olisin samaa mieltä kuin teidän arvoisuutenne, jollen luulisi, että parlamentin valtuuttamana Woodstockiin saapuva seurue arvatenkin säikyttää heidät pois sieltä niinkuin kissa häätää kyyhkyslakasta asukkaat. Kaikella kunnioituksella sanoen soveltuu kenraalien Desboroughin ja Harrisonin naapuruus kehnosti Worcesterin tantereelta paenneille."

"Sitä minäkin ajattelin, ja hyvä se mielestäni onkin", virkkoi kenraali. "Kauvan kestäköön ennen kuin meidän nimemme ovat vihollisillemme muuna kuin kauhuna! Mutta tässä asiassa, jos sinä olet toimelias juonimaan herrasi hyväksi, voisit luullakseni saada aikaan jotakin hänen nykyiselle päämäärälleen suotuista."

"Aivoni ovat liian heikot ylttämään teidän arvoisan tarkoituksenne syvyyttä", sanoi Wildrake.

"Kuuntele siis, ja käyttäös hyödyllisesti", haastoi Cromwell. "Ehdottomasti oli Worcesterin voitto suuri ja ratkaiseva armo. Kuitenkin saattaisi meidän kiitollisuutemme sen johdosta näyttää vähäiseltä, ellemme tekisi kaikkeamme sen suuren työn lopulliseksi edistämiseksi ja täydentämiseksi, joka on niin erinomaisesti menestynyt käsissämme, joskin me puhtaassa sydämen nöyryydessä ja vilpittömyydessä tunnustamme, että me emme millään muotoa ansaitse välittäjätoimemme muistelemista, vaan pikemmin rukoilemme ja pyydämme, että nimemme ja vaiheemme unohtuisivat mieluummin kuin itse suuri työ jäisi vajavaksi. Kuitenkin, totisesti, koskee meitä nykyisessä asemassamme likeisemmin kuin muita, – jos nimittäin näin mitättömien olentojen sopii ollenkaan puhua olevansa enemmän tai vähemmän määrin osallisia niihin muutoksiin, joita on saatu toimeen, ei meidän kauttamme tai meidän omasta voimastamme, sanon, vaan sen kohtalon pakosta, johon meidät kutsuttiin ja jonka täytämme kaikella vaatimattomuudella ja nöyryydellä, – niin, meitä koskee likeisesti, että kaikki tapahtuisi sen suuren työn eduksi, joka on saatu aikaan ja jota vielä tehdään näissä maissa. Sellainen on selvä ja yksinkertainen tarkoitukseni. Joka tapauksessa on suuresti suotavaa, että tuo nuori mies, tuo Skotlannin kuningas, joksi hän itseänsä sanoo – tuo Kaarlo Stuart – ei pääsisi pujahtamaan pois kansalta, jonka keskuuteen saapumalla hän on aiheuttanut niin paljon häiriötä ja verenvuodatusta."

"Olen varma siitä", vakuutti kavalieri luoden katseensa alas, "että teidän ylhäisyytenne viisaus on järjestänyt asiat parhaiten johtamaan sellaiseen tulokseen, ja minä rukoilen, että vaivanne saavat sellaisen palkan kuin ne ansaitsevat". "Kiitän sinua, ystävä", sanoi Cromwell hyvin nöyrästi; "epäilemättä me saamme palkkiomme, ollen hyvän maksajan töissä, joka ei milloinkaan jätä lauvantaisuoritusta sikseen. Mutta ymmärrä minua, ystävä – minä en halua mitään muuta kuin oman osuuteni hyvästä työstä. Kaikesta sydämeistäni osoittaisin mitä vähäistä ystävällisyyttä voin arvoisalle herrallesi ja sinullekin oman säätyysi mukaan – sillä minunlaiseni miehet eivät keskustele tavallisten ihmisten kanssa, että meidän läsnäolomme unohtettaisiin kuin jokapäiväinen tapaus. Me puhumme sinun kaltaisillesi ihmisille heidän palkitsemisekseen tai rankaisemisekseen, ja edellistä sinä toivoakseni tahdot toimessasi ansaita minulta."

"Teidän arvoisuutenne", huomautti Wildrake, "puhuu kuten käskemään tottunut".

"Totta kyllä; ihmisten mielet kiintyvät minun arvoisiini pelolla ja kunnioituksella", myönsi kenraali. "Mutta kylliksi jo siitä, sillä minä en halua mitään muuta riippuvaisuutta omasta persoonastani kuin mikä meillä kaikilla on yhteistä alistuvaisuutta yläpuolellemme olevan tahtoon. Mutta mieleni tekisi heittää tämä kultainen kerä herrasi syliin. Hän on palvellut tuota Kaarlo Stuartia ja hänen isäänsä vastaan. Mutta hän on vanhan ritari Leen läheinen sukulainen ja hellissä väleissä

tämän tyttäreeseen. *Sinä* myöskin pitänet varasi, ystäväni – tuo rehentelevä katsantosi toimittaa sinulle jokaisen ilkimielisen luottamuksen, ja saalis ei voi lähestyä tätä lymyönsä turvapaikan haussa niinkuin kani louhikkoa, sinun saamattasi vihiä sen läsnäolosta."

"Saan ymmärretyksi teidän ylhäisyytenne tarkoituksen", virkkoi kavalieri, "ja minä kiitän teitä kaikesta sydämeistäni, kun ajattelette minusta näin suotuisasti; toivon tapaavani jonkun sievän tilaisuuden ansaitakseni suosiollisen mielipiteenne ja voidakseni siten näyttää kiitollisuuttani. Mutta suvaitkaa minun kuitenkin huomauttaa, että teidän ylhäisyytenne suunnitelma tuntuu epäiltävältä, niin kauvan kuin Woodstock on takavarikossa. Sekä vanha ritari että hänen poikansa, teidän arvoisuutenne mainitsemasta pakolaisesta puhumattakaan, varovat kyllä visusti lähestymästä sitä ennen kuin nuo valtuutetut on siirretty pois."

"Sitä varten olen puhellutkin kanssasi näin pitkään", selitti kenraali. "Huomautin sinulle, että minä olin jokseenkin vastahakoinen vähäisestä aiheesta peräännyttämään takavarikoitsijoita omalla valtuudellani, vaikka minulla kenties on kylliksi arvovaltaa valtiossa sekä tehdäkseni sen että halveksiakseni moittijaini jupinaa. Lyhyeen sanoen ei tee mieleni ilman kipeätä tarvista tai ainakaan suurta edun mahdollisuutta vedota etuoikeuksiini ja kokeilla niiden tehon ja muiden myöntämän oikeutuksen keskinäisellä voimasuhteella. Jos siis everstisi ottaa tasavaltaa kohtaan tuntemansa rakkauden tähden keksiäkseen menettelyn pahimman ja likeisimmän vaaran välttämiseksi, joka on tuon nuoren miehen pakeneminen, ja tahtoo panna parhaansa yrittääkseen pysähdyttää hänet siinä tapauksessa, että hänen harhailunsa johtaa Woodstockiin, kuten pidän hyvin luultavana, niin annan sinulle määräyksen noita takavarikkoon ottajia varten, jotta he hetimiten poistuvat palatsista, ja läheisintä rykmenttini osastoa varten, joka on majoitettu Oxfordiin, jotta heidät työnnetään ulos väkisin, jos alkavat epäröidä – niin, vaikkapa he esimerkin vuoksi laahaisivat etumaisena pihalle Desboroughin, olkoon hän kuinkakin lankoni."

"Suvaitkaa minun sanoa, sir", arveli Wildrake, "että minä teidän kaikkeinvoimallisimmalla valtuudellanne kaiketi saan hädetyksi parlamentin asiamiehet ilman teidän urhoollisten ja uskollisten huoviennekin apua".

"Siitä olen minä vähimmin huolissani", vastasi kenraali; "haluaisinpa nähdä parhaimpienkaan heistä istuvan sen jälkeen kun olen nyökännyt heidän lähteäkseen – tietysti ottamatta lukuun arvoisaa eduskuntaa, jonka nimessä meidän valtuutemme kulkevat, mutta jonka jotkut arvelevat syrjäytyneen valtion johtelusta ennen kuin tulee aikaa niiden uudistamiseen. Senvuoksi on minulle etupäässä tärkeätä tietää, ryhtyykö herrasi hommaan, josta on niin hyvää hyödyn toivoa. Olen varmasti vakuutettu siitä, että hänen täytyy saada selville, mihin tuo Stuart on lymynnyt, kun hänellä on sinunlaisesi vakooja, joka olet oleksinut kavalierien parissa ja arvatakseni kykenet jälleen omaksumaan juopottelevat, röyhistelevät, maljoja loilottelevat tapasi, milloin hyvänsä katsot tarpeelliseksi. Nuori Lee joko pistäytyy vanhan luo itse tai kirjoittaa hänelle taikka asettua hänen kanssaan yhteyteen välimiehen avulla. Joka tapauksessa pitää Markham Everardilla ja sinulla olla silmä jokaisessa päänne hiuskarvassa." Hänen puhuessaan sävähti hänen otsalleen punerrus, hän nousi istuimeltaan ja mitteli huonetta kiihdyksissään. "Voi teitä, jos te annatte sen nuoren seikkailijan livistää minulta! – teidän olisi parempi olla Europan syvimessä vankiluolassa kuin hengittää Englannin ilmaa, jos vain haaveksittekaan petosta minua kohtaan. Olen puhunut sinulle vapaasti, mies – vapaammin kuin on tapanani – aika vaati sitä. Mutta luottamukseni osallisuus on kuin ruutimakasiinin vartioimista; vähäisinkin ja mitättömin kipinä räjähdyttää sinut tuhaksi! Kerro herrallesi, mitä olen sanonut – vaan älä, miten sen sanoin. Hyi, että minun piti hairahtaakin tähän maltittomaan kiihtymykseen! – Mene, mies, Pearson tuo sinulle sinetityt ohjeet. Mutta seis – sinulla on jotain kysyttävää."

"Haluaisin tietää", sanoi Wildrake, jolle kenraalin ilmeinen huolestus antoi hieman rohkeutta, "minkä näköinen tuo nuori keikari on, jos sattuisin tapaamaan?"

"Pitkäksi, isoluiseksi, mustanpuhuvaksi nuorukaiseksi hänen sanotaan ylenneen. Tässä on hänen muotokuvansa, jonka on osuva käsi maalannut jonkun aikaa takaperin." Hän käänsi julki erään

muotokuvista, joiden etupuolet oli laskettu seinää vasten; mutta sepä ei esittänytkaan Kaarlo Toista, vaan hänen onnetonta isäänsä.

Cromwellin ensimmäinen liike pyrki pikaisesti pyöräyttämään kuvan jälleen toisin päin, ja näytti siltä kuin olisi hänen tarvinnut ponnistaa, voittaakseen vastenmielisyytensä sen katselemiseen. Mutta hän lannisti sen, ja asettaen kuvan seinää vasten hän etääntyi vitkallisesti ja jäykästi ikäänkuin olisi hän päättänyt omien tunteittensa uhalla astua kohdalle, mistä sitä saattoi parhaiten tarkata. Wildraken onneksi ei vaarallinen kumppani ollut kääntänyt katsettansa häneen, sillä hänenkin verensä kuohahti, kun hän näki valtiaansa muotokuvan hänen surmansa suurimman tuottajan käsissä. Tuimana ja hurjaluontoisena miehenä hän sai kiihkonsa vaivoin vaimennetuksi, ja jos hänellä olisi sen ensi puuskassa ollut sovelias ase käsillä, on mahdollista, että Cromwell ei olisi milloinkaan kohonnut korkeammalle rohkeassa nousussaan ylintä valtaa kohti. Mutta tämä luonnollinen ja äkillinen vimman säväys, joka syöksähti Wildraken kaltaisen tavallisen miehen suoniin talttui piankin, kun sitä vastassa oli niin voimakkaan luonteen kuin Cromwellin kiivas, mutta tukahutettu mielenkuuhu. Katsellessaan hänen kolkkoja ja rohkeita kasvojaan, joilla sisäiset kuvaamattomat tunteet läikehtivät, huomasi kavalieri oman rajuutensa kuoleutuvan ja hupenevan pelkoon ja ihmetykseen. Niin totta on, että kuten suuremmat valot nielevät ja sammuttavat vähäisempien kimmellyksen, samaten suuret, kaukokatseiset ja hallitsevat, miehet kiintymyksensä riehahduksessa työntävät syrjään ja masentavat toisten heikommat tahdot ja tunteenpurkaukset, niinkuin joen yhtyessä puroon rajumpi vuo pyyhkäisee sivulle hiljaisemman juoksun.

Wildrake seiso i äänettömänä, toimettomana ja melkein kauhistuneena katselijana, kun Cromwell omaksui lujan katsannon ja ankan sävyn ikäänkuin pakoittautuen silmäilemään esinettä, minkä joku voimakas sisällinen tunne teki hänelle tuskalliseksi ja tympäiseväksi, ja alkoi lyhyin, katkonaisin lauselmin, mutta kuitenkin vavahtelemattomalla äänellä tehdä huomautuksiaan kuningasvainajan muotokuvasta. Sanat tuntuivat vähemmin lausutuilta Wildrakelle kuin olevan hänen oman povensa tahdotonta purkautumista, kun sitä paisutti menneen muisto ja tulevaisen aavistelu.

"Tuo flaamilainen maalari", hän haastoi, "tuo Antonio Vandyke – mikä mahti hänellä onkaan! Teräs saattaa silpoa, soturit voivat runtoa ja hävittää – silti seisoo kuningas ajan vahingoittamatta, ja hänen historiaansa lukiessaan saavat lastenlapsemme katsella hänen kuvaansa ja verrata synkkiä kasvonpiirteitä kolkkoon tarinaan. Se oli ankara välttämättömyys – se oli kamala teko! Tuon silmän tyyni ylpeys olisi saattanut hallita ryömivien ranskalaisten tai notkeitten italialaisten taikka kaavamaisten espanjalaisten maailmoita, mutta sen katseet vain yllyttivät jäykän englantilaisen luontaista urheutta. Älköön luettako viaksi vaivaiselle syntiselle, jonka hengitys on sieramissa, että hän kaatuu, kun taivas ei ole milloinkaan antanut hänelle tarmon sitkeyttä hänen seisoakseen! Heikon ratsastajan viskaa maahan hänen vauhko hevosensa ja tallaa kuoliaaksi – voimakkain mies, parahin ritari, hyppää tyhjään satulaan ja käyttää suitsia ja kannusta, kunnes tulinen orhi tuntee herransa. Kuka soimaa miestä, joka ratsaille heittäytyneenä karauttaa voitollisena kansan joukossa, kuka soimaa häntä siitä, että hän on menestynyt, missä taitamattomat ja tarmottomat kaatuivat ja menehtyivät? Totisesti on hänellä palkkionsa. Mitä on siis minulle tuo maalattu kankaan kaistale enempiä kuin muille? Ei; näyttäköön hän muille noiden kylmäkiskoisten, levollisten kasvojen moitteita, tuon ylpeän, mutta valittavan silmän nuhteita. Niillä, jotka ovat toimineet korkeampien perusteitten mukaan, ei ole mitään syytä kavahdella maalattuja varjoja. Ei rikkaus eikä valta nostanut minua pimennostani. Englannin sorretut omattunnot ja loukatut vapaudet olivat lippuna, jota seurasin."

Hän koroitti äänensä niin kovaksi – kuin olisi hoitanut omaa puolustustaan jonkun valamiehistön edessä, – että Pearson päivyistäjäupseerina katsahti huoneeseen, mutta peräytyi heti, kun huomasi herransa tuossa asennossa – silmät säihkyvinä, käsivarsi ojolla, jalka eteenpäin astuneena ja ääni pontevana, ikäänkuin kenraalina käskemässä armeijansa rynnätä.

"Muut kuin itsekkäät vaikuttimet ne vetivät minut toimintaan", pitkitti Cromwell, "ja minä kiellän koko maailmalta – niin, elävät ja kuolleet minä haastan todistajiksi – oikeuden väittää,

että minä tartuin aseisiin yksityisen asian vuoksi tai omaisuuttani kartuttaakseni. Eikä myös ollut rykmentissä ainoatakaan huovia, joka omasta kohdastaan alkuaan vähemmin soi pahaa tuolle onnettomalle – " Samassa avautui huoneen ovi, ja sisälle astui vallasnainen, joka yhdennäköisyyden nojalla voitiin heti tuntea kenraalin tyttäreksi, vaikka hänen kasvonpiirteensä olivat hennot ja naiselliset. Hän astui Cromwellin luo, sujautti hellästi, mutta lujasti käsivartensa hänen kainaloonsa ja virkkoi hänelle suostuttelevasti: "Isä, tämä ei ole hyvä – olet luvannut minulle, että tällaista ei tapahdu."

Kenraali painoi päänsä alas kuin joko häveten mielenkuohua, jonka valtaan oli antautunut, tai vaikutusta, jota käytettiin hänen taivuttamiseksi. Hän mukautui kuitenkin hellään harrastukseen, ja läksi huoneesta, kääntämättä enää päätänsä muotokuvaa kohti, joka oli häneen niin suuresti tehonnut, tai katsahtamatta Wildrakeen, joka jäi seisomaan hämmästyksissään hievahtamattomana.

9. LUKU.

WILDRAKE VIISASTUNEENA

Wildrake jäi työhuoneeseen, kuten sanoimme, yksikseen ihmettelemään. Usein puheltiin, että Cromwellilla, – taitavalla ja teräväjärkisellä valtiomiehellä, tyynellä ja hätäilemättömällä päälliköllä, joka oli voittanut niin suuria vaikeuksia ja kiivennyt sellaisiin korkeuksiin, että hän näytti jo vallitsevan kukistamaansa maata – oli monien muiden neromiesten tavoin synnynnäistä taipumusta raskasmielisyyteen, joka toisinaan osoittautui sekä sanoissa että teoissa. Se oli ensin havaittu siinä äkillisessä ja merkillisessä muutoksessa, jolloin hän tyyten luopuen nuoruutensa huikentelusta yhtyi hyvin ankaraan uskonnollisten velvollisuuksien noudattamiseen, joskus näyttäen arvelevan, että ne toimittivat hänet läheisempään ja kiinteämpään kosketukseeni henkimaailman kanssa. Tämän merkillisen miehen sanotaan väliin tuona ikä kautenaan joutuneen henkisiin harhakuviin tai oman käsityksensä mukaan profeetallisiin lähestyvän loiston ja kummallisten, syvien ja salaperäisten voimien herätteisiin, jotka ennustivat hänelle uutta henkisen suuruuden jaksoa niinkuin hänen varhaisempien vuosiensa tunnusmerkkeinä oli ollut ylenpalttisen hulluttelun ja hurjistelun oikkuja. Jokin tällainen haltioittuminen näytti selittävän sitä mielenkuohun liiallisuutta, jota hän oli nyt ilmaissut.

Näkemäänsä kummeksiessaan tunsikin Wildrake hiukan huolestusta omasta puolestaan. Vaikka hän ei ollut ajattelevaisimpia kuolevaisia, oli hänellä järkeä tietääkseen, että on vaarallista joutua suurivaltaisten miesten heikkouksien todistajaksi, ja hän jäi niin pitkäksi aikaa yksikseen, että johtui vähitellen salaa epäilemään, eikö kenraali saattaisi tulla houkutelluksi sulkemaan säilyyn tai poistamaan tieltänsä henkilöä, joka oli nähnyt hänen näköjään alentuvan omantuntonsa muistuttelujen painosta sen korkealentoisuuden tasolta, jota hän yleensä pyrki tavoittamaan muun maailman yläpuolelle asettuen.

Tässä hän kuitenkin teki vääryyttä Cromwellille, joka oli vapaa sekä äärimäisestä kademielisestä epäluuloisuudesta että kaikesta verenhimoa lähenevästä katkeruudesta. Pearson tuli noin tunnin kuluttua ja kutsui Wildraken mukaansa, opastaen hänet erääseen etäiseen huoneeseen, jossa hän tapasi kenraalin istumassa matalalla rallilla. Hänen tyttärensä oli saapuvilla, mutta jäi jonkun matkan päähän, näköjään puuhaillessa jossakin naisellisessa neulomatyössä ja tuskin kääntäen päätänsäkään Pearsonin ja Wildraken ilmestyessä.

Ylikenraalin viittauksesta lähestyi Wildrake häntä kuten äskenkin. "Toveri", lausui Cromwell, "vanhat ystäväsi kavalierit pitävät minua vihamiehenään ja käyttäytyvät minua kohtaan ikäänkuin haluten tehdä minusta sellaisen. Minä vakuutan, että he toimivat omaksi haitakseen, sillä minä katson ja olen aina katsonut heidät rehellisiksi ja kunniallisiksi hupsuiksi, jotka typeryydessään juoksivat kaulansa silmukoihin ja päänsä kiviseiniin, jotta Stuartiksi nimitetty mies eikä yksikään muu olisi heidän kuninkaansa. Niitä hupsuja! Eikö ole mitään kirjaimista sommiteltuja sanoja, jotka kuulostaisivat yhtä hyvältä kuin Kaarlo Stuart, saadessaan viereensä tuon loihtuisen arvonimen"? Niin, sana Kuningas on kuin sytytetty lamppu, joka heittää saman kirkkaan kultauksen mille hyvänsä aakkosten yhdistelmälle, ja kuitenkin pitää teidän vuodattaa vertanne nimen takia! Mutta sinä kohdastasi et joudu kokemaan minulta mitään ikävyyttä. Tässä on pätevä määräys Woodstockin palatsihuvilan luovuttamiseksi herrasi huostaan tai niille, jotka hän määrää sijaansa. Hän epäilemättä pitää seurassaan enonsa ja sievän serkkunsa. Menestystä matkallesi – ajattele, mitä olen sinulle puhunut. Sanotaan kauneuden olevan johtotähtenä sille pitkälle nuorukaiselle, josta oli äsken puhetta; mutta luullakseni on hänellä nyt muut vetovoimat tolansa suuntaajina kuin kirkkaat silmät ja kultaiset kutrit. Olkoon miten hyvänsä, sinä tiedät aikeeni – kurkistele, kurkistele, tähystele alituisen ja visusti jokaista ryysyä, joka vilahtaa pensasaidan raosta tai raitin sivulta – nämä ovat päiviä, jolloin kerjäläisen kaapu voi Verhota kuninkaan lunnaita. Tuossa on sinulle moniaita jeveitä Portugalin

kolikoita – hiukan vieraita massillesi, mulenama. Vielä kerran, ajattele kuulemaasi ja" – hän lisäsi Matalammalla ja pontevammalla äänellä – "unohda näkemäsi. Terveiseni herrallesi – ja vielä viimeisen kerran: *muista* – ja *unohda*."

Wildrake kumarsi syvään, palasi majataloonsa ja läksi Windsorista niin joutuin kuin suinkin.

Saman päivän ehtoopuolella yhtyi kavalieri puritaniseen ystäväänsä, joka jännittyneenä odotteli häntä heidän kohtauspaikakseen sovitussa Woodstockin majatalossa.

"Missä olet ollut? – mitä olet nähnyt? – mikä kumma epävarmuus kuvastuu katseissasi? – ja miksi et vastaa minulle?"

"Siksi että teet niin monta kysymystä yhtäikaa", vastasi Wildrake, laskien syrjään matkaviittansa ja pistomiekkansa. "Miehellä on vain yksi kieli vastatakseni, ja minun on melkein takertunut kitalakeen."

"Irroitaneekohan sen ryyppy?" esitti eversti; "vaikka kaithan oletkin koetellut sitä taikaa jokaisessa oluvilassa tiesi varrella. Tilaa pois, mitä haluat, mies, kunhan vain olet joutuisa."

"Everard", kielsi Wildrake, "minä en ole maistanut edes kylmää vesikupillista koko päivänä".

"Sittepä oletkin siitä syystä epäkunnossa", arveli eversti.. "Voitele vikaasi konjakilla, jos tekee mielesi, mutta herkeä jo olemasta noin haaveellisen juhlallinen ja koko olemuksestasi poikkeava kuin nyt näyttäytydät tuolla vaiteliaalla tuulellasi."

"Everard", ilmoitti kavalieri hyvin totisena, "minä olen muuttunut mies".

"Muutut mielestäsi jokaisena vuoden päivänä ja vuorokauden tuntina", sanoi Everard. "No, veikkoseni, sanopas nyt, oletko nähnyt kenraalin ja saanut hänen valtuutensa takavarikkomiesten häätämiseen Woodstockista."

"Olen nähnyt paholaisen", kertoi Wildrake, "ja tosiaan saanut häneltä valtakirjan".

"Anna tänne", pyysi Everard hätäisesti tavoittaen kääryä.

"Suo anteeksi, Mark", selitteli Wildrake, "jos tietäisit, missä tarkoituksessa tämä asiakirja on myönnetty – jos tietäisit, vaikka aikomukseni ei ole sitä sinulle mainita, millaisia toiveita liittyy siihen, että sinä otat sen vastaan, niin on minulla sinusta se mielipide, Mark Everard, että sinä yhtä hyvin ottaisit punaisena hehkuvan hevosenkengän paljaalla kädellä alasimelta kuin kajoisit tähän paperiliuskaan."

"No, mitä joutavia", vähitteli Everard; "tuo johtuu joistakuista intomielisistä uskollisuuskäsityksistäsi, jotka kyllä ovat määrättyissä rajoissa oivallisia, mutta ärsyttävät meidät raivostuksiin, kun ne yltyvät leimahtelemaan ylen korkealle. Älä ajattele – kun minun nyt kerran täytyy puhua kanssasi suoraan – että minä murheetta näen vanhan kuningasvaltamme kukistumisen ja toisen hallitusmuodon joutuvan sen sijalle; mutta pitäisikö entisyyden kaipuun estää minua alistumasta ja menemästä apuun sellaisiin toimenpiteisiin, jotka ovat omiaan vakiinnuttamaan tulevaisuuden? Kuninkaan asia on hukassa, vaikka sinä ja jokainen muu Englannin kavalieri olisi vannonut toisin; se on hukassa, eikä se siitä enää kohoa – pitkiin aikoihin ainakaan. Parlamentista on useaan kertaan syrjäytetty ja siivilöity ne miehet, jotka olivat kyllin urheita säilyttääkseen ajatusvapautensa, ja se on nyt supistunut kouralliseksi valtiomiehiä, jotka ovat menettäneet kunnioituksensa kansaa kohtaan, saatuaan näin kauvan pitää hallussaan asiain ylijohdon. He eivät voi seistä kauvan, jolleivät saa supistetuksi armeijaa, mutta äsken palvelijoina olleet soturit ovat nyt herroina ja kieltäytyvät lukumääränsä vähentämisestä. Ne tuntevat voimansa ja tietävät pystyvänsä elelemään palkattuina ja vapaissa asunnoissa kautta Englannin niin kauvan kuin haluavat. Sanonpa sinulle, Wildrake, että jos me emme turvaudu ainoaan mieheen, joka kykenee vallitsemaan ja hoitelemaan niitä, voimme odottaa sotatilan julistamista koko maalle; ja minä puolestani toivon mitään meille mahdollisesti suotavien etuoikeuksien säilyttämistä ainoastaan Cromwellin viisauden ja suvaitsevaisuuden avulla. Nyt tiedät salaisuuteni. Sinä käsität, että minä en tee parhaan tahtoni, vaan parhaan voimani mukaan. Minä soisin – en kenties niin kiihkeästi kuin sinä – mutta kuitenkin todella soisin, että kuningas olisi voitu palauttaa valtaistuimelle hyvillä sovinnon ehdoilla, meille ja hänelle itselleen turvallisilla. Ja nyt, hyvä Wildrake, niin kapinalliseksi kuin minut ajatteletkin, älä

luule tomua pahemmaksi kapinoitsijaksi kuin vastahakoiseksi. Jumala tietää, että minä en ole koskaan luopunut rakastamasta ja kunnioittamasta kuningasta, silloinkaan kun olen vetänyt miekkani hänen huonoja neuvonantajiansa vastaan."

"Äh, rutto sinut periköön", väitti Wildrake, "tuo on juuri sitä ikuista laverrusta – samaa te kaikki sanotte. Kaikki te taistelite kuningasta vastaan puhtaassa rakkaudessa ja uskollisuudessa ettekä muutoin. Älyän kuitenkin haastelusi ytimen, ja tunnustan pitäväni siitä enemmän kuin osasin odottaa. Armeija on nyt karhunanne, ja vanha Noll on karhunkaitsijanne, ja sinä olet kuin maalaiskonstaapeli, joka lyöttäytyy hyviin väleihin kaitsijan kanssa, estääkseen tätä laskemasta otsoa irti. No, saattaa tulla päivä, jolloin aurinko paistaa meidän puolellemme aitaa, ja sitte sinä ja kaikki kunnan hyvänsään ihmiset, jotka mielistytte voimakkaampaan puolueeseen, tulette puoltamaan meidän ponnistuksiamme."

Suurestikaan tarkkaamatta ystävänsä sanoja eversti Everard tutki huolellisesti Cromwellin valtakirjaa. "Se on rohkeampi ja jyrkempi kuin odotin", hän sanoi. "Kenraalin täytyy tuntea itsensä voimalliseksi, kun hän asettaa oman arvovaltansa niin suoranaisesti valtakunnanneuvostoa ja parlamenttia vastaan."

"Et epäröitse toimia sen nojalla?" tiedusti Wildrake.

"En, toden totta", vastasi Everard. "Mutta minun on varrottava, kunnes saan avukseni pormestarin, joka luullakseni hyvillä mielin näkee noiden miesten hädän palatsihuvilasta. Minun ei sovi yksinomaan nojata sotilaalliseen valtaan, jos mahdollista."

Astuen sitte huoneen ovelle hän lähetti talon palvelijan hakemaan järjestysvallan päätä, pyytäen ilmoittamaan tälle, että eversti Everard halusi puhutella häntä niin pian kuin suinkin kävi päinsä.

"Olet varma siitä, että hän tulee kuin koira vihellyksestä", virkkoi Wildrake. "Sana kapteeni tai eversti panee lihavan porvarin ravaamaan nykyisin, kun yksi säilä vastaa viittäkymmentä ammattikunnallista vapaakirjaa. Mutta tuolla on rakuunia, samoin kuin sekin kolkkonaamainen heittiö, jonka minä äskettäin säikäytin, irvistäessäni hänelle ikkunasta. Luuletko niiden vintiöiden talttuvan hyvällä?"

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.